

Ня ўсё ў жыцці апошні раз!

Падпіска на чацьвёрты квартал падоўжана яшчэ раз, да 24 верасня. Падпісны індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска для прыватных асобаў будзе каштаваць 4510 рублёў на месяц. Падпіска на шапікі «Белсаюздруку» ў Менску таннейшая: 3340 рублёў на месяц. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень. Дык падпісвайся!

«Галоўную скрыпку іграў Адамовіч»

Валер Булгакаў пра Антона Адамовіча.

старонка 18

ПАЛІТЫКА

Ліст Фядуты Кангрэсу дэмакратычных сілаў

Альбо перамагайце, альбо саступіце месца новаму палітычнаму пакаленьню. Лідэры «дзясяткі» мусяць пайсьці ў адстаўку ў выпадку паразы адзінага кандыдата. **Старонка 2.**

З УСІХ СТАРОН

Нямеччына: перамога гномаў

З пабудовай газаводу па дне Балтыкі Расею ды Нямеччыну зьвязваю сапраўдныя ланцугі сяброўства. Адбудзецца гэта і пры «святлафоры», і пры «Ямайцы», і пры «вялікай кааліцыі». **Старонка 11.**

РЭПАРТАЖ

Страшна далёкія яны ад народу

«Расея пражніла. Пуцін зая...аў» — пад такім лёзунгам расейская апазыцыя правяла 17 верасня акцыю «Антыкапіталізм-2005». І скандавала: «Лукашэнка замест Пуціна!» З Масквы — Лёлік Ушкін. **Старонка 11.**

ПРАЕКТЫ

Радзіма.org

Ідэя сайту належыць Віктару Каліноўскаму й Канстанціну Шастоўскаму. Віктар — гісторык, але працуе ў страхавой сфэры. Архітэктар Канстанцін — галоўным мастаком у выдавецтве. Дзякуючы спецыфіцы сваёй працы Віктар аб'ездзіў усю Смаленшчыну й Браншчыну. **Старонка 16.**

ЛІСТЫ ЗЬ ЛЕСУ

Севарынец пра гарбату

У кожным нумары «НН» — ліст Паўла Севарынца з паўночнай ссылі. Сёньня: «Тэст на «гарбату» Малое Сітна не прайшло». **Старонка 6.**

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Сэзон аўкцыёнаў

16 верасня адбыўся перапродажны паказ калекцый жывапісу й срэбра. Аўкцыён «Парагіз» мае прайсьці 25 верасня. Піша Сяргей Харэўскі. **Старонка 23.**

Чарнобыль, які мы прыдумалі?

Справаздача ААН і МАГАТЭ «Спадчына Чарнобылю: мэдыцынскія, экалягічныя і сацыяльна-эканамічныя вынікі» абвешчае пачатак новага дня для мірнага атому. «Вынікі Чарнобылю хутэй псыхалёгічныя, чым фізіялёгічныя». Тэма нумару — **старонка 4.**

Шалёны рост цэнаў на кватэры

Сярэдняя цана квадратнага мэтра аднапакаёвак у сталіцы ўзяла сымбалічную планку тысячы даляраў.

На мінулым тыдні яна дасягнула 1017 даляраў за кв. м. Экспэрты газэты «Недвижимость Беларуси» зазначаюць, што павольны

рост цэнаў прадоўжыцца да канца году. Прычына — попыт перавышае прапанову на першасным рынку, нягледзячы на тое, што будаўніцтва жыльця ў Менску ідзе шпаркімі тэмпамі — сёлета мусіць быць уведзена мільён квадратных мэтраў. Расце і на другасным рынку.

Сярэдні кошт аднапакаёвай кватэры ў Менску — \$35 тыс. Падобныя цэны — у Празе й Заграбе, дзе сярэдні заробак вышэйшы ў разы. Сярэдні кошт двухпакаёвай кватэры ў сталіцы складае \$46,6 тыс., трохпакаёвай — \$62,5 тыс.

Зьміцер Дрыгала

Адкрыты ліст Аляксандра Фядуты Кангрэсу дэмакратычных сілаў

Альбо перамагайце, альбо саступіце месца новаму палітычнаму пакаленню. Лідэры «дзясяткі» мусяць пайсці ў адстаўку ў выпадку паражэння адзінага кандыдата. Такую рэзалюцыю прапануе на разгляд Кангрэсу дэмакратычных сілаў Аляксандр Фядута.

Настаў час палітычнай адказнасці

Дагэтуль палітычныя сцэнары ў Беларусі пісаліся ананімнымі «групамі таварышаў» і рэалізаваліся ва ўмовах, калі кожны меў права сказаць усім: «Мы б выйгралі, ды вы нам перашкодзілі!». Ніводная група «сцэнарыстаў» не ўзгадняла сваіх дзеянняў з дзеяннямі іншых.

У 2006 г. такой магчымасці перакласці адказнасць на плечы іншых ня будзе. Кангрэс дэмакратычных сілаў будзе праходзіць згодна са сцэнарам, распрацаваным «дзясяткай», і гэта варта толькі вітаць. Бо ананімны сцэнар мае на ўвазе

калектыўную безадказнасць. Лідэры асноўных палітычных сілаў дэмакратычнай супольнасці навучыліся пераадольваць ідэалогічныя супярэчнасці. Але ўменне дамаўляцца — не адзіная якасць, якой варта валодаць палітыкам.

Я невыпадкова кажу пра аўтарскі характар распрацаванага сцэнару. Імёны членаў кіроўнага органу «дзясяткі» вядомы ўсім нам. Таму ў кожнага, хто лічыць сябе дэмакратам і будзе гатовы галасаваць за вылучанага згодна з распрацаваным і зацверджаным гэтымі людзьмі сцэнарам застаецца права чакаць, што гэтыя вядомыя ўсім людзі заявяць сумленна: «Мы распрацавалі менавіта такі сцэнар і прапануем яго дэмакратычнай супольнасці таму, што верым у перамогу. Мы ня будзем абумоўліваць яго рэалізацыю спасылкамі на рознага кшталту перашкоды, бо ўлічылі іх. Мы гатовы ісці да канца і ў выпадку паразы гатовы ўзяць на сябе палітычную адказнасць за гэтую паразу, абвясціўшы аб сваёй адстаўцы з усіх статусных пасадаў у партыях, рухах і грамадзкіх арганізацыях, якія мы ўзначальваем. Мы будзем гатовы аддаць свае веды, свой вопыт, свае палітычныя сувязі

новаму пакаленню беларускіх дэмакратаў, якое прыйдзе нам на змену».

Так рабілі нават такія вялікія палітыкі, як Гельмут Коль і Лех Валэнса. Зь імі заставалася павага аднапартыйцаў. А на змену ім прыйшлі новыя людзі, якія не паспелі наліпнуць на зубях выбарнікаў.

Я заклікаю арганізатараў Кангрэсу дэмакратычных сілаў быць сумленнымі і прынцыповымі да канца. Узяўшы на сябе палітычную адказнасць за распрацоўку сцэнару выбараў-2006, яны павінны абвясціць пра сваю гатоўнасць пайсці ў адстаўку ў выпадку, калі гэты сцэнар не прывядзе да перамогі. Яны атрымаюць усе лаўры ў выпадку перамогі адзінага апазыцыйнага кандыдата — і стрымаюць дадзенае слова ў выпадку яго паражэння. Бо толькі гэта будзе азначаць, што яны вераць у рэальнасць прапанаванага імі сцэнару і гатовы ахвяраваць сваёй асабістай палітычнай кар'ерай дзеля яго рэалізацыі. Лідэры палітычных партый Беларусі павінны альбо перамагчы, альбо саступіць месца новаму пакаленню.

Выказваючы сваю ўдзячнасць арганізатарам Кангрэсу за запрашэнне ўдзельнічаць у яго рабоце, я, на жаль, не змагу

скарыстаць гэтую магчымасць. Таму прашу разглядаць мой ліст як тэкст выступу па парадку выдзялення Кангрэсу і заклікаю дэлегатаў, што падзяляюць яго асноўныя палажэнні, паставіць на галасаванне наступную рэзалюцыю.

«1. Кангрэс дэмакратычных сілаў заклікае ўсе палітычныя партыі, грамадзкія арганізацыі і ініцыятывы, прадстаўнікі якіх былі ўпаўнаважаны прымачь удзел у правядзенні Кангрэсу, аказаць усялякую падтрымку штабу вылучанага Кангрэсам адзінага кандыдата дэмакратычных сілаў, разглядаючы гэта як свой грамадзянскі абавязак, незалежна ад партыйнасці кандыдата.

2. Кангрэс дэмакратычных сілаў лічыць кіраўнікоў арганізацый і партый, якія ўваходзяць у склад пастаянна дзейнай нарады дэмакратычных сілаў («дзясятка»), асабіста адказнымі за рэалізацыю рашэнняў Кангрэсу і заклікае іх пайсці ў адстаўку з усіх грамадзкіх пасадаў у выпадку правалу прапанаванага і ажыццяўленага імі сцэнару і паражэння вылучанага Кангрэсам кандыдата».

Прашу паставіць на галасаванне рэзалюцыю цалкам.

3 павагай, Аляксандр Фядута

Сьпіс Клімковіча

Старастаў навучальных групаў усіх факультэтаў БДУ абавязалі падаць у дэканаты сьпісы студэнтаў-палякаў і літоўцаў.

Распараджэння рэктарату БДУ наконт гэтага не было. Сьпісы складаюць на падставе пісьма з аддзелу кадраў з адпаведнай просьбай.

Начальнік упраўлення кадраў БДУ Алег Клімковіч адказаў нам эмацыйна: «Хто мне даў указаньне? Ніхто ня даў. Гэта я сам прыдумаў. Я начальнік упраўлення кадраў, разумеце? Я павінен аналізаваць, хто ў мяне вучыцца, хто працуе і гэтак далей. Не шукайце ў гэтым палітычнага падтэксту».

Натуральна, нічога кепскага ў тым, каб аналізаваць склад студэнтаў па самых розных параметрах, няма. Але адна справа вельмі ўлік замежных студэнтаў, каб потым з гонарам распавесці пра колькасць краінаў, якія прадстаўлены ў БДУ, і зусім іншая — складаць сьпісы беларускіх грамадзянаў паводле іх нацыянальнасці. І чаму менавіта палякаў і літоўцаў? Які асаблівы падыход з боку кіраўніцтва ўніверсітэту можа быць да студэнтаў літоўскай ды польскай нацыянальнасці?

Акцыя кадровай БДУ будзіць трывожу, бо нагадвае пра савецкія часы. Тады вёўся ўлік грамадзян «нядобранадзейных» нацыянальнасцяў. Нешта падобнае рабілі і нацысты.

Сплывавая акцыя ўліку грамадзянаў Беларусі асобных нацыянальнасцяў будзе мець катастрафічныя псыхалогічныя і маральныя наступствы. Яна перакрэслівае канстытуцыйны прынцып роўнасці грамадзянаў незалежна ад паходжання. Яна прымушае беларускіх палякаў і літоўцаў хаваць сваё паходжанне. Так пачыналіся найгоршыя старонкі гісторыі XX ст.

Алесь Кудрыцкі

Неўрадлівы год: бульбы накопваюць на чвэрць менш, чым летась. Сярэдні ўраджай складае 155 ц з гектара.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА АПАЗЫЦЫІ Д'ябал у дэталі

Па расшыфцы АГП атрымаў водгук Анатоля Лябедзкі на вынікі нямецкіх выбараў «Перамога хрысціянскіх дэмакратаў у Нямеччыне — галаўны боль для беларускага рэжыму». Кіраўнік АГП піша: «У дэмакратычнай краіне вынік выбараў вызначае выбаршчык, а не якая-небудзь Ярмошына з кампаніяй. У гэтым галоўнае адрозненне парламэнцкіх выбараў у Нямеччыне ад таго, што мы назіраем у Беларусі падчас усіх «галасаванняў» з 1996 году. Усе так, але адлік несабодных галасаванняў, бяз роўнага доступу да выбарца, трыба вельмі не з 1996 г., а з 1995 г. — першага незаконнага рэфэрэндуму і першых фальшаваных выбараў. Пасля ўварвання грамадзянствам забароны Лукашэвіч прпусціў у Вархэйму савет кандыдатаў ад БНФ пачалося беззаконне. Закон немагчыма «трохі парушаць», так і гісторыю няможна «апаттаць выбаранам».

Уладзіслаў Шабановіч, Менск

Іншыя лісты з пошты Рэдакцыі на старонках 14—15.

Новы «Беларускі гістарычны агляд»

Выйшаў 11-ты том (сшытак 20—21) «Беларускага гістарычнага агляду» (400 старонак). Нумар пазначаны сьнежнем 2004 г. У нумар увайшлі артыкулы Генадзі Сагановіча (пра ўдзел русінаў у Грунвальдзкай бітве), Валянціна Каліна (пра Яна Марыю Бэрнардо), Юр'я Туронка (пра дзейнасць Саюзу беларускай моладзі ў Нямеччыне) і інш. Гэта першы нумар незалежнага пэрыядыка, які выйшаў пасля ганебнага звальнення з Інстытуту гісторыі ягонага рэдактара Генадзі Сагановіча.

Напішы пісьмо Севярынец

Павал Севярынец адбывае свой тэрмін высылкі на крайняй Поўначы Беларусі. Каб вырваць з грамадзкага жыцця, яго закінулі ў глухі край. Там у радыёсе 30 км няма газэтнага шапіка й царквы, ня кажучы пра Інтэрнэт і мабільную сувязь. Але Паўлу можна напісаць на адрас:

Да запатрабавання Паўлу Севярынец
П.а. Малое Сітна
211652
Полацкага раён

Пад пільным кантролем з боку ФПБ

алынуцца прыватныя прадпрыемствы і інтарэсы працоўных. Рэпартаж **Змітра Дрыгайлы** з V зjazdu Фэдэрацыі прафсаюзаў Беларусі.

«За салідарнасць, працу і справядлівасць — разам» — такі лозунг быў расцягнуты над сцэнай Палацу культуры прафсаюзаў, дзе ў панядзелак — аўторак прайшоў V зезд Фэдэрацыі прафсаюзаў Беларусі. А. Лукашэнка быў выбраны дэлегатом на зезд ад галіновага прафсаюзу працоўных органаў кіравання і ўзяў удзел у працы форуму ў аўторак.

Паважаныя таварышы

«Са сьвятам», — віталі адзін аднаго дэлегаты зjazdu. Склад дэлегатаў у параўнанні зь мінулым зьездам змяніўся больш чым напалову. З часоў Уладзімера Ганчарыка — Франца Вітка ў якасці кіраўнікоў прафсаюзных арганізацый не ўтрымаўся амаль ніхто. З настальгіяй прыгадваўся, што за працу з журналістамі на зьездзе тры гадзіны таму адказвала Валіяніна Матусевіч, сённяшняя старшыня Беларускай партыі жанчын «Надзея». Тады на форум у канцэртнай залі «Менск» акрэдытавалі ўсіх ахвотных. Гэтым разам вольнасьцяў не было. Недзяржаўных журналістаў на зьездзе аўтар не заўважыў (мо дрэнна глядзеў), а сам патрапіў у Белаўпраф таксама не праз прэс-службу.

Сярод дэлегатаў — у асноўным прадстаўнікі ўлады: чынавенства з райвыканкамаў, кіраўнікі прафарганізацый дзяржаўных прадпрыемстваў, супрацоўнікі органаў дзяржкіравання

ад Менгарвыканкаму да КДБ, парламэнтары. Усе строга апраунутыя. Мужчыны — у добрых строях з дарагімі галштукімі, жанчыны — у дзелавых касцюмах. Дэлегатаў, маладзейшых за сорок, можна было пералічыць па пальцах. «Паважаныя таварышы», як зьвяртаўся да іх Леанід Козік.

Мінулы форум адбыўся ў 2002-м пазачаргова. Арганізацыя, якая налічвае ў сваіх шэрагах больш за чатыры мільёны чалавек, давялося тэрмінова ратаваць. Ад улады. Шляхам зьліцця зь ёй. Экс-старшыня ФПБ Франц Вітко пайшоў у адстаўку добраахвотна ўзамен на пасаду аташэ пасольства Беларусі ў Цейлаі Баўгарыі. А выраставальнікам было вырашана па-

ФПБ ініцыюе разгляд новай рэдакцыі закону аб прафсаюзах, згодна зь якім альтэрнатыўныя прафцэнтры, хутчэй за ўсё, страцяць легальны статус.

ставіць Леаніда Козіка, правара на на пасадзе намесніка кіраўнікі Адміністрацыі прэзыдэнта.

Дзякуй Шэйману

Козік вярнуў прафсаюзам савецкія функцыі і статус. Прафсаюзыя склаўшы памерам у 1% ад заробку зноў спганяюцца праз бухгалтэрыі. Гэта вялікія грошы. Адзін адсотак ад сярэдняга заробку ў 200 дзяляраў на краіне — 2 дзяляры. Памнажаем на 4 мільёны 90 тысяч сяброў ФПБ — атрымліваем прыкладна 8 млн

180 тыс. дзяляраў штомесяц. Фэдэрацыя — гэта 28 галіновых прафсаюзаў, 6 абласных, Менская гарадзкая арганізацыя (якую ўзначальвае Мікалай Беланоўскі — ці не адзін з кіраўнікоў, які працаваў яшчэ з Ганчарыкам). Агульная колькасць сяброў ФПБ з 1 студзеня 2003 г. вырасла амаль на мільён. Найбольш вялікімі па колькасці арганізацыямі зьяўляюцца прафсаюзы працоўных АПК (755 тысяч сяброў), адукацыі (больш за 550 тыс.), аховы здароўя (270 тыс.), ЖКГ (251 тыс.), дзяржаўных устаноў (160 тыс.).

Нарэшце, прафсаюзы вярнулі сабе права інспектавання працы. На сёння на краіне працуюць больш за 54 тыс. грамадзян інспектараў па ахове працы.

Прафсаюзнае «Новае радыё» ў хуткім часе будзе вышчаць ня толькі на Менск, але й на ўсю краіну.

Прафсаюзнае багацце кідалася ў вочы ў палцы, дзе праходзіў форум. Залі і прыбіральні — усё блішчэ.

Асаблівы клопат Козіка, які ён гаварыў за гэтыя тры гадзіны шматкроць, — прафсаюзнае ўласнасць. Бізнэс-жылка ў Козіка развітая добра. Старшыня ФПБ з задавальненнем абвясціў дэлегатам зjazdu ў справядлівым дакладзе, што месяц таму прафсаюзы вярнулі сабе апошні з аб'ектаў, адабраных уладой «у часы заняпад», — спартовую базу «Воднік». А таксама за апошнія тры гадзіны «прыраслі» прадпрыемствам па вытворчасці мінеральнай вады ў Віцебскай вобласці, кансэрвавым заводам у Асіпавічах, спартыўна-стралковым клубам у Барысаве, турыстычным цэнтрам, які быў раней піянерлагерам імя Марата Казея, пад Менскам. А

Леанід Козік вярнуў прафсаюзам савецкае багацце і статус.

таксама падкрэсліў, каму трэба дзякаваць за гэта — Аляксандру Лукашэнка і Віктару Шэйману, які «ў час актыўнага вяртання» быў генпракурорам.

Лукашэнка настойвае

Асноўныя напрамкі дзейнасці ФПБ на найбліжэйшыя гадзіны выклаў не кіраўнік фэдэрацыі, а шараговы дэлегат зjazdu — таварыш Лукашэнка. Дэлегат Лукашэнка атрымаў для выступу гадзіну — больш, чым сам старшыня ФПБ Леанід Козік.

Лукашэнка настойвае на тым, каб структуры ФПБ больш актыўна ўкараняліся на прыватныя прадпрыемствы і бралі іх пад пільны нагляд. «Ніводзін наймальнік, які не ў ладах з заканадаўствам, не павінен ухіліцца ад кантролю прафсаюзаў», — сказаў дэлегат. І расказаў, як гэта

будзе рабіцца: з дапамогай органаў дзяржаўнага нагляду і кантролю.

Па-другое, прафсаюзы і надалей ня будуць займацца палітыкай у яе прэзідэнцкім разуменьні. То бок «будуць абараняць правы людзей, а прадстаўляць інтарэсы працоўных». «Калі вы рынецеся абараняць правы чалавека, вы скоціцеся да таго, чым займаецца палітычная апазіцыя, — сказаў Лукашэнка. — ФПБ будзе адной з канструктыўна настроеных арганізацый, якія працуюць на карысць дзяржавы. Вось наша бачанне сутнасці дэмакратыі і структуры грамадзянскай супольнасці».

Трэцім «крокам развіцця» стане барацьба зь незалежнымі прафсаюзамі. «Гэтыя арганізацыі маюць мала супольнага з прафсаюзамі. Іх больш вабіць палітыка, дакладней, палітыкаванства. Але грамадзяне, сябры гэтых структур, — нашы людзі, вы павінны вярнуць іх у шэрагі фэдэрацыі», — загадаў Лукашэнка. Акцыі па вяртанні не за гарамі. Адной з іх стане разгляд палатой прадстаўнікоў новай рэдакцыі закону аб прафсаюзах, які цяпер рыхтуецца ў ФПБ.

І напрыканцы пра выбары. Кожная імпрэза, у якой бярэ ўдзел Лукашэнка, — складнік перадыбарнай кампаніі, якая, паводле слоў самога прэзідэнта, не перарываецца ні на хвіліну. Таму было заяўлена, што ў наступнай пяцігодцы мы выйдзем на высокія рубжы: узровень сярэдняга заробку складзе 500 дзяляраў, узровень маладзёжнасці скараціцца ўдвая, вёска будзе пераўтворацца, а валавы ўнутраны прадукт павялічыцца на 50%. Ура, таварышы!

Галаванаў нагадвае

У Беларусі забаронена дзейнасць незарэгістраваных рухаў, кааліцый ды ініцыятыў.

20 верасня міністар юстыцыі **Віктар Галаванаў** падпісаў пастанову. У дакумэнце, у прыватнасці, гаворыцца: «Пры правядзенні мерапрыемстваў палітычнага характару магчыма стварэнне блёкаў палітычных партый... а таксама стварэнне тых ці іншых рухаў, ініцыятыў, кааліцый, якія аб'ядноўваюць грамадзян або юрыдычных асобаў. Дзейнасць такіх аб'яднанняў магчыма толькі пасля іх дзяржаўнай рэгістрацыі».

Мін'юст хоча стварыць бар'ер на шляху камунікацый палітыкаў і грамадзкіх актывістаў з грамадствам. Амаль усе незалежныя грамадзкія ініцыятывы пазбаўлены рэгістрацыі. Зарэгістраваць новую немагчыма. Раней апазіцыя ігнаравала забароны, ствараю-

чы грамадзянскія ініцыятывы (як «Хартыя-97») і рухі (як «Воля Народу»), якія паводле закону не вымагалі рэгістрацыі.

На думку **юрыста Юр'я Чавусава**, «гэтая пастанова накіравана ня супраць шараговых актывістаў незарэгістраваных рухаў і ня супраць недзяржаўных СМІ — гэтыя нормы і так ёсць у Адміністрацыйным кодэксе і ў Законе аб друку. Хутчэй, гэтая пастанова тлумачальная. Яна зьвяртае ўвагу зашкаўленых удзельнікаў палітычнага працэсу на тое, што незарэгістраваныя рухі і ініцыятывы Мін'юст будзе трактаваць як незарэгістраваныя грамадзкія аб'яднанні. Тэндэнцыя кіліцца да забароны гэтых рухаў, каб яны наагул не абвешчаліся і не ствараліся. Лявонаў, Фралюў, Вай-

товіч і іншыя грамадзкія асобы, якія публічна заяўляюць пра стварэнне якога-кольвек руху, — вось сапраўдныя адрасцы».

Як на гэта мае рэагаваць незалежнае грамадства? «Тое, што рабілі раней», — мяркуе Ю. Чавусаў. — Адзінае, раю людзям зьвяртацца ў Канстытуцыйны суд, каб той растлумачыў, чаму ў законе пра ЦВК напісана, што палітычныя блёкі рэгіструюцца ў ЦВК, а ў пастанове Мін'юсту — што яны рэгіструюцца ў Мін'юсце».

Зміцер Дрыгайла

СЬЦІСЛА

Турмы паасобку

Урад унёс у парламэнт законапраект аб змяненні і дапаўненнях у Закон аб парадку ўтрымання пад вартай асобаў, асуджаных да пазбаўлення волі. У законапраекце прапануецца асобна ўтрымліваць асобаў, асуджаных ўпершыню, асуджаных паўторна, і тых, хто асуджаны ўпершыню, але ўчынны правапарушэнне па неасцярожнасці. Ёсць таксама норма, паводле якой законапарушальнікі будуць утрымлівацца па месцы жыхарства.

Пратэстантаў душаць

Судовае пасяджэнне паводле справы адміністратара царквы «Новае жыццё» Васіля Юрэвіча, якога вінаваціць у правядзенні незаконнага багаслужэння, перанеслі на 23 верасня. Судзьдзя Маскоўскага раёну Наталія Кузьніцова прыняла гэтак рашэнне з прычыны недастатковай колькасці сьведкаў з боку

мільці. У сярэдзі падтрымаць адміністратара царквы, якую Менгарвыканкам пазбавіў юрыдычнага адрасу, прыйшлі 60 чалавек. 20 верасня Менскі гарадзкі суд (судзьдзя — Аля Крапіўка) ліквідаваў Беларускае эвангельскае царкву. Кіраўнік царквы, пастар Эрнст Сабіла праз хваробу на пасяджэнні не прысутнічаў.

«Лукойлу» далі добро

У сярэдзі, 21 верасня, кіраўнік дзяржавы сустрэўся з прэзідэнтам «Лукойлу» Багітам Аляксеевым. Бакі дамовіліся аб стварэнні сумеснай расейска-беларускай групы экспэртаў па пытаннях супрацоўніцтва з расейскай кампаніяй. Падчас сустрэчы таксама было разгледжана пытанне прэспэктываў забеспячэння сыравіны нафтаперапрацоўных заводаў у Мазыры і Наваполацку.

Развітанне з Візэнталем

У сярэдзі Вена развіталася з Сымонам Візэнталем, што памёр у веку 96 гадоў. Потым труну з памерлым даставілі ў Ізраіль для пахавання. С. Візэнталь атрымаў выдасць прамісныя палітычныя за былымі нацысцкімі злачынцамі. Генсакратар ААН Кофі Анан заявіў, што «з дапамогай Візэнталь свет усвядоміў: вінаватым у генацыдзе і злачынствах супраць чалавечнасці ня ўдасца схаватца». Сымон Візэнталь цягам пяці дзесяцігоддзяў узначальваў Фонд свайго імя, што займаўся пошукам на ўсіх пяці кантынэнтах былых нацысцкіх злачынцаў. Два гадзі таму ён пайшоў на пенсію. «Я перажыў ўсіх ух, таму сыходжу», — заявіў ён журналістам.

AP, afn.by, interfax.by

Чарнобыль, які мы прыдумалі?

«Don't worry, be happy», — замежныя эксперты рацяць нам не пераймацца з прычыны радыяцыі. Піша Аляксей Кудрыцкі.

СЕРГЕЙ ХАВУСЬКО

«Бачыш завод?» — спыталася мая знаёмая, паказваючы на будыныкі з шэрага бетону ды комін на далёгладзе. «Ага». — «Гэта наш Чарнобыль». Калі я пачуў гэта, адразу зрабілася няўтульна. Пачуццё небяспекі выветрылася толькі тады, калі электрастанцыя знікла за паваротам аўтадарогі. Аварыя на атамным рэактары на «Трымайлі Айтэнд» у Пенсільваніі выклікала мізэрны выкід радыяцыі і вялізны рэзананс — 1979 г. заставіў у мінулым тысячагоддзі, а памяць пра аварыю дагэтуль жыве сярод тамтэйшых людзей. І калі пасля 1979 г. праграму развіцця АЭС у ЗША ахапіў летаргічны сон, дык 1986 г. увёў у зацяжну дэпрэсію ўсю сусветную атамную энэргетыку.

Справаздача «Спадчына Чарнобылю: медыцынскія, экалагічныя і сацыяльна-эканамічныя вынікі» можа быць тым пэўным сьлёзам, які абвешчае пачатак новага дня для «мірнага атому». Аднак шмат хто, у першую чаргу арганізацыі, якія займаюцца аховай навакольнага асяроддзя, задаюць пытаньне: ці не прыкарміла таго пэўніка сусветнае атамнае лобі?

Загаловак замежных газет выпрамяняюць аптымізм: «Вынікі Чарнобылю бачацца, хутчэй, псыхалогічнымі, чым фізіялагічнымі» («Бостан Глоўб»), «Чарнобыль: галечка і стрэс уяўляюць «большую небяспеку» за радыяцыю» («Нойчар»), «Чарнобыль: усё яшчэ катастрофа, але ўжо не такая, як нам казалі» («Атава Сытэз»), «Уплыў Чарнобылю не такі змрочны, як прадказвалі раней» («Інтэрнэйшні Гэральд Трыб'юн»). Падобна да таго, што навукоўцы вынайшлі самы просты спосаб змаганьня з чарнобыльскай катастрофай: яны перагледзелі яе вынікі.

«Вывывержальныя» звесткі

Над справаздачай працавала сотня экспертаў, якія два гады правяраў ранейшыя звесткі пра вынікі чарнобыльскай катастрофы. Выснова іх працы на 600 старонках была прэзэнтаваная на вяснінцы форуму васьмі агенствам ААН, Сусьветнаму банку ды прадстаўнікам урадаў Беларусі, Расеі і Украіны. Фактычна выніковая заява — гэта кампрамісны погляд на чарнобыльскую праблему, адлюстраваньне пагадзеньня, дасягнутага паміж усімі бакамі.

На думку МАГАТЭ, спецыялісты якога бралі актыўны ўдзел у падрыхтоўцы справаздачы, Чарнобыль мае тры ўплывы: фізічны (на навакольнае ды здароўе людзей), псыхалогічны, а таксама ўплыў на сусьветную ядзерную энэргетыку. Пра гэта ў Вене заявіў генэральны дырэктар МАГАТЭ Махамэдэль Барадзі. Ён назваў лічы дакладу «вывывержальнымі»: непасрэдна ад уплыву высокай радыяцыі памерлі 50 выратавальнікаў, каля 1000 выжылі, атрымаўшы вялікія дозы радыяцыі на самой станцыі, яшчэ 200 тыс. ліквідатараў былі апраменьены на працягу 1986—1987

г. Прыкладна 2200 з іх могуць памерці ад хвароб, выкліканых радыяцыяй. Навукоўцы не заўважылі прагназаванага раней значнага павелічэньня выпадкаў лейкеміі ці іншых відаў анкалягічных захворваньняў, акрамя раку шчытападобнай залозы. На апошні захварэлі каля 4000 чалавек, у першую чаргу дзеці і падлеткі. Аднак, паводле даных справаздачы, памерлі ад хваробы толькі дзевяць з іх.

Піце валер'янку

На думку навукоўцаў, большасць з тых, хто не захварэў дагэтуль, не захварэюць і ў будучыні. Яны лічаць, што па-за межамі «зоны адчужэньня» ўзровень радыяцыі больш не ўяўляе вострай небяспекі для здароўя жыхароў «забруджаных» тэрыторый. Зь іх праблемамі варта разбірацца ўжо ня фізыкам, а псыхалогам. «Якімі б цяжкімі ні былі гэтыя вынікі, сытуацыя яшчэ больш пагоршылася праз супярэчліваю інфармацыю і буйнамаштабныя перабольшваньні — у прэсе і псуўданаваковых матэрыялах на тэму аварыі. Гэта, напрыклад, зьяўляліся прагнозы пра магчымыя дзясяткі і сотні тысяч ахвяраў», — заявіў эль-Барадзі.

Аўтары справаздачы лічаць, што сапраўды зьнішчальнымі былі сацыяльныя вынікі аварыі. Пад 100 тыс. чалавек асялілі тэрмінова, агулам асялілі каля 350 тыс. чалавек. Для іх гэта быў вялізны стрэс, які нарабіў здароўю больш шкоды, чым радыяцыя.

Навукоўцы выявілі, што ў насельніцтва, якое трапіла ў зоны заражэньня, у два разы часцей за норму выяўляецца назойлівае пачуццё небяспекі і яны больш схільныя да дэпрэсій. Гендырэктар МАГАТЭ наракае на тое, што людзі ў «зоне» лічаць сябе ахвярамі, а мусілі б радавацца, што здолелі выжыць. «Як вынік, беднасьць, праблемы з псыхічным здароўем, хваробы, звязаныя з няправільным ладам жыцця, уяўляюць нашмат большую небяспеку для насельніцтва забруджаных тэрыторый, чым радыяактыўнае выпраменьваньне», — кажа ён.

Што да сусьветнай атамнай энэргетыкі, дык, паводле слоў дырэктара МАГАТЭ, вынікі справаздачы павінны давесці, што атам можа сапраўды быць бяспечным.

Доўгачаканая сэнсацыя

Не зусім зразумела, чаму справаздача стала такой сэнсацыяй: спрагназаваць яе вынікі можа зусім ня цяжка. Асноўныя палажэньні

справаздачы ўжо былі заяўлены ў стратэгіі ААН «Гумантарныя вынікі Чарнобыльскай аварыі — стратэгія ўзнаўленьня», прэзэнтаванай у 2002 г. Фактычна, у Вене была канкрэтызавана і абгрунтаваная тая самая аанаўлая стратэгія, якая прапануе не кансэрваваць, а аднаўляць жыццё ў «зоне». Яшчэ да правядзеньня форуму ў Вене беларускі Камітэт па праблемах вынікаў катастрофы на ЧАЭС у сваёй заяве фактычна працягваў яшчэ не надрукаваную справадачу: «Пакуль працягваюцца навуковыя спрэчкі наконт стану здароўя тых, хто пацярпеў у выніку чарнобыльскай катастрофы, правядзеньне інфармаваньня насельніцтва для фармаваньня адэкватнага ўспрымання радыяцыйнай рызыкі застаецца праблематычным, і гэта нярэдка прыводзіць да перабольшваньня ролі радыяцыйнай небяспекі ў жыцці людзей».

У Беларусі ў выніку катастрофы пацярпелі больш за 2 мільёны чалавек. Яны пражывалі ці пражываюць на тэрыторыях са шчыльнасьцю забруджаных глебы празьм-137 звыш 37 кілябэкерэляў на квадратны мэтар. Калі раней іх лічылі пацярпелымі, дык справаздача ААН прапаноўвае лічыць іх шчасліўчыкамі, якім пашанцавала выжыць.

Сучаснае насельніцтва «зоны» — 1,3 млн чалавек. Згодна са справаздачай, у насельніцтва забруджаных тэрыторый выпрацавалася разуменьне, што яны павінны жыць за кошт дапамогі, не разлічваючы на ўласныя сілы. Відзец, неўзабаве гэтаму прыйдзе канец.

Фізыкі вінавацяць лірыкаў

Вынікі справаздачы цяжка ацэньваць адназначна. З аднаго боку, перасяленьне сапраўды было велізарным стрэсам. Нездарма кажуць: старыя, якія засталіся, жывуць і дагэтуль, а тыя, якія выехалі, — даўно памерлі. Дый калі жыць у зоне, засяродзіўшыся на тым, што навокал — сусьветная радыяцыя, дык, хутчэй, можна зарабіць псыхічную хваробу ці інфаркт, чым рак. А калі яшчэ ў дадатак да гэтага прыкладацца да бутэлькі...

Многія жадаюць, каб нам сказалі: Чарнобылю няма, вам усё прымыроіла. Мы ставіліся ад яго. Можна, справаздача — гэта тое, чого ўсе патаемна чакалі? Цікава, што калі працягнуць думку аўтараў справаздачы, дык вялікую долю віны за хваробы беларусаў можна ўскласьці... на нашых пастаў ды пісьменьнікаў. Бадай, няма такога аўтара, хто напрыканцы

Раней іх лічылі пацярпелымі, дык справаздача ААН прапаноўвае лічыць іх шчасліўчыкамі, якім пашанцавала выжыць.

«Сярод жыхароў забруджаных раёнаў ня выяўлена зьніжэньня рэпрадукцыйнай здольнасьці. Невялікі, але стабільны рост колькасьці зарэгістраваных анамалій развіцця дзяцей, відавочна зьяўляецца вынікам паліпшэньня іх рэгістрацыі і не звязаны з апраменьваньнем».

Адсялілі больш, чым трэба
«За выключэньнем 30-кілямэтровай зоны вакол рэактору, а таксама некаторых азэрэў і лясоў, узровень радыяцыі вярнуўся да прымальнага. Перасяленьне нанесла глыбокую псыхалогічную траўму 350 тысячам чалавек. Адсяленьне мела практычны сэнс для 116 тысяч жыхароў самых забруджаных тэрыторый. Перасяленьне астатніх не нашмат скараціла долю радыяцыі, якую яны атрымалі».

Паводле справаздачы «Чарнобыль: сапраўдны маштабы аварыі»

«29 гадоў, а я — хворы на рак»

Сустаршыня «Маладога фронту» Сяргей Бахун, як і сотні ягоных аднагодкаў, мучна змагаецца з ракам шчытавіцы.

Мы стаім на паўразбуранай бэтоннай кладцы сярод спакойнага возера. З-за соснаў даносіцца гук вады, якая надаспадам ліецца з дамбы. Рэспубліканскі клінічны шпіталь мэдыцынскай рэабілітацыі больш падобны на дом адпачынку. Сяргук Бахун усміхаецца і жартуе. Каб не ссутуленая пастава (не даюць палкам выпрастацца шыі) ды доўгі шнар на шыі, цяжка было б здагадацца пра тое, што малады хлопец змагаецца з ракам шчытападобнай залозы. **Старонка 12.**

Святлана Алексіевіч: «Сьвет — гэта вялікі рынак»

Высновы чарнобыльскага дакладу ААН ставяць пад сумнеў апакаліптызм «Чарнобыльскай малітвы» Святланы Алексіевіч. Што пра гэта думае аўтарка? **Старонка 13.**

Разышліся ў высновах

У Менску прайшла прэсавая канфэрэнцыя па гарачых сьлядах «чарнобыльскай справаздачы». Прадстаўніца ААН лічыць, што на забруджаных тэрыторыях можна нармальна жыць, але кіраўнік Дзяржкамчарнобылю Уладзімер Цалко заявіў, што беларускі бок мае намер дамагацца частковага перагляду драфту справаздачы. **Старонка 13.**

Доўгі пачатак «БеСТу»

Ад гендырэктара «БеСТу» Міхаіла Дземчанкі (справа) мала што залежыць.

Два тыдні таму Міністэрства спорту й турызму выступіла з ініцыятывай вызваліць ад выплаты ПДВ турыстычныя агенцыі, якія прымаюць замежных гасцей у Беларусі. Атрымаюць таксама ільготы кампаніі, што развіваюць турыстычную інфраструктуру на вёсцы.

Цягам 2006—2010 г. Беларусь мае выдаткаваць на рэалізацыю зацверджанай урадам нацыянальнай праграмы развіцця турызму 21,325 млрд рублёў. Сродкі павінны быць накіраваны на прасоўванне нацыянальнага турыстычнага прадукту. Сярод задачай праграмы — «забеспячэнне сыстэмы новых падыходаў дзяржаўнага рэгулявання ў турызме, павелічэнне ролі дзяржавы ў кіраванні галіной, прасоўванне беларускага прадукту на сусветны рынак турыстычных паслуг, развіццё малага прадпрыемства».

Дзеля дасягнення гэтага трэба ўдасканальваць заканадаўства па пытаннях унутранага і ўязнога турызму, спрашчаць візавыя працэдур, мытны і памежны кантроль. Здавалася, першы крок быў зроблены пры канцы чэрвеня, калі палата прадстаўнікоў прыняла ў першым чытанні законапраект аб унясенні змен у закон аб турызме. Апроч таго, Мінспорту (яшчэ за Сіваковым) унесла ва ўрад праект нацыянальнай праграмы развіцця турызму. Але той варыянт завярнуў асабіста А. Лукашэнка. Пярэчыне выклікала закладзеная ў праграме сума прыбытку ад турызму (\$400 млн штогод, што ў 30 разоў перавышае ўзровень мінулага году) і павелічэнне колькасці замежных турыстаў — з 67 500 турыстаў на год (2004) да 114 300 у 2010-м. Прэзідэнт запатрабаваў павысіць колькасць турыстаў у дваццаць разоў, а прыбытак у 300 разоў.

Турызм з'явіўся чарговай галіной, у якой дзяржава плянуе наводзіць парадок. Але вопыт іншых галінаў паказваў, што, пачуўшы пра павелічэнне ролі дзяржавы ў кіраванні галіной, інвестары не сыхаюцца ўкладваць у яе грошы.

Яўген Васілеўскі

Грыгараўскія праекты

Прэзідэнт запатрабаваў павысіць колькасць турыстаў у 20 разоў, а прыбытак у 300 разоў.

Гатэль «Еўропа» на плошчы Свабоды будзе для замежных турыстаў.

ГАСПАДАРКА СЬЦІСЛА

Шок для эканомікі Беларусі

«Для эканомікі Беларусі шокам можа стаць магчымае выроўніванне цэнаў на нафту», — пра гэта заявіў 21 верасня на брыфінгу ў Менску намеснік начальніка еўрапейскага дэлегата МВФ Балаж Хорват. Паводле чыноўніка, адзін з складніках эканамічнага росту Беларусі — розніца паміж таннай расейскай нафтай і экспертным коштам на атрыманні яе нафтапрадукты. Сп. Хорват лічыць, што цана на нафту

будзе расці і з цягам часу дасягне сусветнага ўзроўню. Яшчэ адным шокам можа стаць скарачэнне эканамічнага актыўнага насельніцтва і росту колькасці пенсіянераў, і гэтая тэндэнцыя будзе ўжо заўважна з 2007 г.

Сьпіс ліквідаваных турфірмаў

Міністэрства спорту й турызму апублікавала сьпіс са 100 кампаніяў, што пазбаўлены ліцэнзіяў на турыстычную дзейнасць.

Большасць выпадкаў звязана з нявоечасовай падачай дакументаў, а таксама з адсутнасцю прапановаў кампаніяў адносна ўязнога турызму.

Цукровая вайна з Расеяй

Міністэрства эканамічнага развіцця Расеі пачало следствы ў дачыненні да беларускага цукру. Цукравікі Расеі жадаюць, каб расейскі ўрад увёў у дачыненні да беларускага цукру кампенсацыйнае мыта — \$149 за тону. Такім чынам расейскія вытворцы

прапануюць вырашыць праблему канкурэнцыі беларускага цукру з расейскім, доля якога на ўсходнім рынку складае 8%. Апроч таго, беларускі цукар больш танны (\$480 за тону, расейскі — \$540). Увядзенне мыта магчыма толькі пасля таго, як устаноўць памер шкоды, нанесенай расейскім вытворцам цукру.

Ізноў па ліцэнзію

Прыватныя мэдыцынскія «Нардзіні» і «Экамэсэвіс» падалі ў Міністэрства аховы здароўя заяўкі на

атрыманне новых ліцэнзій на ажыццяўленне мэдыцынскай дзейнасці. Цяпер «Экамэсэвіс» не працуе, «Нардзіні» трымае толькі аптэкі. Іх ліцэнзіі былі скасаваны калегіяй міністэрства аховы здароўя.

Біржа №3

Да канца году пры кантрале «Белнафтахім» будзе створана біржа нафтапрадуктаў. На ёй будзе адзін брокер — Беларускі нафтавы гандлёвы дом, заснавальнікамі біржы будуць дзяржаўныя

прадпрыемствы — вытворцы нафтапрадуктаў. На сёння ў Беларусі дзейнічаюць валютна-фондавая і таварна-сыравінная біржы.

ЗД

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 22 верасня:

1 амэрыканскі даляр — 2 150 рублёў
1 эўра — 2 624,72 рубля
1 латвійскі лат — 3 770,28
1 літоўскі літ — 760,20
1 польскі злоты — 671,85
1 расейскі рубль — 75,75
1 украінская грыўна — 429,42

Паводле Нацбанку

ЛІСТЫ ЗЬ ЛЕСУ

Мова на расейскай
МЯЖЫПАВАЛ
СЕВЯРЫНЕЦ

Тэст на «гарбату» Малое Сітна не прайшло. Рэакцыя староўніцы Тацяны, якая гатуе абед для тых, хто працуе на пагрузцы лесу, на просьбу «наліць шклянку гарбаты» мала чым адрознівалася ад шоку прадавачкі сталічнае крамы. Тацяна нема застыла ля акенца з апалонікам у руцэ, умоўна глядзячы на наступную ў чарзе кабету. «Гарбаты?...»

— І чаго ты на мяне смотришь? — ня вытрымала тая. — Я ваабшчэ расіянка, ня знаю, што там у вас «гарбата» называсца. Наверна, чай.

Мову, на якой размаўляюць Малое Сітна і станцыя Алешча за пяць кілямэтраў ад мяжы з Расеяй (дарма што сумежная Невельшчына этнічна беларуская), можна кваліфікаваць як тыповую трасянку. Тыя, каму за 70, гавораць па-беларуску, як і мае быць, на паўночна-ўсходнім дыялекце; дзеці і падлеткі — па-расейску нават без акцэнтаў, але пераважная большасць — па-расейску зь беларускім акцэнтам. Найбольш значныя словы, накіштат «зямяля», «рабіць» або «гарэлка» гучаць яшчэ цалкам па-беларуску, але сама вёска — ужо «дзірэўня», бульба — «картошка».

Расейскія карані цягнуцца перадусім з тэлевізара. Фразы з лексыкону дыктараў навін, вядучых ток-шоў і асабліва фразмэнты рэкламы паўсюдна выціснулі з ужытку і славуты народны фальклёр, і школьную праграму, і літаратурную класіку. Тое, што цяпер па-беларуску практычна не гавораць «па шлівізару» (і гэта пры чатырох нацыянальных тэлеканалах), аўтаматычна ператварае мову ў экзотыку. І дзе — у вёсцы! Міжволі ацніш трапнасьць украінцаў, якія пастанавілі даваць рэкламу толькі па-ўкраінску — і адным махам пазбавілі расейскую статусу «адзінай нармальнай».

Што праўда, тут рэагуюць на беларускамоўнасьць інакш, чым у горадзе. «Заходніка нейкага мне прыслалі», — толькі пачуўшы мяне, адзначыла камэндантка, дэтка сталага веку. Малады, пад 30, хлопец з Расоншчыны і прысланы па разьмеркаванні ў Алешчу майстар са Стаўпеччыны перайшлі на беларускую ў гаворцы. «Пасьля таго, як я прачытала «Каласы пад сярпом тваім», — І 9-гадовая ўраджэнка Сітна Вольга сустрэла ў вёсцы маладафронтаўцаў зь Менску, — у мяне была мара: убачыць жывых людзей, якія гавораць па-беларуску, як у кнізе».

Хіба што 25-гадовы Віталік з Полацкае біржы працы — сын вайскоўца — прабураў: «Ну, ты бы яшчэ по-немецки сказалі!» Але пасьля гістарычнай даведкі пра дзяржаўную мову ВКЛ і чацьвёртую ў сьвеце друкаваную Біблію крыць Віталіку ўжо не засталася чым. Тым больш што мяне падтрымала мясцовае насельніцтва ў абліччы дэтка Юліі, 55 гадоў: «Зараз і ты, Віталі, у нас па-беларуску загаворыш!»

Школа ў Малым Сітне лічыцца беларускай. Вучыцца тут колькідзясят дзятак з усяго навакольна, але ж некалькі энтузіястаў мовы сярод настаўнікаў ёсьць. «Школа беларуская, — уздыхае Алена, у якой сёлета сын ня здолеў паступіць у Полацк, — але ж пасьля яно нідзе па-беларуску не працягваецца...» Сотня такіх вяскоўцаў матак дзе настаўнікаў, аб'яднаўшыся дзеля напісаньня скаргаў, маглі б узьняць хвалю значна мацнейшую за тэбэмаўскі нацыянальны ўнівэрсытэт, чым колішнія дзясяткі тысяч падпісаў гарадзкіх грамадзян.

«Бяда, што размаўляем мы па-беларуску нежак груба, каструбатавата, — заўважае 39-гадовы Міхась, які час ад часу пераходзіць «на родную», — а вось дзесяці з эміграцыі... У іх мова павуча, прыгожая, аж заслухаесясь». Я прыгадваю, што нумар «Нашае Нівы» ўся брыгада і паўвёскі, перадаючы з рук у рукі, чыталі без аніякіх цяжкасьцяў.

У глыбокай беларускай вёсцы русіфікацыя мае тры галавы: расейскае тэлебачаньне, расейскі мат і расейская папса. Аднаведна, шляхоў вяртаньня мовы напалову зьнямалай вёсцы таксама тры.

Найперш — праз тэлебачаньне. Варта перавесці на беларускую хваля БТ, АНТ ды рэкламныя паўзы — і тут падхопіць.

Эліта. Мова майстра на лесапункце, намесьніка дырэктара ў школе, увогуле чалавека адукаванага ды пры пасадзе — тут эталён. Расейскаму мату здольная супрацьстаяць хіба што культура маўленьня беларускай інтэлігенцыі.

Дакуль беларуская вёска не пачуе добрых фолькавых беларускамоўных гітоў, незалежнага року, бардаў ды рэмэйку нашага залатога сярэднявечча — расейская папса будзе працягваць справу расейскага штыка і расейскае школы.

У кожнай беларускай вёсачцы ўсё яшчэ можна прасачыць мяжу з Расеяй. Ня ўмоўна — моўную. Узрост пад 70, школьны парог з «Сардэчна запрашаем!», афіцыйныя шыльды, бэйсам пункцір на мапе, акрэсьліваюць тэрыторыю беларускасьці. Але калі ўявіць яшчэ пяць гадоў выміраньня пакалень беларускаў, яшчэ пяць выпускаў маладых вяскоўцаў, якія ня могуць атрымаць вышэйшую адукацыю па-беларуску, яшчэ пяцігодку трашчанкоўскіх падручнікаў — беларускай мове давядзецца бадай што сыходзіць зь вёскі ў лес.

У 2006-м, зважаючы на адно толькі гэта, трэба абавязкова перамагаць.

в.Малое Сітна

Кашуля Мікіты Сасіма

Зубровец Мікіта Сасім пасьля разгону «Ланцуга неабіяжавых людзей» трапіў у больніцу з чэрапна-мазгавой траўмай. Зь ім пагутарыў карэспандэнт «НН».

«НН»: Як пачуваеся?

Мікіта Сасім: Сёньня (20 верасня. — «НН») лепей, учора яшчэ ў галаве круцілася. Празь дзень-два ўжо выйду. Доктары кажуць ляжаць спакойна і менш размаўляць па тэлефоне.

«НН»: Чаму Вы ўзьнялі сваю кашулю замест сыгяга на Лашугу?

МС: Амапаўцы пазабіраў ў нас абодва нашы сыгягі. Трэба было нешта ўзьняць.

«НН»: Чаму такая нэрвовая рэакцыя апошнім часам на «ланцугі»? Удзельніцаў разганяюць, сутыгкі здараюцца.

МС: Супрацоўнікі міліцыі ня маюць права затрымліваць людзей. Паводле закону, такія акцыі ня ёсьць несанкцыянаваным сходам. Таму яны стараюцца проста выціснуць удзельнікаў з плошчы. Чаму такая жорсткая рэакцыя была на апошнім ланцугу, ня ведаю.

«НН»: У «Камсамольск» быў артыкул, дзе гаварылася, што Вы зьбіраецеся пакінуць палітыку й заняцца бізнэсам...

МС: Палітыкай я не займаюся, не люблю. Мая дзейнасьць — супраціў!

Гутарыў Аркадзь Шанскі

У Менску 16 верасня АМОН разганяў «Ланцуг неабіяжавых людзей», прымаркаваны да ўгодкаў зьнікненьня В.Ганчара й А.Красоўскага. Актывіст «Зубра» Мікіта Сасім (на фота) трапіў у больніцу чэрапна-мазгавой траўмай.

СЬЦІСЛА

Галадоўка Аўтуховіча

Прадпрыемнік Мікалай Аўтуховіч з Ваўкавыску 20 верасня пачаў чарговую галадоўку, пратэстуючы супраць чарговага наступу падатковых органаў і мясцовых уладаў на ягоны бізнэс. На ягоную жонку, сузаснавальніцу фірмы «Ніка-Транс», і дырэктара фірмы Юр'я Лёнава заведзена крымінальная справа за ўхіленьне ад выплаты падаткаў у асабіста буйных памерах і апісаная маёнасьць.

Клімаў у Крупках

Андрэй Клімаў 22 верасня адбыўся на «хімію» ў Крупкі. Тэрмін пакараньня — год і тры месяцы. Палітык быў асуджаны за правядзеньне анты-лукашэўскай акцыі на Дзень Волі 25 сакавіка.

ААН — за крышнітаў

Камітат на правах чалавека ААН 23 жніўня прызнаў, што Беларусь парушыла правы заснавальнікаў менскай суполкі «Сьведомасьць Крышны» Сяргея Малахоўскага і Аляксандра Пікулі, адмовіўшы ім у рэгістрацыі арганізацыі (артыкул 18 Міжнароднага пакту аб грамадзянскіх і палітычных правах). Камітат на правах чалавека лічыць, што неадпаведнасьць памяшканьня санітарна-тэхнічным нарматывам ня можа быць падставай для адмовы ў рэгістрацыі рэлігійнай арганізацыі па гэтым юрыдычным адрэсе, нават калі ён разьмешчаны ў жылых памяшканьнях. Урад абавязаны тэрмінова апублікаваць рашэньне ў афіцыйнай прэсе й зрабіць захады па выпраўленьні сытуацыі.

Леванеўскага не пераводзіць

Палітвязьні Валер'ю Леванеўскаму 3 верасня адмовілі ў зьякчэньні пакараньня й не пераялі на

«хімію»: ён лічыцца «злосным парусьлішчым турэмнага рэжыму».

Галадоўка Скрабца

Палітвязьні Сяргей Скрабец трымаў галадоўку — з 10 да 18 верасня.

Чытай, што сказалі

Загадчыца аддзелу ідэалёгіі Пінскага гарвыканкаму Валянціна Кулак, як паведаміў 13 верасня ГА «БАЖ», паведаміла кіраўнікам прадпрыемстваў і арганізацыям гораду пра абавязковую падпіску на газету «СБ — Беларусь сёгодня». Недзяржаўны «Мясцовы час» улады забаранілі прадаваць нават празь сетку грамадзкіх распаўсюднікаў і распаўсюджаць праз падпіску.

Узламалі РЭП

Офіс Прафсаюзу работнікаў радыёэлектроннай прамысловасьці (РЭП) 13 верасня быў узламаны невядомымі: з памяшканьня зніклі некаторыя дакумэнты й кампутарныя дыскі.

Затрымалі на пахаваньні

У Магілёве 14 верасня падчас пахаваньня актывіста ПКБ Уладзімера Падальна міліцыянты і супрацоўнікі ДАІ затрымалі актывістаў ПБНФ Рыгора Кастусёва й Валянціну Шчэцінскую, праваабаронцу Барыса Бухеля, актывістку ХХП-БНФ Ларысу Шукайлу. Больш за гадзіну іх трымалі заблякаванымі ў аўтамабілі, каб ня даць выступіць на грамадзянскай анкідацы.

Мінус 292

У 2005 г. за «неадпаведнасьць юрыдычнага адрасу дзейнаму законодаўству» у Менску зьнятыя з уліку і рэгістрацыі 292 аргструктуры розных партыяў.

Пратэстантам пагражаюць і абцягаюць

Паход пратэстантаў царквы «Новае жыцьцё» да кіраўніка гарвыканкаму Міхаіла Паўлава 15 верасня не адбыўся: намесьнік міністра ўнутраных спраў генэрал Віктар Філістоў прэпанаваў сваё пасрэдняцтва ў перамовах. Аднак сустрэча нэапратэстантаў з намесьнікам міністра прадстаўніцкай камітэту па справах рэлігіі 19 верасня ня вырашыла праблему.

Суд забяўся

15 верасня актывісты АГП Анатоль Лябедзька, Валер Карбалевіч, Вадзім Казначэў атрымалі зь Менскага гарсуду адмову на просьбу пачаць справу па факце перайменаваньня менскіх вуліц: яны палічылі, што Лукашэнка перавысіў свае службовыя паўнамоцтвы, бо гэта — кампэтэцыя мясцовага савету. Суд без матывацыі адмовіўся распрацаваць справу.

«Зубр» у Магілёве

У Магілёве 16 верасня падчас разьдачы ўлетак затрыманы актывісты незарэгістраванай арганізацыі «Зубр» Яўген Сувораў і Уладзіслаў Бародка.

Жудзінінскі суд

Гарсуд Жудзіна 19 верасня вынес прысуд у справе актывіста незарэгістраванага «Маладога фронту» Сяргея Мурашкі: хлопец настойваў, што яго адлічылі зь мясцовага палітэхнікуму з палітычных прычын. Суд прызнаў адлічэньне адпаведным законодаўству. Кіраўніцтва ўстановаў сьцьвярджала, што Мурашка парушаў «правілы ўнутранага распарадку». Добрую пасьпяховасьць, за якую юнак атрымаваў павышаную стыпэндыю, пры разглядае справы ня ўлічвалі.

АШ

Гіганцкага зубра на сутыку Берасьцейскай, Гарадзенскай і Менскай вобласцяў фарбуюць раз на два гады.

Знаходка французскіх магілаў

Вядома, што Беларусь стала адной вялікай брацкай магілай для войска Напалеона падчас кампаніі 1812 году. Да гэтага часу наша Бярэзіна з'яўляецца для французў сынонімам самае жаклівае катастрофы. І цяпер шляхі адступлення Банапартавых жаўнераў можна прасачыць па безмяжных пахаваннях уздоўж бальшакоў і прасёлкаў.

Адно з такіх пахаванняў было выяўлена жыхарамі вёскі Селішча Вялейскага раёну. Яшчэ колісь даўно пры распрацоўцы пясчанага кар'еру работнікі натрапілі на чалавечыя парэшткі, але тады ўлады не зацікавіліся іх паходжаннем, адно загадалі змяніць накірунак выбару жвіру. Толькі ў жніўні гэтага году дзяржава вырашыла заняцца пахаваннем, прыслаўшы сюды адмысловы 52-гі

пошукавы батальён, які займаецца выключна росшукамі і перазахаваннем вайскоўцаў.

Тое, што Селішчанскае пахаванне асаблівае, стала зразумела ў першыя ж дні раскопак. «Францускія магілы», як мясцовыя жыхары называюць любыя капы, пачынаючы ад старажытных курганоў, у гэтым выпадку, як ні дзіўна, сапраўды пацвердзілі сваю назву. Падчас раскопак былі знойдзены рэчы, што дазволілі беспамылкова вызначыць прыналежнасць пахаваных войска Напалеона. Такімі маркерамі сталі ядры, гузікі з лічбамі лінейных палкоў, гербамі, назвамі гарадоў. Сярод найбольш цікавых інскрыпцый — «Republique Francaise», «Leipzig». Другой адметнасцю стала колькасць пахаваных — пад дзве сотні. І раскопкі яшчэ працягваюцца.

Паводле гістарычных звестак, у Селішчы 2 снежня 1812 г. спыніліся на ноч асноўныя часткі французскіх войскаў. Умовы паходу былі невыноснымі праз мороз і голад. Сотні жаўнераў гінулі ад сьцюжы каля адкрытых вогнішчаў. Дэзарганізацыя ў войску набыла гранічныя маштабы. Паводле ўспамінаў сведкі тых падзей генерала Армана Каленкура, хваляваныні сярод салдат у Селішчы ўпершыню за ўсю кампанію 1812 г. закранулі нават звышдзяццільнаваную гвардыю Напалеона, чаго яшчэ ніколі раней не здаралася. Зранку 3 снежня, калі французскія войскі пакідалі Селішчы, узбочыны дарог былі ўкрытыя цэламі памерлых ад холаду бедакоў. Тое, што жаўнеры загінулі менавіта ад голаду і холаду, пацвярджае адсутнасцю пашкоджанняў на костках і чарапах, знойдзеных у магіле.

На той час самі вайскоўцы ўжо ня мелі ні сілаў, ні часу нават на самае простае — засыпаць мерцвякоў зямлёй. Сяляне ж, згодна з цыркулярамі ваеннай адміністрацыі, прымушова займаліся пахаваннямі ахвяр, адначасова збіраючы рыштункі і зброю, якія потым здавалі за грошы ў царскае войска. Апроч таго, і самі сяляне, якія былі даведзены да галоты французскімі рабункамі ды расейскімі рэквізыцыямі, спрабавалі неяк палепшыць свой гартны матэрыяльны стан за кошт рэчаў памерлых. Гэтым тлумачыцца надзвычайная беднасць знаходак у Селішчанскім пахаванні.

Вывікі раскопак плянуецца падвесці на адмысловым пасяджэнні ў Гістарычнай майстэрні ў Менску, пра што будзе дадатковая інфармацыя.

Анатоль Сьцебурка

СЬЦІСЛА

Экспарт чмялёў у Расею

Беларускія чмялёў з агракамбінату «Ждановічы» будуць экспартаваць у Расею. На сёння «Ждановічы» забяспечваюць чмялямі ўсе цяплічныя гаспадаркі Беларусі. Гэтых кузурок выкарыстоўваюць для апылення, што павышае ўраджайнасць.

Паводле «Інтэрфаксу»

Паквапіліся на мацу

У Аршанскі ГУУС з'явіўся рабін Воршы (ураджэнец і грамадзянін Ізраілю)

з заявай, што з гаражу, які арэндуе мясцовае габрэйскае грамада, невядомыя скралі 120 бутэлек вінаграднага напоя, восем скрыняў з мацой, а таксама розную бытавую тэхніку, посуд ды іншае. Злачынцаў пакуля шукаюць. Аршанская габрэйскае грамада налічвае звыш 300 чалавек, з большага сталага веку. Дзясяткі з іх дармова харчуюцца за кошт ахвяраванняў з Ізраілю.

Радыяактыўныя трубы

Некалькі тон радыяактыўных труб

вывезена з Воршы на могілнік ядзерных адкідаў. Дзесяць гадоў таму яны былі затрыманы на мяжы як кантрабанда ды апынуліся ў адным з хлявоў мясцовага РУУС у цэнтры гораду. Нават пасля таго, як іх вывезлі адсюль, радыяцыя ў хліве сягала пад 800 мікраэрэнтген у гадзіну (прыродны ўзровень радыяактыўнага фону для Воршы 8—17 мкр/г). Такое доўгае небяспечнае суседства не прайшло дарма. Паводле сьведчаньняў міліцыянтаў, ім часта балела галава,

марыў сон. Дый сабакі, што гадаваліся кінолягамі ў тым жа хліве, доўга не жылі. А літаральна празь сыяну знаходзіцца дзіцячы сад з пляцоўкай для гульні. Кіраўніцтва РУУС вырашыла здаць тыя трубы на мэталалом. Але на вагах «Другармэту» меліся дазымэтры... Для таго, каб вывезці трубы з Воршы, быў створаны штаб з супрацоўнікаў МНС, міліцыі, праматамнагляду. Цяпер на тэрыторыі, дзе знаходзіліся гэтыя злашчасныя

трубы, праводзіцца дэзакцыяцыя.

Яўген Жарнасек, Ворша

Лягерны парадак

Пракуратура завяла крымінальную справу ў дачыненні да 23-гадовага міліцыянта, супрацоўніка Савецкага РУУС Менску. Яго вінавацяць у тым, што падчас работы ў дзіцячым лягеры «Купалінка» (Валожынскі раён) ён перадаў дзве гумовыя дубінкі 17-гадоваму юнаку, які збіваў імі 10—11-гадовых дзяцей, а таксама раіў, як гэта лепей рабіць.

Паводле «Рэгіянальнай газеты».

НАД ШУМАМ ДЗЁН

Спрадвечныя заняткі

ЗЫМІЦЕР ПАНКАВЕЦ

Ці моцна змянялася жыццё вёскі з пракаветных часоў? Нават з прыходам цывілізацыі ў выглядзе кампутараў, мабільнікаў, аўтамабіляў вясцоўцы не згаджаюцца мяняць свой звыклы лад жыцця. І традыцыйныя заняткі застаюцца вядомыя з падручнікаў земляробства, жывёлагадоўлі, палівання і збіральніцтва. Толькі ў XXI ст. яны набылі свае асаблівасці.

Старажылы калгасу ў адзін голас кажуць, што за іхняй памяццю яшчэ ніколі ня жалі настолькі жылныя ячмень. Не было такіх ураджаяў ні да вайны, ні пасля яе, ні ў часы перабудовы. На мясцовым тэлебачанні адкрыта прызнаюць, што сёлетняга ўраджаю раёну ня хопіць, а збавіну давядзецца дакупляць у іншых раёнах. Вось такая яна, статыстыка рэкорднага жніва-2005.

У барысаўскіх СМІ з'явілася інфармацыя, што найбольш чыстымі ад радыяцыйных зонамі для збірання ягад у раёне з'яўляюцца Малое Стахава і Кастрыца. Таму зусім не здзівіўся, калі на Старым рынку нейкая маладзіца на пытанне сталай гараджанкі «Адкуль чарніцы?» упэўнена адрапартавала: «З Кастрыцы!» «Вы там жывяце?», — не здавалася пакупніца. «Так!» — «А Галю К. ведаеце?» Але і на гэтае пытанне кемлівая паненка знайшла адказ: «Мы нядаўна там пасяліліся». Прадпрымальніца, што казаць.

З грыбамі яшчэ большы экстрым. У Барысаве лёгка трапіць пад кулю. Найлепшыя грыбы ў нашым вайсковым гарадку растуць на палігоне. Але хіба такая дробязь адштурхне месцічаў ад улюбёнага занятку? Таму не аднаму барысаўцу даводзілася па некалькі гадзін ляжаць пад агнём. Зусім як на вайне.

Яблык у кастрыцкім калгасным садзе нават не даюць паспець. Вартаўнікі каторы год няма. Усё адно марна. Прадпрымальныя вясцоўцы ноч ня спяць, каб накалаціць яблыкаў ды здаць на віна-гарэлачны завод. Ды толькі эсэнс, калі большая частка грошай пойдзе акурат на прадукцыю, затаваную з тых яблыч.

Адпачываць таксама трэба ўмеч прыгожа. Сьвята замяніў сабой «празьнік». Празьнік запаланіў людскую сьвядомасць. Што празьнаваць, няважна — ці Дзень узняцця Бастыліі, ці Яблычны Спас, ці Новы год па ўсходнім календары. Была б нагода.

На сьвяне барысаўскага хлебазаводу заўважаю наступны шэдэр: «Барысав — 903». Круглая дата. А колькі ж яшчэ нагод для «празьнікаў» прпускаяць месцічы. Напрыклад, 428 гадоў, як Барысаву нададзена Магдэбургскае права. Ці 213, як Барысав атрымаў герб.

Нішто так не супакойвае нэрвы чалавека, як добрая рыбалка. Аднак і тут апошнім часам сталі рабіцца невытлумачальныя рэчы, асабліва ў начны час. Не адзін рыбак скардзіўся на нейкія пякельныя энкі, гукі, якія не тлумачыліся простым розумам. Рыбакі зрываліся са сваіх месцаў і беглі дахаты. Аказалася, што гэта ня чэрці граюць сваё вяселье, а ўсяго толькі бабры, што будуць плаціны.

З'явілася багата лісіц, у лесе іх развівалася як сабак. Не хапае ні раздолья, ні ежы. Вось і шаленюць. Кожны паліўнічы на пытанне: «Каго-небудзь падстрэліў?» — паблжліва махае рукою — адно лісіцы.

Пчолы — гэта мёд, а таксама добры здабытак для іх гаспадары. У вёсках ня так ужо шмат бортнікаў. Затое яны ўсе ў пашане. Не шануюць пчалароў хіба што тыя гаспадары, гароды якіх забодзіцца для пасек. Без пчаліных укусаў не абыходзіцца. Вось і пужаюць пчалароў, што абліюць кветкі якой атрутай, калі не перастануць джаціць. Але ці ж пчолам укажаць?

Кастрыца (Барысаўшчына)

Берасьцейскія дыянісіі

16 верасня скончыўся 10-ты фестываль нетрадыцыйнага тэатру «Белая Вежа». Зь Берасьця піша Натальля Харытанюк.

Пазнаць іх проста. З мапамі ў руках, з усмешкамі з усіх кантынэнтаў госьці фестывалю влучаюцца на фоне панурых берасьцейцаў. Яны прывезлі з сабою сьвяты і ве-

сяляцца. скрозь: у тэатрах, тралейбусах, барах, а некаторыя нават — паводле старой цэнтральнаафрыканскай завадзёнкі — на траве за помнікам Леніну. Ня рушце іх, калі ласка! ... Мімы, клоўны, акторы ў масках і бяз масак з Львова й Кызылу, Анталі й Равэнсбургу, Лос-Анджэлесу й Маладэчна, варушыце Берасьце! Гэта я і вам, тувінскі госьці: падміргні дзьвюм задумным кабетам, што стаіць за мною ў чарзе...

Квітка дарагія: ад 8 да 20 тысячаў. Але знайсьці іх цяжка. Распаўсюдзілі паразбіралі ўсё па школах, і ў касах нічога няма.

«Забава» Мрожка

Іду на «Забаву» паводле Славаміра Мрожка ў паста-ноўцы будапэшцкага тэатру «Барка». На ўваходзе вітаюць два мімы ў фракках з пафарбаванымі ў белое тварамі. Лёгкімі рухамі яны маляюць у паветры сэрцы і

пасылаюць іх разам з пацалункамі дзяўчатам у чаргу, рукаюцца з дзецьмі...

Каля сцэны сустракаю аператара Міколу з тэлеканалу «Лад». Пытаюся, што болей за ўсё ўразіла яго з папярэдніх фестывалю. Мікола называе «Калігулу» Горкаўскага тэатру з Менску і «Наталку-Палтаўку» з Луцку. «У «Калігулу» і імператар, і ўсе ягоныя служкі былі байкерамі. Эфэктна! Зусім іншыя эфэкты ў «Наталцы-Палтаўцы» — казакі, вышыванкі і сьпелы, сьпелы, сьпелы.

Працяг на старонцы 10.

ДЗЯРЖАЎНЫ КЛОПАТ

Гульня ў чужыя гульні

РУСЛАН
РАВЯКА

У аўтобусе пачуў, як падлеткі абмяркоўвалі кампутарную гульню. Адзін павучаў другога, як правільна наступаць, якое войска ствараць і як «зарабляць» на яго патрэбы грошы. Гаворка ішла аб расейскай гульні пра выгнаньне шляхты з Масквы ў 1612 г. Гэтак беларускія дзеці ратуноў расейцаў ад войска сваіх продкаў, узначальваючы апалчэньне Мініна й Пажарскага, трымаюць у аблозе Крэмль з «польскімі акупантамі».

Памятаецца, гульні «Вольфэнштайн» з этычных меркаваньняў ніколі не прадавалі ў Нямеччыне, бо як гэта нямешкі дзеткі будуць страляць па фашыстоўскіх салдатах — сваіх дзядкаў?

Беларусам гэтка прыныцы неведомыя, як зрэшты і гісторыя Бацькаўшчыны.

Толькі адзін раз мне пашчасыліца згуляць «за сваіх»: у расейскай «Казакі: апошні довад караляў» ёсьць кампанія за «палікаў», дзе трэба выратаваць Эўропу ад турэцкай экспансіі. Гэтка імправізаваная Хоцінская бітва. Хоць ніякай гістарычнай сапраўднасьці няма — ствараш войска, адбіваеш турэцкія атрады ды атакуеш мусульманскія паселішчы. З гэткам жа посьпехам стваральнікі гульні маглі б замяніць палікаў на расейскіх спэцназ ці амэрыканскіх рэйджараў. Можна згуляць за Польшчу ў кампаніі «Гонар шляхціча» — сутычкі з швэдамі й туркамі. Але на тым жа дыску можна паваяваць і за казакаў у «вызвольнай вайне ад польскага прыгнёту». Адзіная беларуская гульня, якую я бачыў і ў якую гуляў, — гэта просьценькая «Менск», напісаная пры канцы 1990-х беларускімі аматарамі.

Беларускі кампутаршчыкі зьяжджаюць за межы краіны ды працуюць на расейскія й амэрыканскія фірмы. Паводле аднаго такога праграміста, праца над добрым прадуктам цягнецца амаль год.

Хай сабе ня можам з-за нястачы грошай рабіць гульні, дык маглі б рабіць пераклады на беларускую мову чужых гульняў. Але калі гэтага ня робіцца, значыць, вытворцы ня бачаць патрэбы. Згадваеца кампанія на беларусізацыя мабільных апаратаў. МТС пад ціскам зрабілі беларускую версію. Яна слаба абнаўляецца, а зьмешчаная там інфармацыя тычыць 20% расейскай версіі. А мы, задаволеныя, супакойліся...

Значыць, так гэта беларусізацыя нам была патрэбная. Ці пра зьбеларушваньне мабільнага колы было размоваў, але якаснага перакладу гэтак і не стварылі ды не разаслалі па вытворцах.

Беларусы знаходзяцца на задворках цывілізаванага свету. Нават курды, што ня маюць дзяржавы, у тэхнічным прагрэсе пайшлі далей. Колькі год глядзіць два свае спадарожнікавыя тэлеканалы, купляюць кампутарныя праграмы на роднай мове. Нават дублююць тытры на DVD... Бо кожны курд дзесяціну сваіх прыбыткаў аддае на нацыянальную справу.

Нам застаецца толькі й ганарыцца

крэмнівай далінаю ды дасягненьнямі

беларускай навукі, гуляючы ў цапкі

суседзяў ды ўсталёўваючы на мабільнах

расейскую ці ангельскую мовы.

Баранавічы

Žygimont Vaza: кароль-экспэрымэнтатар

Скрыпа, заснавальнік дызайнэрскага лэйблу «Tank Press», добра ведае, як прадаць той ці іншы прадукт. Аднак ён прыныцава адмаўляецца рабіць уласную музыку прадуктам у прывабнай абгортцы. Піша Сяргей Будкін.

Групе, назва якое знаёмая кожнаму беларускуму мэляману, споўнілася 16 гадоў. Іх альбомаў не набудзеш у дыскарыні, хоць даробак гурту багаты. Яны старэйшыя за «генэраляў айчыннага року» «Краму» і «Нэўра Дзюбэлі». «Мы не хаваемся, проста наша жыцьцё не залежыць ад музыкі», — кажа лідэр «Žygimont'a Vaz'a» Сяргей Скрыпнічэнка.

Скрыпа — адзін з рок-бунтароў пачатку 1990-х — даўно ўладкаваў сваё жыцьцё. Працаваў у топавых рэкламных агенцтвах — «Saatchi & Saatchi», «ReMark», «Крыны». Апошняя здабыло сьлёта «Канскага лова» на сусьветным фестывалі рэкламы. Узнагарод за дызайн рэкламнай прадукцыі ў яго болей, чым музычных альбомаў. Але музыку кідаць ня думае. Яго жонка, разам зь якой Сяргей заснаваў дызайнэрска лэйбл «Tank Press», кажа, што на працу аддае 50% свайго часу, Скрыпа кажа: «А ў мяне суднасны музыка/рэжыма — 100 на 100%!»

Хоць Скрыпа добра ведае, як прадаць той ці іншы прадукт, сваю музыку ў «прывабнай абгортцы» ён прадаваць не зьбіраецца і адмаўляецца называць свае творы «прадуктамі». «Я даўно ўсё для сябе падзяліў. Ня маю гістэрыі наконт таго, каб рэалізаваць як мага болей сваіх дыскаў і касэт. Я падаю творы як ёсьць і надага ахайна да іх стаўлюся, не хачу падкладвацца пад нейкія законы».

Некалі на Скрыпу паўплывала знаёмства з адным з заснавальнікаў групы «Бонда» Іванам Маркавым. Тады, у 1987 г., 16-гадовы хлопчык моцна ўразіўся выступам гэтага гурту. Пасля размовы з Маркавым стаўленьне Скрыпы да музыкі каардынальна змянілася: «У адзіны момант усе савецкія гурты напросту зніклі з сьвядомасьці. Я адчуў сябе чалавекам Усходняй Эўропы».

Праць некаторы час і зьявіўся Žygimont Vaza — сталы ўдзельнік

незаконных фэстаў накіпталт «Fucking Communism». У першай праграме яны гралі пароды на беларускую савецкую літаратуру, вяселья, а часам рамантычныя песьні ў рэчышчы польскай «Lady Pank». «Нічога не змянялася для мяне ў музыцы за гэтыя 14 год. Як самасьцяварджаўся тады, так раблю і цяпер. Хіба што ў прафэсійным пляне вырасьлі», — зазначае Скрыпнічэнка.

Апошні альбом «Кайн» — дзівяты на ліку. Скрыпа лічыць яго адным з самых дасканалых. Альбом вытрыманы ў стылі, які можна акрэсьліць як гард-блэз, і слухаецца на адным дыханьні, хоць песьня, карацейшых за песьню хвілін (усяго 56 хвілін), там няма. «У гэтай праграме адбыліся мае назіраньні за знаёмымі, рэліцыі на тое, што адбылася ў краіне і ў маім жыцьці падчас запісу». Адна зь песьняў альбома — «Лякарня» — сталася інтэрнэт-гітом на fromby.net.

Сьлёта групу напаткалі зьмены — раней «Žygimont Vaza» граў утрых, цяпер іх песьня. Далучыўся яшчэ адзін гітарыст і два жаночыя вакалы — Маша «Яр» і музычны аглядальнік Вольга Самусік. Вольга дэбютавала на сьлётнім «Басовішчы» ў якасьці вакалісткі, чым няжала здзіўляла сталых прыхільнікаў групы.

Скрыпа надта схільны да экспэрымэнтаў. 12 год таму ён запісаў альбом «Камбінат» насуперак усім правільным запісам цяжкай музыкі. Выйшаў адзін з першых у беларускай музыцы індустрыяльных альбомаў зь дзіўным і нехарактэрным гучаньнем. «Я ўпэўнены, што кожнае правіла мае свае выняткі. Галоўнае ведаць, чаго ты хочаш дасягнуць, а зрабіць гэта можна рознымі спосабамі».

Скрыпа не пакутуе праз тое, што яго гурт мае лякальную папулярнасьць: «Нехта выбірае мадэль самалётаў у вольны час, а я раблю музыку. У нас ёсьць кола прыхільнікаў, якое сфармавалася яшчэ на пачатку 1990-х, і мы можам дазволіць сабе займацца сваёй улюбёнай справай».

Лідэр «Žygimont'a Vaz'a» рыхтуе да выданьня незвычайную, па яго словах, праграму, на запіс якой нахніўся, калі ўбачыў выступ вулічнага тэатру ў Чэхіі. Гэта саўндтэк зь спэтаклю «Цар Максіміліян». Музыка вырашыў не экспloatаваць этнічных здабыткаў і зрабіць «музыку жарстэжышай» з дапамогай сынтэзатарных гукаў, басу і бубноў.

Сяргей Будкін

АНДРЭЙ ПІЯНЧЫН

Лякарня

У тэлевізары шмат сьвятлаў,
А па радыё — канцэртаў.
Атрымалі лярэзаты
Колькі значна і калэртаў.

Зайздрасьць, хцівасьць, сум, галеча
Напаткалі зноў цябе.
Прызначеш мне сустрэчу,
Ўсё адно — калі і дзе.

Я не хачу ў лякарню!

Зноў ты кажаш пра каханьне,
Што нямашка яго,
Што ня сьпіцца на сьвятані,
Што прысьніла зноў Яго.

Я не хачу ў лякарню!

Ўсе твае праблемы — звонку,
Кажаш мне ў сто першы раз.
Ты — чароўная скарбонка,
І таму ўсё сьвет для нас.

Я не хачу ў лякарню!

Альбомы групы «Žygimont Vaza» «Кайн» і «Contaganda» можна знамовіць праз www.zygimont.net.

Вольная ад ланцугоў

АНАСТАСІЯ КІРІЧЭВІЧ

Яе вершы арганічныя, як беларускі фальклёр. Аляксандар Фядута пра Людку Сільнову.

Памяць пра паэтычных папярэднікаў — накіпталт аковаў, што замінаюць палёту. Людка Сільнова — адна з нямногіх беларускіх паэтак, якая і памяць гэтую мае, і аковамі яе ня лічыць.

Сільнова бліскуча начытана. Гэта адчуваецца не з пераліку імён, што згадваюцца паэткай у вершах, а з ценяў, якія яны адкідаюць, густых і зразумелых тым, хто ведаюць.

Імя тваё — золку пунсовы колер,
Мілы!
І стрэлы лятуць з усяе ў чыстым полі
Сілы!

Гэта — амаль Цьвятаева. Сільнова на лаўры «Беларускай Цьвятаевай» не прэтэндуе, хаця блізкасць паэтычных стыхій выдавочная для непраздзятага чытача. Сільнова ўвогуле ні на што не прэтэндуе. Паэтычныя вобразы выліваюцца з яе самі сабой, нібы даводзячы, што ня рыфма робіць паэта паэтам, а менавіта вобраз.

Па чырвоным сьнезе
Зялёныя
Ручаі паплылі.

Гэта — з падсвядомасці. Зялёныя ручаі, што плывуць па чырвоным сьнезе, — самае страшнае, што можа прысьніць чалавек, вымушаны штодзень сузіраць дзікаватаю гаму дзяржаўнага сыгата сваёй краіны. Як зялёныя змеі, што выплываюць на акрыяўленае белае палотнішча, каб заткаць сваімі ніткамі яго ўсё.

Сьмеласць — ня меншая, чым у Цьвятаевай.

Навек мне запомніцца
Адзін з таго воінства —
Юнак, падперазаны зьмілей,
А бровы — як птушка
Над Белай зямлёй!

Гэта здаецца і зусім цытатай зь «Лебядзінага стану».

Але парадокс у тым, што — не цытата, а ўласнае, асабіста адчутае і перажытае.

Гайнэ пісаў калісьці: «Першы, хто параўнаў жанчыну з ружай, быў вялікім паэтам, другі — звычайным ёлупнем».

Праўда Гайнэ. Мы, мужчыны, — эпігоны нават у каханьні. Кожная жанчына адчувае па-свойму, а таму і ў Паэзіі застаецца своеасаблівай, натурэстай і непэўторнай.

Юнак, падперазаны зьмілей,
Смагад зялёны душы маёй,
Гары маёй старажытная тайна,
Скарб і аўтар: перамен абцяганы.

Гэта не зьмяя абвілася вакол юначлага стану, а яна — Жанчына. І не рука, а ўся яе існасць абвілася, нібы прадчуваючы — Шчасьце.

А Шчасьце — ёсць?

Сіла Сільновой акурат у прадчуваньні таго, што Шчасьце ёсць, але мімалётнае, адыходзячае, зьнікальнае — як тая ж зьмяя, якую не ўтрымаць у руках.

Пры гэтым яна застаецца Беларускай. Яе вершы арганічныя, як беларускі фальклёр. Прычым ня тое, што доўгі час выдавалася за фальклёр беларускім тэлебачаннем: калі паўтара дзясятка бабулек садзіліся ў здымачным павільёне, да іх прыходзілі тры-чатыры равеснікі-дзяды, і ўся гэтая пэнсіянэрская грамада спрабавала паказаць бурную веселасьць з таго, што выдавалася за «вячоркі», — хаця «вячоркі» паводле задумкі сваёй — для маладых, не для тых, хто памятае, як адчувалі, а для тых, хто адчувае і, даруйце за пахабшчыну, можа. Дзякуй Рыгору Кісялю, які некалі прыкрыў на тэлеэкране гэтую праграму, што кампраматавала ідэю нацыянальнага адраджэньня. У паэзіі Сільновой адчуваецца фальклёрная аснова, пазабавуленая старэчага маразму.

Што новага ў каханьні
Ты вынайшла, жана?
Яно — Другіх гуканьне,
А сьвету стан — Вясна.
«Жавароначкі, прыляціце!
Зямлю-матухну абудзіце!
А зімачку забярыце,
Бо Зімачка надела...»
Жавароначкі,
Вяры, дуці староначкі,

Музыкі нябесная,
Чакаю штовесну я!

Альбо:

Гэта вогнішча
А ці стод?
Адгукніся,
Вясёлы бог!
Пакладзі
На блакітны спод
Яблык сьвету —
Клубок дарог.
І — дыхні,
Каб пачаўся рух,
Залато
Скрані сьвятло
І ўтвары
Чарадзейны круг:
Паўтары мяне,
Як было!..

Народнае — накіпталт дзіцячага. У паэты Сільновой няма ўзросту. Яна то нырне ў падземны пераход — як у «ражок для марожанага», то пачне ляпіць сабе каханага — як сьнежнага балвана:

Лялю Цябе — са сьнегу,
Сьвятотнасьці і сьмеху.
І ты — вясёлы! — як бы
Пляменьнік Сьнежнай бабы.
Ня важны, не сьрдзіты,
А круглы, нібы шар.
Ня вочы — антрацыты!
І морквачкі пажар!

Дзіўны аб'ект для палымяных пачуццяў: у любы момант можа растаць і зьнікнуць. Але калі сапраўднае каханьне зьнікла — якраз-такі як полымя, — што застаецца рабіць?

І зьліўся Блакітны зь сінім
Так лёгка, як не было
Ні шматоблачнай сілы,
Ні таго, што зваў «сілом».
Я — знаю: яго згубіла
(Здагдка прыйшла наўпрост:
Я, пэўна, яго любіла)
Кашуля, што навырост...
Ён выраўся — страшны, кволы,
Разьдэртны надвое, голы.
Ужо скіраваны ўніз,
Крывёю прахараў: «Сы!»..

Больш дакладнай выявы трагедыі нерэ-

лізаванага пачуцця, няхай нават і з агаворкай — «Я, пэўна, яго любіла», — у беларускай паэзіі, бадай што, няма. Ні ў клясычнай, ні ў сучаснай. І гэтая страшная карціна — разадранага надвое ад ліпкі пачуццяў, ад пакуты нараджэньня вершу — паэта, які адзіны па сіле свайго — чыста мужчынскага — паэтычнага таленту быў бы здольны стаць упоравень зь Сільновой — таксама — амаль цывятаеўская. У беларускай паэзіі, паўторымся, няма аналягу.

Няма аналягу таму, што ў паэзіі Сільнова застаецца жанчынай — але ня бабай. Яна ня тужыць, ня скардзіцца на свой бясконца маркотны лёс, а піша вершы проста таму, што думае вершамі, адчувае вершамі, гаворыць вершамі. Паэзія — яе натуральнае асяродзьдзе існаваньня.

Так для птушкі натуральна лунаць у небе. І калі ўжо быць птушкай, дык — арлом.

Гарэлі зоркі ў вышні —
Згарэлі ў прывідным агні.
А ты ў Паўночны край паехаў,
Не адгукнаўся ані.
Шлю SMS у дзялячын:
«Сумуюць Прыпяць і Гарынь!
І без арла няма Эдэму.
Эдэм быў поўны толькі зь ім...»

А для жанчыны натуральна — кахаць Арла. Таму што кахаюць толькі — Першага, Найлепшага, Наймацнейшага. Калі пачуваюць шкадаваць, то гэта — ужо зусім іншае пачуццё, якое да каханьня амаль ня мае дачынення.

Яго завуць Вецер.
Ён зь вёскі Сем Арлоў
І першы на сьвеце
Абуджаных вятроў.
Люблю яго далоні
І позірк, нібы лёд,
Сівых гурбы-скроні
І мзту навывіт!
Калі на ноч кладуся
Ў халодную пасцель,
Мяне цалуе ў вусны
І кідае камель
Зямлі... Бо мне на сьвеце
Ён першы між вятроў!
Яго завуць Вецер.
Ён зь вёскі Сем Арлоў.

Цьвятаева выбрала для сябе птушку-Лебедзя, Сільнова — птушку-Арла. Розьніца істотная. Марына адчувала ў сабе самой сілу, ставіла нароўні калі паэта, дык Пупкіна ці Маякоўскага, мужчынаў сапраўдных і — вартых. Сільнова ня прагне сілы, насуперак прозьвішчу, што мяжуе з псэўдаітэмнасцю паводле ступені сваёй знакавасьці. Яна жанчына. Жанчынай жадае заставацца, і нават нацыянальную гісторыю перапісвае па-жаночаму.

Паўночная сталіца!
Багіня і ваўчыца:
Блізняты ўздадаваць,
А потым — абярнуцца
Клубком зьмяіных вуліц
І ў Вечнасьці растаць...

Гэта — пра Вільню, вольную, вечную, загадкавую і — жаночую. Вільня для Сільновой — ня столькі беларуская Мэка, колькі беларускі Рым — адсюль ваўчыца ў яе вершах. І як ваўчыцы ўсё роўна, кім вырастуць узгадаваныя ёй ваўчаняты, абы жылі, так і Людцы аднолькава, каму трапіць на вочы выплываньня ёй ў сьвет вершы: працэс важнейшы за вынік — абы чыталі.

І яна — вольная. Вольная ад ланцугоў абавязковай для кожнага «хр-р-ростама-тыйнага» паэта тэматыкі. Вольная ад меркаваньняў крытыкі, якая — калі нават увогуле існуе ў Беларусі — не заўважае паэты Сільновой.

Яна сама вызначае ўласны статус.

Я для цябе — вецер,
Я — замка халодны, пусты
І самы ўнуны на сьвеце...
І ці зірнешся ты
На шоргат асенынага вецця?

Я б — зірнуўся.
А вы?

«Кіно — гэта кансэрва»

Фільм Галіны Адамовіч «Божа мой» атрымаў прыз на фестывалі ў Карлавых Варах. З кінарэжысэрай гутарыць Андрэй Расінскі.

«НН»: У ліпені Вы атрымалі прыз у Карлавых Варах за карціну «Божа мой». Што гэта за фест?

Галіна Адамовіч: Гэта прадстаўнічы фест з удзелам вядомых рэжысэраў. Жывая трансляцыя на ўсю Чэхію, прэзідэнт краіны — і тое, што гучаць на закрышчы словы «краіна Беларусь», вельмі важна.

«НН»: Геранія карціны «Божа мой» — скульптарка, якая робіць надмагільныя помнікі. Наколькі сумяшчальныя хрысціянства і кіно?

ГА: Няма супярэчнасці паміж рэлігіяй і кіно. Мая геранія верыць. Я ведаю людзей, якія ў 70 гадоў пачынаюць піць — ад пустахчы, ад бессэнсоўнасці, ад таго, што ня так пражыў, ня з той жанчынай, ня там працаваў. У яе старасць прыгожая. І гэта пры тым, што ў яе самы пасыховы ў сацыяльных адносінах сын. Але паглядзіце, як яна прыгожа, цярпліва гэта пражывае.

«НН»: У савецкія часы лічылася, што дакументальныя карціны — гэта ідэалагічная зброя. Як Вы гэтай пасткі пазбягаеце?

ГА: Мы самі пішам для сябе сцэнары. Тэлебачанне сапраўды здымае велізарную колькасць дакументальных фільмаў, якія ні да кіно, ні да дакументалізму ня маюць дачынення. Пракат згубіўся, ніхто нашых фільмаў ня бачыць. Як балет дзесяці там ці камэрная музыка — сто чалавек ходзяць на тых канцэрты. Таму ніхто надта ня ўмешваецца. Могуць сказаць аб прыняцці карціны: «Народу такое кіно ня трэба»... Ехала я ў Малдову на фестываль праз Жлобін — пачуцьцё смурное: лавачкі памянлі ў цэнтры гораду, ліхтарыкі памянлі — людзей памянць забылі. Ходзіць агрэсіўная моладзь, апрачнутая ў танную кітайскую вопратку, з

чыпсамі, зь півам, шпурляе сьмецце там, дзе сядзіць. Спорт — добра, хакей — выдатна, але ёсць яшчэ больш важныя рэчы, больш глыбокія. Народ... Я таксама народ, мой апэратар — народ. Мы ж ня з Марсу прыляцелі. Мы ўсе нарадзіліся тут, жывём тут... Калі маёй здымачнай групе падабаецца тое, што мы робім, чаму гэта не павінна падабацца камусьці яшчэ? Важна зрабіць бачным нябачнае жыццё людзей.

«НН»: Як гэта?

ГА: На фільме «Божа мой» апэратарам была Тацяна Логінава і быў асыстэнт апэратара. Ён адказваў за камэру і, калі Логінава адварочвалася, націскаў на кнопку і штосьці там падздымаў. Выйшла дванаццаць гадзін матэрыялу, і я ня памятала, дзе чыё. Але калі пачала распытваць матэрыял, кажу сабе: «Што гэта? Гэта ж ня Логінава здымала». Здаецца, карцінка як карцінка, усё ў фокусе. Але вось пусты кадр — вось ён не запоўнены ані думкай, ані пачуццём — як застаўка на беларускім тэлебачанні. Як гэта фіксуецца? Як душа апэратара, які разумее, што ён робіць, якую гісторыю апавядае, — як яна перадаецца і стужцы таксама, як гэты плян робіцца непустым?

«НН»: Вашы карціны практычна нягледзячы. Аўдыторыя іх мізэрная. І як паводзіць сябе чалавеку ў сытуацыі такога маўчання?

ГА: Трэба сеяць, паліваць: вырасьце, ня вырасьце пасья нас — гэта ўжо ня наша пытаньне. Мы апрацоўваем сваю дзялянку... Я жыву побач зь філярмоніяй, часта бываю на канцэртах. І я бачу: гадамі адны й тыя ж людзі. Калі прыбраць знаёмых музыкі, сваякоў кампазытара, то заля будзе практычна пустая. Хаця ў нас двухмільённы горад. Што рабіць? Ды нічога — працягваць працаваць і жыць. У маёй сытуацыі гэта яшчэ прасцей, бо кіно — гэта кансэрва. І за дзесяць гадоў мая карціна «Божа мой» не састарэе.

«НН»: Калі ж зьменіцца наш народ?

ГА: Гэта праца не аднаго пакаленьня.

Галіна Адамовіч — рэжысэрка-дакументалістка. Нарадзілася ў 1969. У 1994 скончыла Акадэмію мастацтваў (майстар Віктар Дашук). Аўтарка фільмаў: «Палюбі мяне чорненькім» (1994), «Фаўст Арлена» (1997), «Геній месца» (2002), «Божа мой» (2004) — прыз на каталіцкім кінафэстывалі «Магніфікат», прыз у Карлавых Варах.

Берасьцейскія дыянісіі

Працяг са старонкі 9.

Побач мяне сядзіць малады выкладчык ангельскай мовы з унівэрсытэту. З папярэдніх фестывалаў ён прыгадае «Эдзіт Піяф» Рамана Вікціока, якая адкрывала пазалетапашную «Белую Вежу», голас Веранікі Плотнікавай, падобны да голасу самой сьпявачкі. «Берасьцейцы» былі настолькі ўзрушаныя, што ішлі на сцэну і дарылі, у каго што было — кветкі, шакаладкі, духі». Сёлета сп. Яўген пабываў на «Рамэо і Джульцэ» кішынёўскага тэатру «Лучафэру» (у 2002 годзе яны ўзялі «Гран-пры»), але ні Джульцэ, ні Рамэо там не было. Толькі маі Джукльцэ, лэдзі Капулеццэ, змагалася з сваімі комплексамі і адпомсціла лэсу праз сваю дачку.

Нарэшце, Мрожак.

Тры хлопцы выбіраюцца на бал. Яны чулі, што там будзе весела. Але заля для сьвятат пуста і цёмная. Хлопцы пачынаюць разважаць, чаму ім нявесела. Ад каго гэта залежыць? Мо ад іх саміх? Мо весела там, дзе іх

няма? Урэшце, адзін зь іх, каб разьвесіліць сяброў, хоча павесіцца. Гэта ягоны жарт. І дзецім у залі сапраўды сьмешна, — іх веселяць цыркавыя фокусы на сцэне ды недарэчны пераклад з вугорскай мовы. Няёмка, што большасць глядачоў зусім дарослага Мрожака — дзеці.

Берасьцейцы

Мая аднакурсніца Галя прыгадае першую «Белую Вежу», калі яна была не нашмат старэйшая за гэтых школьнікаў. «Першы спэтакль быў пра Рагнеду і Ўладзімера па Дудараву, і ён абурў усіх ліцэістаў. Бо Ўладзімер у ім выйшаў нібы герой». Тады, напачатку, выбар быў невялікі — у 1996-м усяго пяць тэатраў прыехала. Сёлета ў Берасьце зьехалася ўжо 40 тэатраў.

Ня ўсе папулярныя. Некаторыя зусім маладыя, як львоўскі тэатр «Уваскрэсьсеньне» ці створаны ў 2002-м тэатр лялек «Патудань» зь Пецярбургу... Але ўсе — зь нетрадыцыйнымі пастаноў-

камі. Гэта прынцып «Белай Вежы».

Алене пашансавала. Яе хлопец праўце сьвятлаапэратарам, і яна зь ягонага кабінэту пабачыла ўжо восем спэтакляў, на дурніцу. «Яшчэ ў старэйшых клясах, — кажа яна, — мы не прпуськалі ніводнай пастаноўкі. Дзе яшчэ ў Берасьці пачуеш ужывую замежныя мовы?»

Берасьцейцы ідуць, каб пачуць мовы і адчуць сьвятла, і зьдзіўлена адкрываюць новае аблічча свайго гораду. «Я ня ведаў, што ў нас так шмат дыяспараў, — кажа студэнт Андрэй. — Украінцы, гаўрэі, армяне — усе ідуць на спэтаклі зь сваіх радзімаў. Пачынаеш разумець, з чаго сьпеленае Берасьце».

Больш за ўсё людзей па лішні квіток прыйшло на «Сны вар'ята» камэрзускага тэатру. Мо таксама роднасьце душаў. Але афрыканскія гошыцы да нас так і не даехалі, і спэтакль адмянілі.

«Месяцаява пачвара»

На «Месяцавую пачвару» скон-

дзяцца армяне. Загаворваю зь дзяўчынай зь вялізнымі вачыма. Яе завучь Лусынэ. Яна ўжо ведае, пра што спэтакль: пра генацыд армянаў. Галоўны герой — хлопец, які адзіны з усіх сям'і ўратаваўся. Перапытваю, ці яны разумеюць маю беларускую мову. «Так і трэба, — запэўнівае Лусынэ. — Вельмі прыемна чуць беларускую мову».

На «Пачвары» людзі плачуць да апошняй сцэны. Галоўны герой, выратаваўшыся і патрапіўшы ў ЗША, падчас прыступу выразае на старым здымку сваёй вялікай сям'і твары сваіх родных. У яго перад вачыма ўсё яшчэ стаіць карціна расправы туркаў: яны адрэзалі ўсім дарослым галовы і павесілі іх на вяроўцы для бялізны. Цяпер, каб вярнуцца да чалавечага ішчасьця, герой мусіць запоўніць прагалы на здымку новымі абліччамі.

Сярэднявечча

Начамі на вуліцах Берасьця валадарыў Дыяніс. У першую ж ноч на Плошчы пачынаецца агнявая

фэрыя львоўскага тэатру «Ўваскрэсьсеньне». Пад сымфанічную музыку восем герояў на хадзях шчыруюць над агнём. Пакланьне духу жыцця, радасьці, забароненага, чалавечага.

Адчуваеш сябе, нібы ў Сярэднявеччы на імпрэзе вулічнага тэатру. Усё раптам пачынае рухацца. Падчас выступу грэкаў даходзіць да містыкі: зьяўляюцца свае бажавольцы. Нейкая жанчынка каля мяне пачынае надрыўна крычаць «Сатана», паказваючы на атэнскага акрабата на хадзях. Яе хутка адштурхоўваюць. На сцэне грае музыка. Жанглеры, фэрвэрк, хадзілі, агонь, зорнае неба...

Сьвятла скончылася, а пераможцаў няма. Сёлета запрашаныя ўсе пераможцы папярэдніх дзевяці фестывалаў, таму конкурсу не было. Зьехаліся найлепшыя.

Пасьля апошняга спэтаклю пачынаецца залёва. Мы чакаем на маршрутку пад дашком тэатру. Побач праходзіць хлопец з знаёмым абліччам. Грацёзнымі рухамі ён малое ў павстры сэрца і кідае яго нам. Гэта мім з Атэнаў...

Перамога гномаў

Выбары ў Нямеччыне: малая партыя спраўляюць бал.

Гэта былі выбары, на якіх кожны абвясціў сябе пераможцам. Сацыял-дэмакраты — бо набралі больш, чым ім прарочылі сацыялісты. ХДС/ХСС (225 галасоў) — бо набралі больш за сацыял-дэмакраты (222). Лібэральны (61) — бо набралі рэкордную для сябе колькасць галасоў. «Зялёныя» (51) — бо здолелі захаваць падтрымку выбарцаў. «Лявіца» (54) — таму што трапіла ў парламент усяго праз два месяцы пасля таго, як аб'ядналася ў адну партыю.

Але калі перамаглі ўсе, значыць пераможцы няма. І калі ён з'явіцца, пакуль не вядома. Сацыял-дэмакраты нават разам з «зялёнымі» ня маюць дастаткова галасоў, каб прызначыць кіраўніком дзяржавы свайго чалавека. Але ж і хрысціянскі дэмакратам бракуе сілы. Розніца палягае ў тым, што ў «чырвоных» ёсць свой чалавек на пасадзе — Герхард Шпродэр. Ён

ужо заявіў, што сыходзіць са сваёй пасады не збіраецца — прынамсі, пакуль новафармаваная парламэнтская большасць ня вырашыць інакш.

Вясёлкавы парламэнт

Расчараваныя ў вялікіх партыях, немцы аддалі свае галасы малым. Ціпер палітычнаму бамонду давядзецца прыдумляць вытанчаныя схемы кааліцыяў, каб стварыць хаця б адносна стабільны ўрад. У Бундэстагу 613 месцаў. Каб мець магчымасць прызначыць канцлера, трэба мець больш за 307 дэпутатскіх мандатаў. Таму магчымых наступных варыянты.

«Вялікая кааліцыя» — «чорныя» і «чырвоныя». Разам ХДС/ХСС і сацыял-дэмакраты маюць 447 месцаў у Бундэстагу. Аднак як сілаўчыць разам галоўных палітычных супернікаў? Таму «вялікая кааліцыя» разглядаецца як самы апошні варыянт. Хоць нямецкая палітычная культура яе не выключыла.

«Сьвятлафор»: «чырвоныя» + «жоўтыя» (СвДП) + «зялёныя».

Раней Свабодна-дэмакратычная партыя ішла ў тандэме з ХДС/ХСС. Ці ўжывецца яна ў справаванай кааліцыі «зялёных» і «чырвоных»? Такі досвед яна ўжо мела ў пачатку 1980-х.

«Ямайка» (спалучэнне колераў нагадвае сыяг выспы ў Карыбскім моры) — «чорныя» + «жоўтыя» + «зялёныя». Тут ужо «зялёным» давядзецца ўклінаваць паміж салодкай парачкай ХДС/ХСС ды лібэралаў. Магчымай праблемай можа быць жаданне «чорных» падоўжыць тэрмін дзеяння атамных электрастанцыяў, што не падабаецца «зялёным».

Цікава, што супрацоўніцаў з Левай партыяй Оскара Лафонтэна (напачаткам камуністаў) і «чорных», і «чырвоных» прынцыпова адмаўляюцца.

Беларускі інтэрас

У найбліжэйшыя чатыры гады рэзкіх крокаў ад Нямеччыны мож-на не чакаць: палітыка ўраду трох партыяў будзе кампраміснай, а палітыка ўраду «вялікай кааліцыі»

супярэчлівай і хаатычнай.

З аднаго боку, гэта дасць больш магчымасцяў нешматлікім прабеларускім лабістам нейкім чынам уплываць на пазыцыю Нямеччыны — у новым Бундэстагу будучы на-шмат больш прysłуховувацца да голасу меншасці. Аднак чакаць большай ангажаванасці ў справы Беларусі наўрад ці варта. Немцы будучы разбірацца з сваімі ўнутранымі праблемамі.

Замежжа мала цікавіць немцаў, значыць і ўрад ня будзе пераймацца актыўнай замежнай палітыкай. Прыклад — дэбаты Герхарда Шпродэра з Ангелай Мэркель. Яны доўжыліся паўтары гадзіны, але толькі 5 хвілін з гэтага часу былі прысвечаныя праблемам замежнай палітыкі, і тое выключна пытанню сяброўства Турцыі ў ЭЗ.

Кансерватыўныя колы шмат крытыкавалі Шпродэра за тое, што ён збудаваў асаблівыя дачыненні з Парыжам ды Масквой, грэбуючы інтарэсамі новых сяброў ЭЗ ды «трансатлантычным сяброўствам». Аднак у той час, калі Фрыдбэрт Плогер, адзін з галоўных дарадцаў хрысціянскіх дэмакратаў па пытаньнях замежных сувязяў, рэзка крытыкуе вось «Парыж—Бэрлін—Масква», Ангела Мэркель пазыбае паўтараць яго словы на публіцы. Як і Шпродэр, яна называе

Харызматык Шпродэр уратаваў безнадзейныя выбары.

партнэрства з Расеяй «стратэгічным». З пабудовай газаводу па дне Балтыйскага мора Расею ды Нямеччыну звязваюць сапраўдныя ланцугі сяброўства, што цяжарам лягучы на краіны, якія знаходзяцца паміж дзьвюма «стратэгічнымі партнэрамі». Адбудзецца гэта і пры «святлафоры», і пры «Ямайцы», і пры «вялікай кааліцыі». Таму палітычныя ляпусы ў стылі расейскамоўнай «Нямецкай хвалі» для Беларусі маюць шанец зрабіцца не выняткам, а правілам.

Алесь Кудрышкі

Страшна далёкія яны ад народу

«Расея прагніла. Пуцін зая...аў» — пад такім лёзунгам расейская апазыцыя правяла 17 верасня акцыю «Антыкапіталізм-2005». І скандавала: «Лукашэнка замест Пуціна!» Рэпартаж з Масквы Лёліка Ушкіна.

Расейскі марш «Антыкапіталізм» — поўны постмадэрну: капіталісты спачваюць чырвоным, бамжы танчаць з панкамі танец «пога», памярковаўныя беларускія рэвалюцыянеры растуць. («Moscow Times», буржуазнае выданьне, якое чытаюць расейскія япі і клеркі замежных фірмаў, закончыла рэпартаж з акцыі гнеўным наездом на міліцыю. Газэце, бачыце, не спадабалася, што ахоўнікі парадку збылі панка, які роў «Мачы сыстэму»).

Расейскі «Марш свабоды»

Пяць гадоў таму група маладых «антіпалаў» прыйшла да высновы: маскоўскае «бабіна лета» мусіць абуджаць гармон клясавай барацьбы. Так і ўзнікла ідэя маршу «Антыкапіталізм» — кожную восень дэфіляваць па Бульварным кальцы, вымагаючы рэстаўрацыі СССР. У першым шэсці ўзялі ўдзел пару сотняў маладых камуністаў ды панкаў. Апошнім больш падабалася не трэсгэтыва рэанімацыі Саюзу, а абіяны арганізатарамі халёўны канцэрт з удзелам Летава.

Ньюсмейкерам «Антыкапіталізм» стаў у 2003 г. — калі нацболы з дапамогай «кактэйляў Молатава» пратаранілі лінію АМОНаўцаў. Цераз год на акцыю выпалі ўся леварадыкальная і альтэрнатыўная тусоўка Масквы. Падрыхтавалася тады і міліцыя — карэвалі каляны дэманстрантаў складалі вершнікі. У такім пачэсным эскорце «антыкапіталісты» прайшлі на прызначанае месца, а паслухаўшы рокераў, мірна разыйшліся па хатах.

Іх адказ «Нашым»

Марш-2005 чакалі з нецярпеньнем. На-

пярэдадні невядомыя атакавалі аргкамітэт на «Аўтазаводзкай». Ды як атакавалі! На акцыі давалася пабачыць адну з ахвяраў налёту — хлопцу бэйсболным бітам зламалі абедзве рукі. Журналісты адразу высунулі версію: справа футбольных фанатаў, якіх вярбавуе «Пуцінгогенд». З «чырвонага пабасу» марш сёлета ператварыўся ў акцыю супраць пагрозы пуцінскага аўтарытарызму.

На месца збору ўдзельнікаў маршу задоўга да яго пачатку пачалі зьяжджацца журналісты — самі маніфэстанты яшчэ спалі. І пакуль яны чысцілі зубы, апрапаналіся ды трэсьліся ў мэтро, я пасьпеў абмяняцца апошнімі навінамі з калегамі па цэху.

Высьветлілася, што затрыманых фанатаў падчас бойкі на «Аўтазаводзкай» выцягваюць з міліцыі прадстаўнік крамлёўскай адміністрацыі. Хадзілі таксама шпёткі, што сёлета марш зафундаваў Дзьмітры Рагозін з «Радзімы», інакш наўрад бы такія раскручаныя гурты як «Прыключэньня электроніков» або «Наів» пагадзіліся выступіць на мітынгу.

Паселі ў лужы

Нарэшце апазыцыянеры пашыталіся ў калёну. Тут былі маладыя зьогнаўцы (камсамол), моладзевая філія партыі «Родзіма» (гэтыя — яўныя прайдзельцы), «Авангард Чырвонай моладзі» (АКМ) і нацболы, што праўда бяз Эдзічкі. «У яго цяпер новая каханка, кіназорка і, натуральна, яму не да барацьбы з капіталізмам», — зьдэліва іраніза-

валі ў калёне. Асобныя мабільныя блэк стваралі панкі і тусоўшчыкі. Яны хаатычна хадзілі туды-сюды. Гэта ўсё было ўпакавана ў ачапленне міліцыі.

Пачаўся сапраўдны дождж. Ужо рушылі, як ўзрыў індэнт, які і стаў кульмінацыяй усяго мерапрыемства. АКМаўцы выкінулі расыяжку «Расея прагніла. Пуцін зая...аў». Мянты апэратыўна канфіскавалі транспарант «Расея прагніла. Пуцін зая...аў». Расыяжку вырнулі з умовай, што маніфэстанты ня будуць яе дэманстраваць.

Наступным разам у Кіеве

Урэшце, марш пачаўся. Дождж залупіў яшчэ мацней, і шэсьце набыло цікавы фармат. Удзельнікі, а таксама міліцыянты й «тантунны» час ад часу забягалі наперад, каб знайсці нейкую кавярню ды сагрэцца гарбаткай — продаж алькаголю ў квартале забаранілі. Пасля зноў вярталіся ў палітычны працэс. У пунктах грамадзкага харчавання панавала незвычайная атмасфера. За адным столакам размаўлялі пра тое, ці ісьці па штурм прыёмнай прэзыдэнта, за суседнім — пра тое, каго і як «вязаць».

Цераз гадзіну дзіўнае шэсьце дасягнула мэты — пляцу Кірылы і Мятода. Прайшоўшы праз працэдуру асабістага кантролю, маніфэстанты зрабілі людзкое паўкола вакол сцэны. «Прыключэньня электроніков» скончылі граць гіт 1980-х «Гудоўнае далёка», аддаўшы мікрафон аратарам. Дождж ліў як з вядра.

Выступы народных трыбунаў былі стэрэатыпныя — у духу адвечных пытаньняў «Хто вінаваты?» (улады, Пуцін), «Што рабіць?» (рэвалюцыю і адраджаць СССР). Рабочы квартал засьпяваў «Ленін, партыя, камсамол». Панкі і бамжы, бога іх ніяк, зьліліся ў брутальным танцы «пазых». Час ад

часу біямасу танцораў заносіла ў бок, і яны чаплялі створаныя плот з бар'ераў. Абудзены ад холоду і дажджу міліцыянеры ахвотна частавалі іх дубіналам. Арыштавалі 20 чалавек. Па сканчэньні акцыі ў кавярні «Кітайскі лётчык» ад багемнай браці даведаўся цікавую навіну: маскоўскія палітэхнолягі быццам кінулі вялікія грошы, каб арганізаваць выезд расейскіх нацболаў 24 верасня на «Антыкапіталізм» у Кіев. Аляпачь дарогу і прыгаваньне. Сэнс зразумелы — пададзіць Юшчанку.

Мы расьцём

Падчас маршу я пабачыў «закат над балотам» у калёне АКМ. Час ад часу зь нетраў «Авангарду» скандавалі: «Лукашэнка замест Пуціна!». Шчыра кажучы, больш эфэктнага антышпіру беларускага кіраўніка я ня бачыў. Буржуа глядзелі на аматараў ракіроўкі Пуцін—Лукашэнка як на вар'ятаў, мянты — як на заклятых ворагаў.

Пасля акцыі ўзяў у нацболаў-суаічыннікаў, што прыехалі падтрымаць расейскіх таварышаў, экспрэс-інтэрвію.

— Наколькі вы блізкія з «расейскімі таварышамі»?

— У нас падобныя задачы. Такія ж праблемы існуюць і ў Беларусі. Калі мы будзем адзіныя, мы пераможам, і ўсё ў нас атрымаецца.

— Расейскія нацболы падтрымалі Аранжавую рэвалюцыю, а ў нас наадварот займаюцца барацьбой з апазыцыяй.

— Яны падтрымалі ня Юшчанку, а партыю народу да перамаў. Як сказаў Лімонаў, рэвалюцыянер мусіць любіць эвалюцыю.

— Але вы лічыце сябе рэвалюцыянерамі, аднак да паўночнага рэжыму лаяльныя.

— Мы ў памяркоўнай апазыцыі. У нас ёсць і супярэчнасці з Лукашэнкам. Напрыклад, мы змагаемся з бюракратыямі, чыноўнікамі.

— Як канкрэтна?

— У акцыях, якія мы праводзім. Намагаемся наладзіць супрацоўніцтва з рознымі палітычнымі сіламі. Пакуль што расьцём.

«29 гадоў, а я — хворы на рак»

Мы стаім на паўразбуранай бэтоннай кладцы сярод спакойнага возера. З-за соснаў даносіцца гук вады, якая вадаспадам ліецца з дамбы. Рэспубліканскі клінічны шпіталь мэдычнай рэабілітацыі больш падобны на дом адпачынку. Сяжук Бахун усміхаецца і жартуе. Каб не ссутуленая постава (не даюць цалкам выпрастацца швы) ды доўгі шнар на шыі, цяжка было б здагадацца пра тое, што малады хлопец змагаецца з ракам шчытападобнай залозы.

Нашы людзі рэдка ходзяць да dokтара

«НН»: Вы ўсміхаецеся — хапае пачуцця гумару?

Сяргей Бахун: Пасля апэрацыі пяць дзён хадзіў як трансформэр — з шыі тырчала трубка, прымацаваная да дрэзнажнай бутэлекі. Падбародзьдзе страціла адчувальнасць: напэўна, крыху закрунулі нэрвы. Дык дактары казалі больш усміхацца, каб распрадоўваць мышыцы твару.

«НН»: Як Вы даведзіліся пра сваю хворобу?

СБ: Заўважыў хворобу зусім выпадкова — распух лімфавузёл. Пайшоў да хірурга. Той кажа: «Пагрэшы, антыбіётыкаў папрымаеш — і разыздзецца». Я пару разоў пагрэў, але адчуў, што нешта ня тое, пайшоў да другога хірурга. А той: трэба тэрмінова здаць аналізы — вялікія праблемы могуць быць. Я зрабіў усе, як ён сказаў, і мяне накіравалі ў Берасцейскі анкалягічны дыспансэр: ультрагукавое даследаванне не выявіла злаякаснае пухлінку шчытападобнай залозы.

Многія выпадкова заўважаюць хворобу — нашы людзі рэдка ходзяць да dokтара. Мужчыны з «зонаў» расказвалі мне, што ад няма чаго рабіць хадзілі да нямецкага аўтобуса Чырвонага Крыжа, што ездзіць па вёсках. Правяраліся ў і нечакана для сябе апынуліся ў шпіталі.

«НН»: Ці цяжка было ўсвядоміць свой дыягназ?

СБ: Калі мне казалі, што чакае апэрацыя, немагчыма было паверыць. 29 гадоў, а ты — хворы на рак. Але дзякуючы падтрымцы родных, сяброў удалося маральна настроіцца. Калі мяне везлі на апэрацыю, адсылаў эс-мэскі ды размаўляў на тэлефоне.

Мілінкевіч прывёз фаршыраванага шчупака

«НН»: Як праходзіла апэрацыя?

СБ: У Менску мне казалі, што апэрацыю трэба рабіць не пазней чым праз тыдзень. Сябры з Францыі прапаноўвалі зрабіць апэрацыю ў сябе. Але доктар сказаў: «У цябе замала часу, нават візы зрабіць не паспееш». Апэрацыя трывала тры гадзіны. Выразалі ўсё, але няма гарантыі, што ня будзе паўтору. Пасля тыдзень у дыспансэры падтрымалі і накіравалі на рэабілітацыю. Даведаўся ад суседзяў па палаце: нават пад наркзам я размаўляў па-беларуску.

«НН»: Ваша хвороба была

Сустаршыня «Маладога фронту» Сяргей Бахун, як і сотні ягоных аднагодкаў, мужа змагацца з ракам шчытападобнай залозы.

неспадзяванкай для ўсіх. Ці заўважылі людзі навокал Ваша знікненне?

СБ: Ачуняўшы, уключыў тэлефон — а там поўна эсэмэсак. І кожны кажа, чаму мне яшчэ трэба жыць! Уладзімер Арлоў тэлефанаваў, расказаў, як сам адыходзіў пасля апэрацыі. Алесь Мілінкевіч прывёз фаршыраванага шчупака ды заліўны язык. Ніколі ня думаў, што такі заняты чалавек знойдзе час на мяне. У такіх сытуацыях правяраецца сяброўства: здавалася, былі самыя добрыя дружбакі, а вось за месяц ні разу не патэлефанавалі. А тыя, каго лічыў проста знаёмымі, моцна падтрымліваюць.

Ніводнага лета ўдома

«НН»: Адкуль Вы родам?

СБ: Зь вёскі Майсееўка ў Акцябрскім раёне, на Гомельшчыне. У часе вайны там была знакамітая партызанская Рудабельская рэспубліка. Потым восем год пражылі ў Парэччы Жыткавіцкага раёну, пасля пераехалі ў Ве-

9 сьмерццяў на 4000 выпадкаў

«Выяўлена каля 4000 тысячаў выпадкаў раку шчытападобнай залозы, перш за ўсё сярод дзяцей. У выніку хваробы зарэгістравана толькі 9 сьмяротных выпадкаў — доля тых, хто выжывае, бліжэй да 99%».

Паводле справаздачы «Чарнобыль: сапраўдныя маштабы аварыі»

радыяцый?

СБ: Бацькі давалі нам ёд і штогод вывозілі на вакацыі. У 1986 г. я са старэйшым братам быў на адпачынку ў Мардовіі, маці з малодшай сястрой паехалі ў Краснадарскі край, а бацька — у Брагінскі раён. Цэлае лета жылі адно без аднаго. Летам 1987 г. мяне вазілі ў Башкірыю. Пасля па розных санаторыях, абы толькі не знаходзіцца летам на забруджанай тэрыторыі. Аніводнага лета дома не правёў.

«НН»: Ці ёсць праблемы са здароўем яшчэ ў каго-небудзь з Вашай сям'і?

СБ: Пакуль, дзякуй богу, ня выяўлена. Бацьку як ліквідатара кожны год правяраюць. У брата два сыны — яны на ўліку ў анкалягічным дыспансэры.

Гомельскія — больш шчырыя

«НН»: Што такое Чарнобыль для Беларусі?

СБ: Гэта бяда наша. Севярынец сказаў бы — наш крыж. Хаця і не па нашай віне.

«НН»: Ці вінаватыя каго-небудзь у гэтай катастрофе?

СБ: Вінавата савецкая сыстэма, імперыя, якая патрабавала ва ўсім «тэмп». Чарнобыль — сымбаль развалу гэтай сыстэмы, яе беспэрспэктывнасці і таго, што нават семдзясят гадоў яе існавання будучь адпачынае нам стагоддзямі. Я вінавачу кіраўніцтва СССР — за тое, што яны сьцьвярджалі, што ўсё добра, нічога ня здарылася.

«НН»: У апошнім справаздачы ААН гаворыцца, што перасяленне выклікала ў насельніцтва вялізныя псіхалогічныя праблемы. Наколькі цяжка даўся пераезд вашай сям'і?

СБ: Цяжка было — мэнталітэт гомельцаў і берасцейцаў вельмі адрозніваецца. Гомельскія людзі больш шчырыя, адкрытыя, а берасцейцы — прыватнікі, больш закрытыя. На Гомельшчыне і святкуюць, і сумуюць разам, а на Берасцейшчыне ты сам-насам з сабой. Але праз тры чатыры гады падладзіўся.

«НН»: А што самі думаеце пра даклад? Ці згодны, што вынікі катастрофы не такія цяжкія, як мы лічылі раней, і што стрэс нарабіў больш шкоды, чым радыяцыя?

СБ: Сапраўды, стрэс быў. Але лепш атрымаць такі стрэс, чым

жыць, ня ведаючы, што здарылася, харчавацца бруднымі прадуктамі, лавіць рыбу, атрымліваць радыяцыю. Добра, каб вынікі аварыі сапраўды былі менш небяспечныя. Але грамадства не да канца зразумела небяспечнасць аварыі. Кіраўніцтва краіны гэтага не разумее — паглядзіце на тое ж разьмеркаванне ў «зону», на прадукты, якія ў ёй вырабляюцца, а потым прадаюцца па ўсёй Беларусі.

«НН»: Ці часта бываеце ў родных мясцінах?

СБ: У мяне там родныя застаюцца, сябры. Цягне туды. Людзі засталіся з праблемай сам-насам, я ня ведаю, чым дзяржава дапамагае гэтым людзям. Людзей пераканваюць, што ўсё добра. Вось яны і ходзяць у грыбы, вырошчваюць садавіну-гародніну. Мы заклікаем знаёмых ды родных хаця б сваіх дзяцей на аздараўленьне ў чыстыя раёны вывозіць, але іх ужо пераканалі, што тут можна і трэба жыць. Ім кажуць, што ў некаторых вёсках радыяцыі нават менш зрабілася. Некаторыя вераць. Можа, ім ад гэтай хлусьні лгачэй жыць робіцца.

Жыццё працягваецца

«НН»: Каб Вы былі прэзідэнтам, якую б вялі палітыку адносна вынікаў чарнобыльскай катастрофы?

СБ: Трэба прыцягнуць міжнародную дапамогу, тых жа японцаў, якія суткаліся з праблемай радыяцыі. Трэба прыцягнуць навуку для вывучэння шкоды радыяцыі. Ніколі б не дазволіў вырабляць у чарнобыльскіх раёнах сельгаспрадукцыю.

«НН»: Ці маеце Вы намер вырнуцца ў палітыку?

СБ: Я ўжо вярнуўся. Усе ў маім аддзяленьні, нават цэлы паверх чытаюць незалежную прэсу. Калі я бачу, што чалавек мае неадэкватнае ўяўленьне пра сытуацыю, глядзіць на жыццё вачыма дзяржаўнай прапаганды, дык я не магу маўчаць. Можа, на шкоду сабе — мне нямажна размаўляць гучна — тлумачу людзям. Родныя кажуць, што мне варты сьсыць з палітыкі, пабэрагчы здароўе, але забраць у мяне грамадзкае жыццё — значыць забраць усе жыццё.

«НН»: Хвароба зьмяніла Вас?

СБ: Калі паведамілі дыягназ, над усім задумаўся. Было шкадаваньне пра тое, чаго ў жыцці не паспееў. Хочацца сям'і, дзяцей, працягу роду. Хочацца дачка-ца беларускай рэвалюцыі. Ёсць для гэта жыць.

«НН»: Што б Вы казалі тым, каго таксама напаткала такая хвороба?

СБ: Ні ў якім разе не здавацца. Трэба змагацца, жыццё працягваецца, нас чакае шмат справаў. Хвароба — гэта прыпынак, на якім абавязкова трэба спыніцца, бо інакш можна зламацца зусім. Але спыніўся і пайшоў далей. Сябры пытаюцца: «Што б ты выбраў — пасядзець, як Севярынец, ці пахварэць?» Лепей ужо турма, чым такая хвороба.

Гутарыў Алесь Кудрышкі

Лёс ліквідатараў

«Сярод жыхароў паўднёвых тэрыторыяў Беларусі цягам іх жыцця вострай прамневай хваробы няма.

Сярод больш чым 200 тысячаў ліквідатараў цягам іх жыцця можна чакаць каля 2200 сьмяротных выпадкаў, выкліканых радыяцыяй. Агульны лік сьмерццяў сярод насельніцтва па прычынах, так ці іначай звязаных з Чарнобылем, у будучыні можа скласьці 4000 чалавек».

Паводле справаздачы «Чарнобыль: сапраўдныя маштабы аварыі»

У Менску прайшла прэсавая канфэрэнцыя па гарачых слядах «чарнобыльскай справядчасці». Прадстаўніца ААН лічыць, што на забруджаных тэрыторыях можна нармальна жыць, але беларускі бок мае намер дамагацца частковага перагляду дафту справядчасці.

Уладзімер Цалко і Дзмітрый Султангалу нягодныя ў ацэнцы наступстваў Чарнобылю.

Разышліся ў высновах

Дзмітрый Султангалу, кіраўніца прадстаўніцтва ААН/ПРААН у Беларусі:

Экспарты запэўніваюць, што шкода здароўю людзей і навакольнаму асяроддзю была меншай, чым пра гэта звычайна казалі. Людзі на забруджаных тэрыторыях, за невялікімі выключэннямі, могуць весці нармальнае жыццё. Экспарты ні ў якім разе не жадаюць прыменшыць чалавечую трагедыю, якую перажываюць людзі на гэтых тэрыторыях. Але Праграма развіцця ААН надзвычайна заклапочана эканамічным развіццём гэтых рэгіёнаў і будзе накіроўваць сваю дзейнасць у гэтым накірунку. Праграма CORE мусяць іграць у Беларусі нават большую ролю, чым цяпер. Яна накіраваная на здыяйсненне асноўных парадаў Венскага форуму: спрыянне развіццю мясцовай ініцыятывы, прадстаўленне людзям магчымасці будаваць сваю будучыню.

Якаў Кенігсбэрг, старшыня Нацыянальнай камісіі па радыяцыйнай абароне, удзельнічаў у падрыхтоўцы справядчасці ў якасці эксперта ад Беларусі:

Праблема Чарнобылю скончыцца толькі тады, калі з моманту аварыі пройдзе ня менш за 300 год. Тады распадуцца асноўныя радыяактывы — цэзіі і стронцыі. Да гэтага часу праблема застаецца, і ў гэтым эксперты адзінадушныя. Што да таго, што ўсё нібыта «добра і вясёлкава»

— нічога падобнага, нельга так лічыць. Але трэба разумець, што дзякуючы высілкам, якія былі зробленыя ўрадамі Расіі, Украіны і перш за ўсё Беларусі (у нас быў самы маштабны комплекс захадаў), удалося пазбегнуць тых жахлівых наступстваў, якія маглі б быць.

Іосіф Багдзевіч, дырэктар Інстытуту глебзнаўства і аграхіміі Акадэміі навук Беларусі, удзельнік падрыхтоўкі справядчасці:

Форум падкрэсліў, што ў дзвюх краінах — Расіі і Украіне, дзе знізіліся захаваныя ад забароны ад радыяцый, утрыманне радыяактываў у прадуктах падвысілася. У Беларусі ж за апошні час утрыманне зніжаецца. Мы пацярпелі больш за ўсіх, але надзялялі больш увагі праблеме. Калі пачаць укладаць у гэта менш сродкаў, зноў стане горш.

Алена Купчына, начальніца ўпраўлення гуманітарнага супрацоўніцтва і правоў чалавека МЗС Беларусі:

Беларуская дэлегацыя ў Вене здолела зафіксаваць разуменне, што неабходна дапрацаваць праект вынікавага дакумента па тых пытаннях, якія ў той ці іншай ступені не задавальняюць нашыя краіны. Перш за ўсё гэта датычыцца рэкамендацый урадам пацярпелых дзяржаў. У канцы верасня адмысловая міжведасная група сфармулюе гэтыя заўвагі, і мы накіруем іх у сакратарыят МАГАТЭ ў

Вену. Канчатковы дакумент толькі ў сярэдзіне кастрычніка набудзе свой фінальны выгляд.

Уладзімер Цалко, старшыня Камітэта па праблемах наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС пры Савеце міністраў:

Прынятыя ў Вене рэкамендацыі носяць агульны характар, і ўжываць іх у кожнай з трох краін мэтазгодна з улікам нацыянальных асаблівасцяў. Для Расіі праблема звязана з недахопам сродкаў, якія паступаюць на захаванне зніжэння дозавых нагузаў на насельніцтва. Ва Украіне існуюць цяжкасці, звязаныя з надзейнасцю ўкравіц на 4-м блёку ЧАЭС. У Беларусі праблема Чарнобылю — гэта праблема нацыянальнага ўзроўню, што вызначае і агульнанацыянальны маштаб мерапрыемстваў па яе пераадоленні. Прызнана неабходным працягнуць медыцынскія даследаванні, засяродзіць намаганні на вывучэнні раку шчытападобнай залозы і іншых відаў раку, а таксама катаракты і сардэчна-сасудзістых паталогій.

Выпрацаваныя два велізарныя навуковыя даклады, але іх нідзе не друкавалі. Іх яшчэ нідзе няма. Усе спасылаліся на гэты дафт — рэзюмэ, але яно мае палітычнае адценне. Высновы рабілі зусім іншыя людзі. Сюды мы будзем уносіць заўвагі. Навуковая справядчасць — гэта навуковае справядчасць. А мы дакажам зусім іншы пункт гледжання».

Занікаў АК

Чарнобыль нічога не змяняў

СЯРГЕЙ ХАРЭУСКИ

Чарнобыль мала што змяняў у беларускім святлагледзе. Ня вольны крыкнуць «ратуйце!», беларус па ранейшаму знаходзіць, каму дзякаваць. Мэтады ліквідацыі наступстваў самае вялікае тэхнагеннае катастрофы ў гісторыі чалавецтва толькі закансервалі найгоршыя рысы беларускага менталітэту: безыніцыятыўнасць, легкадумнасць, эгаізм, бязвольнасць, схільнасць да ўтрыманства, адсутнасць самакрытычнае іроніі. Нават поўны смяротнас жуды, беларус да апошняга чакаў нейкага рашэння свайго лёсу зверху. Нават пагроза жыццю ўласных дзяцей ня выгнала яго з убогай, але сваёй хаты. А ў сваёй хатцы можна і ўс...цца. Дапамога моцна спаўнілася, а часам і не дайшла. Час быў змарнаваны. Урэшце змянілася ўсё, што магло змяніцца, апроч беларускага бачання свету.

Тэзіс інтэлігенту спрабавалі біць у званы. Але іх паводзіны, як і спрадвеку (...а той першы нешта піша вершы...) выклікалі адно падазронасць у мільёнах тых, каго ўлада кінула на вытвор лёсу. Я добра памятаю настрой людзей пасля Чарнобылю на Краснапольшчыне, куды мяне адправілі настаўнічаць. Там панавала поўная апатыя. Дзірэсія проста матэрыяльна напаўняла павестра. Спробы пагаварыць пра культуру, палітыку ці нават рэлігію натрыкаліся на неспрыхаваную агрэсію. Толькі маладзёжныя людзі, прыкладна ад шаснаццаці да дваццаці, усур'ёз перажывалі за сваю будучыню. Але ня бачылі шляхоў вырашэння. Бо тады гаварыць усур'ёз, напрыклад, пра эміграцыю, не выпадала.

Вынікі тае псыхалогічнае траўмы недаследаваныя. На Гарадзеншчыне колькасць анкалягічных захворванняў не ніжэйшая, чым на Гомельшчыне. Бо ў забруджаных раёнах робяць усё для прафілактыкі менавіта гэтай групы захворванняў. Бо адно анкалэгія лічылася і лічыцца патэнцыйным кашмарам пасля Чарнобылю. А колькасць псіхічных, нэўралогічных ды наркалягічных хваробаў ніхто не аналізаваў! Хіба можа чалавек застацца здаровым, пасля таго як яго настрашлі немінуць наступствамі для іхных дзяцей, зарылі ягонае котлішча бульдозэрам, пабавіўшы нават магілаў дзядоў, пару разоў перасялілі з месца на месца ды ўрэшце забыліся?... Як захаваць здаровай душу, калі табе плячэць «грабавыя» і раз-пораз ставяць на табе мздычныя доследы?

Разам з хваляю перасяленняў Беларусь страціла вялізарныя пласты духоўнае і матэрыяльнае культуры. Я сам быў сьведкам таго, які мільяны гаяліся ў Веткаўскім раёне за марадэрамі з Расіі, якія сьпілоўвалі з пакінутых беларускіх хатаў... ліштвы. Багатая іх аздаба, уласцівая адно нашаму Пасожу, аказалася спосабам нажывы. Што ўжо казаць пра тысячы абразоў, вышыванак, керамікаў, каванак... Іх вывозілі зладзеі ўва ўсе бакі. За калочным дротам у радыяцыйнай пустэльні аказаліся сотні помнікаў архалёгіі і архітэктуры. У хаосе наступстваў Чарнобылю, у брацкіх магілах вёсак дазванняў загінулі мільёны артэфактаў нашае цывілізацыі.

У выніку некалькіх бессыстэмных перасяленняў былі парваныя незлічоныя сваяцкія, суседзкія, рэгіянальныя павязі. Каласальныя страты панесла культура стараверу Пасожка. Расыярушыўся ў паракне багачэйшы фальклёр нашага ўсходняга Поўдню. Назаўжды замоўклі галасы знішчэнных вёсак. Гэтыя страты ні аплачці, ні кампенсаваць немагчыма.

А беларусы гэтак і не змяніліся. Прыцяпеліся, прыжыліся, прызвычаліся. Да подласці свайго начальства, да цынізму палітыкаў, да абыхавасці свету. Бо ні ў год Чарнобылю, ні праз дваццаць гадоў пасля таго беларусы ня мелі і ня маюць магчымасці адкрыта гаварыць самі пра свае крыўды і беды. Ніяк яны ня могуць уплываць на свой лёс. Узіць яго ў свае рукі. Яны маюць толькі крычэць ад распачы... у душы.

Святлана Алексіевіч: «Свет — гэта вялікі рынак»

Высновы чарнобыльскага дакладу ААН ставяць пад сумнеў апакаліптызм «Чарнобыльскай малітвы» Святланы Алексіевіч. Што пра гэта думае аўтарка?

АНАТОЛЬ КОЛЫЧ

«НН»: Спадарыня Святлана, на апошнім «чарнобыльскім» форуме ў Вене была выказана думка, што вышкі катастрофы не такія сур'ёзныя, як лічылася. У кнізе «Чарнобыльскай малітвы» Вы пішце, што катастрофа стала нацыянальным бедствам для Беларусі. Ці напісалі б Вы такі твор цяпер?

Святлана Алексіевіч: Я акурат гэта і раблю — для перавыдання ў многіх краінах дапоўненай версіі «Чарнобыльскай малітвы», прымеркаванага да 20-годдзя катастрофы. У шэрагу краін

кніга будзе выдадзена ўпершыню. І мая філзафія абсалютна не змянілася. Я думаю, што мы не ўсвядомілі Чарнобылю, чалавечта яго не ўсвядоміла. Беларусам даводзіцца адказваць за ўсё. На жаль, яны як былі, так і засталіся чарнобыльскай лябараторыяй. А што да справядчасці МАГАТЭ — трэба ясна ўсвядомляць, што свет робіцца больш правым, да ўлады прыходзяць паўсюль адпаведныя ідэі. Існуе сусветнае атамнае лобі. Сьвет — гэта вялікі рынак, і ўсе паводзяць сябе як дачасныкі.

«НН»: Як змяніў Чарнобыль беларусаў за гэтыя 20 гадоў?

СА: Я думаю, што з гледзішча чарнобыльскай праблемы, якая несупастаўная з чалавечым жыццём, калі ўяўляць сабе, што распалі многіх радыяактывых рэчываў займае дзясяткі, сотні тысяч год, дык два дзясяткі год — гэта вельмі

маленькі тэрмін. А ў Беларусі супалі дзве катастрофы — гістарычна-сацыяльная і чарнобыльская. Апынуўшыся ў пастцы, у рэзэрвацы гісторыі, беларусы ў цэлым не ўключыліся ў асэнсаваньне таго, што з імі насамрэч адбылося. Праблему зьявілі на мэдыцынскі ўзровень, на эканамічны, палітычны. У эліты не знайшлося моцы, каб гэта ўсвядоміць, не было адпаведнага інтэлектуальнага капіталу. Зрэшты, яго і ва ўсім сьвеце ня так і шмат.

Свет настолькі робіцца апакаліптычным, настолькі ён рухаецца па нейкай сьпіралі самазнішчэньня, што, калі б зьявіўся Талстой ці Дастаеўскі, яны б разбіраліся з чалавекам, а не з Чарнобылем. А ўжо праз чалавека — Чарнобыль. Чаму чалавек увогуле па прыродзе сваёй — самагубца? Тэма Дастаеўскага.

Гутарыў Алесь Кудрышкі

Дурням трэба казаць, што яны дурні

АЛЯКСАНДАР АГЕЕЎ

Артукл Віталія Сіліцкага «Дзе выгудзе новых Быкавых?» («НН», №31, 19 жніўня) нагадаў адзін выпадак. Чатыры гады таму я стажыраваўся ў ШША, і ў Мінзепалісе быў зладжаны сэмнар-прэзентацыя нашай краіны.

Аляксандр Агееў — дэпутат Магілёўскага гарсавету

Адзін з амэрыканскіх журналістаў заявіў: «Я вычытаў у Інтэрнэце, што беларуская і расейская мовы вельмі падобныя. Навошта вам змагацца за адраджэньне беларускай? Ва ўмовах глянбалізацыі пераход на расейскую адкрывае перад вамі новыя магчымасці. Дый незалежнасьць Беларусі — толькі перашкода глянбалізацыі». Завісла паўза. Рашэньне знайшлося нечакана хутка. «Перакладзі, калі ласка», — папрасіў я перакладчыка па-беларускаму. Ён, эмігрант з Санкт-Пецярбургу, паглядзеў на мяне здзіўлена: «Не понимаю».

Гэта нам — беларусам і расейцам ў Беларусі — здаецца, што мовы нашых народаў такія блізкія. А расеец зь Піцера ня

змог зразумець простую фразу: «Перакладзі, калі ласка». Бо ён ня жыў у нашай культурнай прасторы.

Больш нечаканай для мяне стала гутарка з амэрыканцам Томам, у якога я тады жыў. Том сказаў, што я направільна адказаў на пытаньне: «Патрэбна было проста сказаць, што бяз мовы нацыя слабее і гіне, а таму і нармальнае разьвіцьцё дзяржавы немагчымае. А калі гэты дурань не зразумее, дык ён ва ўмовах глянбалізацыі хутка вымушаны будзе вучыць кітайскую. Дурням трэба казаць, што яны дурні!»

Я не адразу прызнаў правату Тома, але сёньня падаецца, што ён меў рацыю. Нашыя талерант-

насьць, рахманасьць, боязь пакрыўдзіць расейскую меншасьць у Беларусі ўжо прывілі да таго, што яна стала моўнай большасьцю.

Рашэньне «Нямецкай хвалі» ўскрыла нарыў. За праблемамі дэмакратызацыі палітычнага жыцця неяк на другі плян адышлі праблемы культурныя і моўныя, але яны якраз і вызначальныя. Тэзісы ж аб прапагандысцкіх перавагах расейскай мовы вельмі спрэчныя. На ўласным досьведзе пераканаўся, што падчас выбарчай кампаніі беларускамоўнаму кандыдату лютэй запомніцца выбаршчыку, а гэта палова поспеху, было лютэй менавіта дзякуючы нешматлікасьці ў гарадах Магілёўшчыны беларускамоўных. А асацыяцыя

з апазыцыйнасьцю, нават на ўсходзе, апошнім часам стала, хутчэй, плюсам, чым мінусам.

Без нацыянальнага адраджэньня нам цывілізаванай заможнай краіны не пабудавашь. Тым, хто сумняецца, варта паглядзець на досьвед эўрапейскіх краін. Іх посьпех грунтуецца на разьвіцьці рынкавай эканомікі, самакіраваньня грамадства і нацыянальнай культуры. І рэцэпт не працуе бяз трэцяга складніку. Менавіта з гэтай прычыны праблема адраджэньня мовы павінна вярнуцца ў цэнтар і нашых дыскусій, і нашай дзейнасьці. Ну, а тым «дурням», хто гэтага не разумее ці ня хоча разумець, каго сусьветныя прыклады не пераконваюць, ня грэх і нагадаць, хто яны ёсьць.

Схема барацьбы

Трэба прапанаваць эўрапейцам рэалістычную схему дзейнасьці — з улікам іх комплексу і абмежаваньняў.

Эўрапейцы абавязалі тэндэр, у выніку якога новае вясельнае на Беларусь можа распачаць адзін з эўрапейскіх радыёгінтаў (можа, зноў «Нямецкая хваля»), прычым вельмі магчыма, што на расейскай мове. Віцэ-сьпікер Эўрапарлямэнту Януш Аньш-кевіч з таго абурэцца і намагаецца зьмяніць умовы тэндэру.

Справа, канечне, добрая, дзякуй яму, але шанцаў мала. Лепей думаць, што рабіць у гэтых умовах, і пачынаць гэта рабіць як мага хутчэй.

Хвала эмацыйных зваротаў абурэных грамадзян тут дапаможа мала. З эўрапейцамі трэба інакш — трэба быць рацыянальнымі, прагматычнымі, рэалістычнымі.

Трэба давесці да кіраўніцтва і экспэртаў Эўракамісіі, да кожнай з буйных радыёстанцыяў аргументы на карысьць таго, што выкарыстаньне беларускай мовы ня будзе марнаваньнем грошай.

Аргументаў не бракуе, і найлепшым дарадцам у іх зборы будзе, пэўна, ТБМ. Тут можна загадаць і тыражы беларускамоўных газэт у найлепшыя іх часы, паранушы і найлепшыя тыражамі іх пераважных расейскамоўных аналягаў; і пераходом многіх сусьветных кампаніяў на рэкламныя прадукцыі па-беларуску.

Потым надыдзе чарга і аргументаў на карысьць ужываньня беларускай мовы як фактору дэмакратызацыі Беларусі, узмацненьня яе эўрапейскасьці.

Нарэшце, трэба прапанаваць эўрапейцам рэалістычную схему дзейнасьці — з улікам іх комплексу і абмежаваньняў. Напрыклад, прапанаваць у якасьці кампрамісу арганізаваць вясельнае спатканьне на давяжым мове на парытэнтнай аснове з дэклараваньнем пераходу ў найбліжэйшы час толькі (ці пераважна) на беларускую мову. Прапанаваць радыёстанцыям персаналі беларускамоўных радыёшчыкаў, рэальную дапамогу ў разгортваньні вясельнага, карэспандэнцкай сеткі, рэкламы.

І апошняе — найлепшым чынам данесці гэтыя аргументы да кіраўніцтва Эўракамісіі і радыёстанцыяў. Тут спатканьне трэба падарваць аўтарытэтным, вядомым у Эўропе аўтараў звароту (Шушкewіч, напрыклад, будзе ў гэтым сьпісе дарэчы). Потым скарыстацца дапамогай таго ж Аньш-кевіча, каб давесці нашы аргументы да адрадаў, прыцягнуць да іх увагу, а не заслаць у бюракратычную бездну.

А далей — пераконваць, даходзіць да грамадзян і нацыянальных урадаў краін Эўразьвязу, да журналістыкі і заканадаўчых органаў. І працаваць на бэзе рэальных, прагматычных, пераканаўчых аргументаў і фактаў, а ня энкаў-закліканьняў пра тое, як «рука Бэрліна мае «руку Масквы».

IX, Менск

Чым мы горшыя за літоўцаў

Далучаю свой подпіс да закліку аб байкоце «Нямецкай хвалі», аб зьмяненні яе моўнай палітыкі. Аднак адначасова хачу зрабіць не-

калькі заўваг да артыкулу сп.Сіліцкага «Дзе выгудзе новых Быкавых?» («НН», №31).

Але чаму мы ня можам абысьціся без расейскае мовы? Прыбалты могуць абысьціся, украінцы, грузіны, а мы ня можам! Пэраўнае моўнай сытуацыі ў Украіны і Беларусі (хоць і ў Інтэрнэце) — уяўленьне ў зман чытача: на Украіне ўсе дзяржаўныя асобы — ад прэзыдэнта да простага чыноўніка — размаўляюць па-ўкраінску.

«Расейскамоўны беларускі нацыяналізм» — паньняце штучнае, кабінэтнае, і нікі ён ня наш паратун. Калі выступілі і за нашых, і за вашых, то нічога з гэтага не атрымаецца.

Гэтак, калі хочаце, каб у краіне была адна дзяржаўная мова (беларуская), трэба, каб была адна мова на дзяржаўнай мове на ўсіх узроўнях. Будзе адукацыя — будзе будучыня.

В.Шаўроў, Горадня

Мы — сіла

Хопіць апраўдвацца перад накуртанымі за беларускую мову.

Гэта наша краіна, наша зямля. Хопіць казаць «змяіаюцца, не даюцца». Тут тутка гаспадар, бярэ і жыць, усё тваё.

Страх перад вяртаньнем беларусаў да роднай мовы — цяжкая хвароба, і цяпер патрэбны лектары для вылячэньня нашай Айчыны. Усё ўдасца. Прынамсі, для нас, беларусаў, выбару няма. Рана-позна, а прыядзёцца за няцця санітарна-асэнізатарскімі справамі — ачышчаць, прыбярэць родную нашу старонку. Мы тут

былі, мы ёсьць, мы будзем. І нікімняць сьме тых, хто зьывае нову нашу, сьвятэніні нашы, пацуюці.

Я.Зух, Вялейка

Biez reveransu

Šanoŭny spadaru Silički! Ja chacieli by dalučyca da zakliku bajkatawać «Niamieckuju chvali». Ale kateharyčna niazhodny z adnym vašym skazam: «Ja nie vystupaju za vydalenie rasiejaskaj movy z bielaruskaj medynnaj prastory».

Što heta za reverans? Rasiejaskaja mova moža tut žyć tolki zamiesť movy bielaruskaj. Kali kažuć, što bielarusy hubjać svaju movu — heta ня značyć, što jany stanovicca niamyjja, jak ryby.

Bielaruskaja mova vierniecca da žyćcia tolki tady, kali zamenić ci, dakladniej, vydačić žužuju movu nia tolki z medynaj, ale i inšych prastorah. U jakich praporejach i jakim čynam — heta inšaja tema. Kali ja chaču zrazuť, to jak by ni liű Slozy pa cialatku, ja mušu jaho zabic i žjeści. I pakul my sami, bielarusy, nia čuicim hetuju lohiku, tak i budziem tapacca ŭ reveransach, pakul nia stracim našu movu biezzvarotna.

Či, mova, vy, šanoŭny spadaru, u hlybini dušu — tajemny vichiatyryjaniec i, nasamréc, zuzim nia choćacie zrazuť?

Z pavahaju, Henik Lojka, Miensk

P.S. Hety list ja napisau 13 žniŭnia, ale zamarudziŭ z adpratkaj, i voš užo čytaju šyroki adkaz sp.Siličkaha. Tamu mnie

taksama zachacielasia pašyryć svoj list u vyladzie post scriptum.

Vašja aparenty majuć raciju pa sutnaści. Niamarta vam vykrućacca, jak ujun na patelni. Vašja adpirani vylhadajuć pryblizna tak: «Ja nie vystupaju za žnišćenie rasiejaskaj movy na 70%! Nie! Zuzim naadvarot, ja zaklikaju zachavać jaje (zaivaćcie, zachavać!) na 30%».

Razhortvajeć pustaju dykusiju, a historyja ciae, a mova hinie.

Šanoŭny spadaru, navošta vy karystaciessia rasiejaskaj movaj? Vy chacieli, kab vas zrazumieli? Nu i cikava, jak vyniki? I dživichmoŭnyja vas nie zrazumieli, i ja, praklaty nacynjalisti, vas nie razumieju. Ale maju nadzieju, vy asenoŭvacie, što palitolahai vašaj chvali zraz, ryčtyk tych sieradniakoh, papierasadzajuć, zaklamiošy nacynjalistami. Dyk stańcie ŭ pažyciju i prymušcie choć kaho-niebudz razmaŭlać z vami pa-bielaruskaj, kali vaš surazmoŭcie rasiejaskamoŭny. Bo bica z vietrakami niamieckaj biurakraty nia maje sensu, kali ŭ hety čas svajimi nahami topčać svaju movu.

«Сябе ў пашане мець прымуць»

Хачу выражыць маю поўную падтрымку выказаным у лісьце «Заклікаю да байкоту «Нямецкай хвалі» думкам доктара паліталёгіі Віталія Сіліцкага. Слова ў слова я пагаджаюся і захапляюся ягонымі мудрым і справядлівым выказаньнямі. Але! Вы нас ігнаруеце, мы байкатуем вашую перадачы, які ўзмацняюць русіфікацыю. Справядліва! «Свой край, сябе ў пашане мець прымуць!» Несьмяротны Янка Купала амаль сто

гадоў таму нас заклікаў.

Др. Раіса Жук-Грышкевіч, Бэры, Канада

Часовому паверанаму ў справах Фэдэратыўнай Рэспублікі Германія ў Рэспубліцы Беларусь Яну Канторчыку

У часы больш як стогодавай акупацыі Беларусі царскай Расіяй было забаронена ўжываньне беларускай мовы і праводзілася жорстка русіфікацыя. У гады Першай сусьветнай вайны акупацыйныя ўлады кайзэраўскай Германіі надалі беларускай мове статус афіцыйнай, дазволілі адукацыю на беларускай мове і нават спрыялі разьвіцьцю беларускай культуры. Пазьнейшы акупацыйны камуністычны рэжым зноў вярнуўся да палітыкі русіфікацыі беларускага народу. Радзістанцыя «Дойча Вэле» пліную распаца на Беларусь расейскамоўнае влішчэнне. І кайзэраўскай, ня нават фашыстскай Германія ніколі не спрыялі русіфікацыі беларусаў. Выклікае наша бязмежнае здзіўленьне і абурэньне, што да гэтага хоча спрычыніцца Германія дэмакратычная.

Не — русіфікацыі Беларусі! Па даручэньні Упраўля грамадзкага аб'яднаньня «Вэтарані Адраджэньня» старшыня аб'яднаньня Міхась Чарняўскі

Я, Аляксей Колчын, прадпрыемнік, далучаюся да да закліку аб байкоце «Нямецкай хвалі» да зьмянення яе моўнай палітыкі.

А.Колчын, Магілёў

Зварот да часовага паверанага ў справах Нямецчыны ў Беларусі Яна Канторчыка з прапановай, каб беларуская праграма «Нямецкай хвалі» выходзіла па-беларуску, а не па-расейску, падпісалі

Генадзь Санаговіч, гісторык; Захар Шыбека, гісторык; Сяргей Антусевіч, прафэсійны актывіст, дэпутат Гарадзенскага гарсавету; Сяргей Салаш, грамадзкі дзеяч; Павал Батуеў, грамадзкі дзеяч; Волга Калацкая, перакладчыца; Зьміцер Іванюк, мастак; Валянцін Саранчукоў, моладзевы лідэр; Уладзімер Хільмановіч, грамадзкі дзеяч; Анатоль Брусевіч, паэт; Юры Пачопа, паэт, выкладчык Гарадзенскага ўнівэрсытэту; Мікалай Воран, грамадзкі дзеяч; Валер Пазынякоў, гісторык; Сьвятлана Курс, журналістка; Генадзь Лойка, мастак; Марта Бабенка, Алеся Майле, Павал Хітра, Кацярына Пля-

го, Пётра Кухто, Раіса Кухто, Андрэй Кухто, Ігар Кухто, Зоя Кухто, Вера Харошанька, Жанна Харошанька, Юры Харошанькі, Вадым Харошанькі, Яна Харошанька, Галіна Грыгор'ева, Мартын Станкевіч, Поль Брун, Волга Кавалькова, Вікторыя Лунянок, Алесь Сямёнаў, Віцук Паначэўны, Максім Альхоль, Таіса Самсонава, Кацярына Мельнікова, Алег Губіч, Кацярына Пічук, В.Юркевіч, Я.Сідарэнка, Д.Карткевіч, І.Благушчык, Д.Янкоўскі, Антона Былінскі, Юры Севярыні, Ю.Варонка, А.Рудакоская, Павал Давідовіч, Ілья Палонскі, Павал Балеці, Яўген Сухавей, Варлам Мірскі, Ігар

Зубаў, Павал Каждухаў, Андрэй Пятрафеў, Кірыл Серадаў, Аляксандр Трехан, Надзея Баркоўская, Надзея Церашэнка, Ната Лысянкова, Максім Радзевіч, Андрэй Шэйпа, Яўгенія Смалеская, І.Колбін, Ганна Капарыха, Ігар Анісенка, В.Базылеў, С.Іванова, В.Кіпенік, А.Абрамаў, В.Зініна, В.Савковіч, І.Куляшоў, П.Роўба, Анатоль Зіневіч, Вадым Малочын, Павал Котаў, Пётр Лутовін, Сяргей Карпініскі, Аляксандр Маторай, Ганна Люцко, Антон Дубовіч, Уладз Кесьнер, Ігар Суша, Валянцін Паначэўны, Антон Гейсьцер, Тацяна Касцяляровіч, Яўген Шляндарук, Павал Крот, Казімер Герасімовіч, А.Кавалеў, В.Сладко, В.Ярмоленка, Уладзімер Валодан, Мікалай Усцыменка, І.Бардох, Часлаў Піськевіч, Мікалай Дудараў, Альбэрт Катовіч, Канстанцін Салаўеў, Міхал Прышчэпа, Клаўдзія Галяна, Анатоль

Палейка, Валеры Кацар, Васіль Кухто, А.Гурьмовіч, Я.Андрэеўскі, З.Гайдукевіч, А.Чысьцякоў, С.Гуркоў, Уладз Белавусаў, А.Занкевіч, В.Кучук, А.Калыда, А.Мяльгуя, А.Богусь, І.Богусь, Юры Аўчынік, Яўген Петрашэвіч, Дзяніс Іванішын, Ігар Дзякоў, Эдуард Дабранка, Наталля Маліноўская, Ганна Паўлоўская, Ірына Клявец, Вячаслаў Рудкевіч, Рэгіна Радзевіч, Яўген Чыр, Людміла Шалаленя, Андрэй Януш-кевіч, Георгі Матусевіч, Андрэй Мялешка, Алесь Крой, Волга Ахрук, Максім Губарэвіч, Ірына Піваварун, Наталля Ганец, Алег Васкевіч, Вікенці Жук, Аркадзь Жукоўскі, Аляксандра Марчанка, Тадэвуш Вашкевіч, Сяргей Кузьмянок, Любоў Крульнянская, Вэслаў Біруля, Раман Юргель, Сьвятлана Рудкоўская, Віктар Бабкін, Зьміцер Міхайлок, Валеры Глеб-С.Мальчык, Зьміцер Кісель, Ч.Сем-

новіч, Іна Хільмановіч, Віктар Сазонаў, Сяргей Лушчык, Ірына Кароль, Фелікс Шкірманкоў, Вера Шкірманкова, А.Максаква, У.Пінтусаў, В.Марчанка, К.Марчанка, В.Краснабаев, Н.Краснабаев, В.Іванькоў, Т.Іванькоў, Канстанцін Жыжко, Вітаўт Здановіч, Іван Здановіч, Георгі Жагала, Тараса Жагала, Леанід Жагала, Ганна Самасюк, Волга Здановіч, Іан Здановіч, Галіна Чаркасава, Галіна Пархіменка, Марыя Банкевіч, В.Занінонец, С.Сюбарова, Г.Говарава, Л.Зябко, Зьміцер Марчук, А.Скам'янава, Маргарыта Лявоцкая, Галіна Адрэева, Дзяніс Дольбіч, Яўген Ганчак, Павал Паўлавец, Каця Зеллякова, Андрэй Усцыновіч, Тацяна Літвінава, Ганна Відута, Юлія Муха, Вяла Вараб'ева, Іван Муравейка, Т.Кавалева, В.Голуб, Д.Каналейка, В.Яцко, І.Капан, Г.Якаўлева, А.Макаў, А.Гайдукевіч, А.Астапоў, В.Хадароўская,

«Што я ведаю пра Эўропу», або Прыводы беларусаў у Літве

Сёлета сярод школьнікаў Беларусі быў праведзены конкурс «Што я ведаю пра Эўропу!», арганізаваны пры падтрымцы пасольстваў краін ЭЗ. У саборніцтвах Менскай вобласці перамаглі навучэнцы з Чысцы (Маладэчанскі раён). Вучні школы в.Талька Пухавіцкага раёну атрымалі заахвочальны прыз — трохдзённую паездку ў Вільню. Пераможцы раскажваюць пра сваю вандроўку.

Більярд для салдатаў

Мы выязджаем зь Менску а палове на восьмью раніцы. У Вільні нас сустраля валантэры Рэната і Юратэ — дзяўчаты, якія суправаджалі нас цягам трох дзён.

Пасля афіцыйнай часткі — наведвання міністэрства замежных спраў і аховы краю, союму — нас адвезлі ў вучэбную вайсковую частку «Рукла», што месціцца ў некалькіх дзясятках кіламетраў ад горада. «Вучэбка» носіць імя князя Януша Радзівіла (!). Хлопцы навукаюцца ў «Рукле» тры месяцы, а сама служба ў літоўскім войску займае год. Нас вадзілі па чысцоткіх кашарах, паказвалі камп'ютарызаваныя навучальныя працэсы. Але ня больш за адзінаццаць было ў часе абеду, калі нас завялі ў салдацкую сталовую.

Літоўскія салдаты самі падбіраюць сабе ежу пад свой густ, ім прапануюцца садавіна і сапраўдны альпінісцкі сок! Абедачы з салдатамі, мы дазналіся шмат цікавага пра ўнутранае жыццё арміі. У вольны час салдаты гуляюць у більярд, глядзяць тэлевізар, яны ня робяць «чорнай» працы па абслугоўванню (для гэтага існуюць спецыяльныя работнікі) — іх задача вучыцца. Ніжай дзедаўшчыны.

Лёс жонкі катэ

Экскурсія па старым горадзе пачалася ад знакамітага Віленскага ўніверсітэту,

у бібліятэцы якая захоўвалася «Чорная кніга магіі». Гід вельмі здывілася нашай абазнанасцю ў гісторыі ВКЛ. Аднак нашы аргументы, што ў Княстве дзяржаўнай мовай была беларуская, а 90% насельніцтва складалі беларусы, былі выслушаны зь вельмім здыўленнем.

Падчас наведвання Ратушы — галоўнага адміністрацыйнага будынку гораду — нам распавялі цікавую легенду. Доўгі час у Вільні не было катэ, таму што гэтая прафэсія была зусім не прэстыжная. З аднаго боку — страх перад Богам за забойства, а па-другое — ніхто не хацеў ісці замуж за чалавека, у якога рукі ў крыві. Жанчынам, якія былі прыгавораны да пакарэння смерцю, прапанавалі ці выйсці замуж за катэ, ці прыняць смерць. Жанчыны, якія згаджалася на шлюб з забойцамі, нават баліся. Яна, каб яе пазнавалі і абыходзілі бокам, мусіла насіць чорныя пальчаткі. На рынку гандляркі старалася ня браць у яе грошы проста з рук. Гэтая гісторыя настолькі нас уражала, што калі ў гандлёвым цэнтры ўбачылі гандлярку ў чорных пальчатках, у галовах нашых прамільнігу гісторыя пра катэ.

На трэці дзень мы скіраваліся ў Троцкі замак, пра які чуў кожны, хто калі-небудзь разгортваў падручнік па гісторыі Беларусі. Многія знаёмыя, пабачыўшы Троцкі на фатаздымках, былі ўпэўнены,

што гэта замак у Міры. Настолькі падобныя яны з выгляду. Але ў адрозненне ад беларускага калегіі, Троцкі — буйны турыстычны цэнтр Літвы. Тут праводзіцца шмат розных выставак, экскурсій, месціцца неабмежаваная колькасць гандлёвых шпікаў з бурштывымі ўпрыжжэннямі. Наша экскурсавод прыгавяла нас у залю, дзе колісь праводзілі вайсковыя і палітычныя нарады Вітаўт Вілікі. І на дэсэрт — выстава прылад таварнага і пакарэння. Уражаныя, шчыра кажучы, не з прыемных — калы, пілы, шчыпы, «паксы вернасыці», плёткі. Маючы крыху вольнага часу, мы выра-

шылі самі пахадыць па Старой Вільні, па шукаць беларускія месцы. Але на наша вялікае здыўленне ні гід, ні валантэра Рэната ня ведалі, дзе знаходзіцца будынак, у якім працаваў Скарына. Таму мы вырашылі самі скіравацца на яго пошукі. Цяпер гэта вуліца Віліяка, 19, з мэмарыяльнай дошкай па-беларуску і па-літоўску: «З 1522 да 1525 г. тут, у горадзе Вільні, беларускі асветнік Францішак Скарына выдаў у Вілікім Княстве Літоўскім першыя друкаваныя кнігі». Сумна, што такі важны факт з гісторыі ВКЛ застаўся без увагі гід і нават ня ўключаны ў экскурсію па старым горадзе.

Дакрануцца да Эўропы

Фінал праходзіў у літоўскім пасольстве. Вялізны, са шклянымі сцэнамі, будынак амбасады выглядае вельмі прадстаўніча. Нас сустраля аташа Івіта Праневічутэ — прыгожая дзяўчына сапраўднага балтыйскага тыпу, а ля ўваходу — будучы супернікі: каманда беларускага гуманітарнага ліцэю. У фінале бралі ўдзел таксама школьнікі з Расонаў і вёскі Дзераўное са Стаўпеччыны. Вядучым мерапрыемства быў знакаміты «дылэтант» — Юры Жыгмонт.

Беларускія народныя песні ў нашым выкананні спадабаліся польскаму паслу. Але кавэрныя пытанні журы падкасілі наш пераможны дух і канчаткова збілі з панталыку. У конкурсе мы добра адсталі ад нашых супернікаў і да канца гульні так і не змаглі скараціць гэты разрыў. Перамагла цалкам заслужана каманда з Расонаў. Але й мы ня надта бедавалі. За ўдзел у конкурсе нам падарылі шмат цікавых кніг, мы атрымалі магчымасць пазнаёміцца з пасламі, тэлеархый Жыгмонтам, шмат новага даведацца пра Эўразывя.

Мне здаецца, што такія конкурсы вельмі патрэбны нашай краіне. Зь іх дапамог моладзь больш даведацца пра Эўропу, дачынены пажыццямі і сапраўднае стаўленне іншых краін да Беларусі. Конкурс дапамог зразумець палітыку ў іншым, больш блізім да мяне святле. Раней мне здавалася, што гэта нешта вельмі далёкае ад мяне, а цяпер я разумею, што я — неад'емная частка майей краіны і адказваю за яе будучыню. А дзеля таго, каб гэтая будучыня была добрай, мы павінны назіраць, чытаць, супастаўляць, вучыцца на вопіцы іншых, рабіць высновы і будаваць будучыню так, як нам будзе лепш.

Дар'я Ільініч, в.Талька
(Пухавічына)

Беларусы на Днях каталіцкай моладзі

У жніўні ў Нямеччыне прайшлі XX Сусветныя дні каталіцкай моладзі, у якіх узялі ўдзел больш за мільён чалавек з 197 краін свету. Ад Беларусі бралі ўдзел катэ тысячы чалавек, што сабраліся для сумеснай малітвы і абмеркавання нааддзёных пытанняў.

Зымчэр Кузняцоў, навучэнец Барысаўскага палітэхнікуму, падарожнічаў разам з групой моладзі з Барысавы, Менску і Маладэчна:

«Зь Беларусі з намі было трыццаць святароў і адзін біскуп. Зь вялікім хваляваннем наведвалі Кельнскі сабор, дзе заахвочваюцца разлікі Трэх Канраўляў. Моцна натхніла тое, што вельмі блізка бачылі некалькі разоў папу Бенэдыкта XVI. Усе

беларусы асобна збіраліся ў касцёле Святога Язэпа. 20 жніўня моладзь агуравалася на вялікім пляцы непадалёк ад Кельну — Марыенфэльд. Зараз гэтаваляла каля 800 тыс., а ўсёго людзей было больш за мільён.

21 жніўня ўсе ўзялі ўдзел у ішы, якую адслужыў пантыфік. Ніколі ў жыцці я ня бачыў такой колькасці народу — гэта было мора, а берагоў яго не было відаць. У сваёй прамове Бенэдыкт XVI праналізаваў найбольш актуальныя праблемы сучаснасці і заклікаў моладзь быць пазуоль свядкомі Ісуса Хрыста, ісці па жыццё ўсёй дэспіцы да Бэтлемеўскай зоркі, несці слова Божа ўсім навакольным.

Побачак Менскага касцёлу Найсвяцейшай Панны Марыі Юры Быкаў адзначыў, што са-ым галоўным на Сусветных

днях было пачуццё хрысціянскай аднасыці ў маладых людзях. «Моладзь з розных куткоў свету адносілася адзін да аднаго зь вялікай повагай, пашанай, зацікаўленасцю. Пры такім вялікім агураванні народу не адбылася ніякіх непаразуменняў, спрэчак. Не было відаць і п'яных. Гэта паказвае вялікую любоў і моц, якую мае Бог. Нашы юнакі атрымалі важны ўрок таго, як вялікі чалавечы спольнасцё моцці існаваць у згодзе, бескафліктна».

Наступная сустрэча маладых каталікоў заплянавана на 2008 год, мяркуюцца правесці яе ў Аўстраліі. Чаму так далёка? «Бо гэты кантынент таксама хоча прыняць ўдзел у спольнай малітве, а моладзь усюды дзедае!» — перакананы кс.Юры.

Эла Барысавы,
Менск

Часам лепш памаўчаць

Цалкам згодны з сп.Будзіным («Пра Расею і Чачню», № 32, 26 жніўня): «Калі апазыцыя хоча перамагчы, ня трэба шукаць нязгоду з уласным народам».

Ці маглібав у прынцыпе разважаныя чачэнскае праблема? Занадта глыбокія карані мае ўзаемная варажача. Хутчэй за ўсё, вынікам стане або паразы імперыі, або «чачэнскі мур», які раз і назаўсёды адасобіць краіну. Менавіта гэты шлях абралі габрэі, страціўшы спадзеў зладзіць з палестынцамі.

Беларусам гісторыя прапанавала, на шчасце, месца сярод гледачоў, а ня ўдзельнікаў крывавае драмы. Таму я цалкам згодны з спадаром Будзіным («Пра Расею і Чачню», № 32, 26 жніўня 2005): «Калі апазыцыя хоча перамагчы, ня трэба шукаць

новых нязгодаў з уласным народам. Чым раздзяльваюцца бліскальныя спрэчкі вакол Чачэніі, ці ня лепш будзе шукаць «агульны гледзішча»?

Я не заклікаю паўтараць тэзы пра «чачэнскі бандытызм». Проста трэба ўмець у добры час сказаць, у ліхі — памаўчаць. Ці вы спадзеяецеся ў адзін момант зламаць створаныя магутнае прапагандовае машынае стратэгію?

Спадарства, болей прагматык! Навошта чапаць ліха, калі з уласнымі праблемамі ня можам даць рады? Калі большыня беларусаў супраць вайны ў Іраку, то нашто тыя мільнгі ў падтрымку Амерыкі? Каб потым цікава прабіваць час на Акрэсцына? Галоўная задача — данесці да масаў аўтарнаўную думку пра будучыню свае краіны. Таму пытанне, хто вынаваты ў чачэнскай/ірацкай вайне, не павінна быць прынцыповым. Людзі га-

ласуюць за «ўсенароднага» ня толькі таму, што ён прагматык, але і таму, што ён увесь час падкрэслівае сваю аднасыць з народам. Магчыма, не заўсёды пераканана, але калі 50 адсоткаў выбарцаў гатовыя аддаць яму свае галасы. Бо ён гаворыць звыклымі словамі звыклых рэчы.

Каб перацягнуць людзей на свой бок, трэба болей казаць пра блізім іх праблемы, і тады вашыя словы знойдуць водгук. І зусім ня трэба лезаць з галавою ў кайкасую пятлю.

Валенцін Бойка, Мазыр

УДАКЛАДНЕНЬНЕ

Аўтарам перакладу эсэ Г.Барысавічуса ня ёсць Андрэік Антанія. Сапраўднага аўтара просім звярнуцца ў Рэдакцыю.

Аляксей Буко, Ганна Ўрублеўская, Аляксандр Рубін, Вадзім Нікіцін, Ксёня Галубовіч, Мікола Грынчыц, Зымчэр Гайдукавіч, Яўген Андрэеўскі, Волга Грынчю, Леанід Красоўскі, Натальля Красоўская, Аляксандра Міхалькевіч, Сяргей Красоўскі, Уладзімер Верхачуб, Юлія Саўчанка, Алена Рахманова, Тамара Аўсянчыкава, Васіль Красоўскі, Анатоль Гамалёў, Ірына Мазурава, Марына Вайцыховіч, Алякс Гуркоў, Святлана Гайдукавіч, Алякс Дудар, Надзея Мазурава, Рыгор Лазко, Волга Мазурава, Уладзімер Цярхоін, Юлія Вазжнік, Алякс Цюленев, Вячаслаў Цюленев, Уладзімер Лісца, Інаса Цярхоіна, В.Нікіфаравы, Е.Беланіцкая, Рыгор Шкурынаў, Міхась Панікоў, Генадзь Банкевіч, Аліна Банкевіч, Аля Кацура, Ігар Шамела, Уладзімер Міненка, Валянціна Міненка, Раман Козыраў, Аляксандра Козырава, Іван Пракаповіч, Павел Га-

лубкоў, Аляксандр Галіев, Аляксандр Міскевіч, Андрэй Даічоўскі, Аляксей Сяргейчык, Тамара Грузнова, Валеры Грузноў, Сяргей Макаравіч, Надзея Сцяпанчук, Андрэй Бяніш, Уладзімер Ермалаев, Зымчэр Хведарук, Уладзімер Сямашка, Таісія Лічко, Яўгенія Крачко, Натальля Маркевіч, Вікторыя Касаткіна, Алякс Ісаева, Т.Бойка, М.Краўцоў, Я.Шылкова, Максім Нікіфаровіч, А.Кліманичова, Р.Максімчук, Д.Скум, Ігар Карашчанка, Г.Хвалё, А.Шалалахоўскі, Валер Бадун, Аляксандр Путрым, Уладзімер Цімашэвіч, Стась Лісоўскі, Алена Каравай-Лойка, Ульяна Кашаль, Іван Бялоў, Павел Даюсекаў, Мар'яна Давідовіч, Павал Астравух, Леанарда Мухіна, Рацібор Бягун, Ілья Петравец, Аляксей Казлоўскі, Уладзімер Лемеш, Ілья Каратыш, Глеб Сандрас, Андрэй Саротнік, Сяргей Нагацін, Аляксей Кавалец, Карэн Акіоў, Алякс

Балабуліч, Генадзь Траяноўскі, Нона Траяноўская, Андрэй Палейка, Юры Восіпаў, Адам Штукер, Валя Мамчыч, Валеры Алехнік, Ігар Бараноўскі, Раіса Сцяпанчук, Андрэй Бяніш, Надзея Кульгавая, Матэя Ліхач, Ліля Міхайлава, Алякс Арлоў, Сямён Арлоў, Волга Сакалова, Мікола Сакалоў, Хведар Дашкевіч, Міхал Дашкевіч, Юрась Фёдарав, Аля Фёдаравы, Сяргей Крамарэнка, Іван Адамовіч, Марыя Адамовіч, Зымчэр Вінаградцаў, Віталі Вінаградцаў, Анатоль Хіла, Тэрэсія Яўчына, Ганна Аланасенка, Соф'я Кашкеў, Ядвіга Варанец, Уладзімер Яфрэмаў, Яўген Радзугін, Аляўціна Цяляк, Аляксандр Шманай, Ілья Татур, Алена Дзімадава, Кірыла Ждановіч, Настасія Ціткова, Павал Краўцоў, Аляксандра Нікалайчык, Ганна Муха, Юры Шчыбетаў, Зымчэр Хведарук, Волга Далеўскі, Таццяна Салапонава, Вера Пугач, Мая Красоўская, Юлія

Красоўская, Ігар Кірлюк, Аляксей Васількевіч, Юры Клімчук, Максім Ванкевіч, Сяргей Круціца, Віталі Грынчэвіч, Алена Кучук, Аляксандр Хадзязкоў, Ірына Балуненка, Надзея Навасад, Антон Быстроў, Кацярына Афанасенка, Дзмітрый Шылаў, А.Зайцаў, Алена Канавец, В.Савілаў, А.Дарожка, А.Каласустай, Р.Мурашка, А.Шкаруба, І.Праздзін, А.Шпак, І.Лук'янаў, В.Баранова, А.Пераваліч, Ільчанка, А.Савенка, А.Маршаловіч, А.Водзіч, Дз.Носаў, Д.Емільянава, А.Ракуса, Я.Ефанаў, А.Панамарыч, Максім Муха, Волга Буднік, Ганна Хруцкая, Волга Сыгійла, Вікторыя Поляк, Юлія Бойка, Арцём Бараб'ёў, Аляксей Яршоў, Раман Малахоўскі, Дзмітрый Маркоўнік, Уладзіслаў Каларыч, Аляксей Яновіч, Аляксей Зеланкевіч, Наста Пыжова, Яўгенія Матэвушук, Волга Карцава, Кірыла Рабычын, Уладзімер Давілаў, Волга Пакура, Ры-

гор Грышановіч, Марыя Грышановіч, Алена Чарнова, Анатоль Мураўёў, Святлана Бурда, Ірына Прышчэлаў, Самсон Сусед, М.Пяруноўскі, Н.Галіноўская, Т.Міхневіч, В.Панфёраў, Н.Панфёрава, В.Панфёрава, В.Панфёрава, Н.Шунто, С.Шунто, А.Бульба, Марыя Баравіч, Антон Марковіч, Людміла Бароўская, Іна Давідовіч, Аляксандра Каліа, Міхаліаў Савуліч, Людміла Марковіч, Мар'ян Місевич, Аляксандр Місевич, Аляксандр Рудак, Ірына Хведарук, Андрэй Калімачэвіч, Вадзім Кастэнка, Уладзімер Марозаў, Марыя Чорная, Іван Матусевіч, Аляксей Палонскі, Ягор Данчанка, Аліна Барысенкі, Ганна Пікуліч, Ірма Табушава, Віталі Равінскі, Людміла Белыхавіч, Юры Пальчэўскі, Аліна Пальчэўская, Дзяніс Найдзенаў, Сяргей Бількевіч, Вера Найдзенава, Святлана Грыб, Таццяна Бількевіч.

Радзіма.org

АНДРЭЙ ЛІНЬКЕВІЧ

Амаль тры тысячы мясяцінаў Беларусі, наведнікі з 117 краінаў — вялізны краязнаўчы рэсурс «Радзіма майго духу» трымаецца на энтузіязме двух чалавек. Зь Віктарам Каліноўскім і Канстанцінам Шастоўскім гутарыць Адам Воршыч.

На маніторы майго кампутара — выява Мірскага замку. Подпіс паведамляе, што здымак узяты з сайту «Радзіма майго духу» (www.radzima.org). Апрача мноства прыгожых «шпалераў» на рабочы стол кампутара, на сайце можна знайсці карткі з усіх куткоў Беларусі, гістарычна-краязнаўчыя артыкулы пра гарады, мястэчкі і вёскі. Для стваральнікаў сайту Беларусь — панятак не палітычны, а геаграфічны і гістарычны. Таму ў пераліку абласцей пазначаны таксама Браншчына і Смаленшчына.

Ідэя і распрацоўка сайту належаць Віктару Каліноўскаму і Канстанціну Шастоўскаму. Віктар — гісторык па адукацыі, але працуе ў сферы перавозак. Архітэктар Канстанцін — галоўным мастаком у выдавецтве. Дзякуючы спецыфіцы сваёй працы Віктар аб'ездзіў усю Смаленшчыну і Браншчыну.

Ідэя стварэння краязнаўчага інтэрнэт-рэсурсу з вялікай колькасцю краівадаў прыйшла ў галовы адначасова, калі яны яшчэ не былі знаёмыя. Віктар кажа, што падзяліўся сваёй задумай з сябрам, які зазначыў: «У майго брата такі ж намер». Так і пазнаёміліся.

Сайт Віктар і Канстанцін робяць уласнымі сіламі. Дапамагаюць добраахвотнікі — прысылаюць свае артыкулы, фота. Суаўтары згадваюць, як на пачатку працы адзін знаёмы гісторык выказаўся дужа скептычна: надойга вашага запалу ня хопіць! Аднак сайт працуе з 2002 г., пастаянна дадаюцца новыя матэрыялы. У гэтым месцы ўжо з'явіліся англійская і польская версіі, якія сёння знаходзяцца ў стадыі напайнення і тэставання.

Канстанцін Шастоўскі: Пачалося ўсё з «Збору помнікаў гісторыі і культуры Бела-

Укрыжаваньне.

Нясвіжскі Фарны касцёл.

Сядзіба Швыкоўскіх у Пружанах.

Камянецкая вежа.

За тры гады працы Віктар Каліноўскі (зьлева) і Канстанцін Шастоўскі ўтоўпілі на сайце толькі дзясятую частку беларускага сьвету.

русі» — гэта быў «шкілет». А потым ужо шукалі ў архівах і на старых напах будынкі, пазначаныя крыжыкамі, — цэрквы ці касцёлы. Потым узяліся за сядзібы, палацы, якія ў гэтых «Зборах» пераважна ўжо не разглядаюцца. Да зьвестак пра мясціны патроху пачынаем даваць зьвесткі пра людзей, якія нарадзіліся ў гэтым месцы. Літаральна сёння дадалі колькі здымкаў помніка Караткевічу ў Воршы. Летась зрабілі разьдзел «Страчная спадчына».

Сьпірша мы кінуліся фатаграфаваш тое, што ёсьць. А потым залезлі ў архівы, убачылі, што шмат якія помнікі проста «праехалі». І вырашылі: спачатку трэба зрабіць усю базу зьвестак. Цяпер яна ўдвая большая за друкаваны «Збор».

«НН»: А кантакты з афіцыйнымі структурамі ў вас ёсьць?

КШ: Ніякіх. Ні мы да іх, ні яны да нас...

«НН»: Ці гатовы вы да таго, што аўтары артыкулаў могуць выстаўць прэтэнзіі за парушэньне аўтарскіх правоў?

КШ: У кнігах «Памяць» бываюць фактычныя памылкі. Іх лёгка заўважыць. Мы іх выдаляем. Але аўтара і крыніцу заўсёды пазначаем.

Віктар Каліноўскі: Шмат хто кажа: калі ласка, калі раскуліцца наклад, бярыце і размяшчайце. Вядома, хацелася б больш аўтарскіх матэрыялаў. Хаця скардзіцца нібыта няма на што.

«НН»: Краязнаўчы ці прафэсійны гісторык?

КШ: Прафэсійны гісторык толькі абяцаюць. А краязнаўцы — так! Вось Уладзімер Скрабатун з Глыбокага, Кастусь Шыталь з Докшыцаў. Усяго ўдзельнікаў ужо больш за 150 чалавек. На старонцы «Аб праекце» ў нас пазначаны імёны ўсіх удзельнікаў, і мы ўсім вельмі ўдзячныя. Часта гэта людзі, якія самі даслалі нам свае матэрыялы, даведаўшыся пра існаваньне праекту.

«НН»: Колькі наведнікаў бывае на вашым сайце?

КШ: За дзень 120—150. Спадзяюся,

што хутка запустыцілі версію на польскай, расейскай і ангельскай мовах, — тады наведнікаў будзе значна больш. Цяпер большая частка ідзе з замежжа — Польшча, ЗША, Расея і невялікі адсотак іншых краін. Паводле зьвестак «Акавіты», атрымліваецца 117 краін. Гэта пры тым, што інфармацыя падавалася па-беларуску.

ВК: Гэта пытаньне далейшага разьвіцця: напайненьне англійскай, польскай старонак... Ня ведаю, праўда, ці магчыма на аматарскіх умовах зрабіць самі пераклады.

«НН»: Вы самі робіце сайт, выбіраеце ілюстрацыі, артыкулы. Гэта ж велічэзная праца...

КШ: Так, гэта вымагае шмат часу. Але ж да нас ніхто не надумаўся яе рабіць. Ёсьць праект «Глебус Беларусі». Фатаздымкаў у іх болей, чым у нас, але ў нас база паўнейшая. Мы супрацоўнічаем з «Глебусам»: калі ім патрэбны нашы здымкі, мы даём з пазнакай «radzima.org», калі нам трэба — мы пазначаем, што гэта зь іх сайту.

«НН»: Калі распрацоўвалася ідэя сайту, ці арыентаваліся вы на нейкія ўжо наяўныя рэсурсы? Ці ўсё ад пачатку да канца было цалкам самастойна?

КШ: Ад пачатку да канца! Потым ужо, праз год ці колькі, знайшлі сайт польскіх замкаў. Нешта падобнае ёсьць у Лівне, але там зьбольшага ідзе інфармацыя без фатаздымкаў. У іх краіна маленькая, то яны ўжо склалі цалкам базу зьвестак па помніках.

«НН»: А якім будзе далейшае разьвіццё праекту?

КШ: Галоўнае цяпер — запустыць іншамоўныя старонкі. Мясяцін у базе — амаль 3000, помнікаў — больш за 6000. І кожны артыкул трэба перакласці на польскую і ангельскую.

«НН»: Зьбіраецеся зрабіць і фатаздымкі ўсіх помнікаў?

ВК: Гучыць як праграма-максымум!

КШ: Але пакуль яны зьявіцца, гадоў 10 пройдзе... Прайшло тры гады — і толькі працягтаў 10, можа, удалося размясціць. Потым у нас у плянах Віленшчына, Беласточчына, Латгалія.

Праект «Радзіма майго духу»

сыстэматызуе і абнаўляе краязнаўчую інфармацыю. Ён уяўляе сабой даведнік, а ў далейшым і энцыклапедыю краязнаўчых ведаў. На сайце багата арыгінальнага фотаматэрыялу, гістарычных зьвестак пра рэгіёны, дзе пражывае беларускі этнас.

Сайт існуе ў інтэрактыўным рэжыме. Кожны наведнік можа даслаць свой матэрыял, які будзе прагледжаны і апублікаваны. На старонцы дзейнічае сэрвіс электронных паштовак.

Прычыны стварэння:

Новае інфармацыйнае асяродзьдзе патрабуе новых падыходаў да існаючай інфармацыі, рэалізацыі новых сродкаў яе перадачы карыстальніку, а таксама дае магчымасць цэнтралізацыі інфармацыі з шэрагу незалежных крыніц. Для Беларусі пытаньне цэнтралізацыі намаганьняў у гісторыка-культурнай сферы застаецца адным з асноўных. Культурная спадчына на сёняшні дзень зьяўляецца тым маркёрам, на якім адрозьняюцца народы і людзі адзін ад аднаго.

Геаграфія праекту

Берасьцейшчына
Гарадзеншчына
Віцебшчына
Невельшчына
Магілёўшчына
Гомельшчына
Меншчына
Менск
Смаленшчына
Браншчына
У плянах:
Віленшчына
Беласточчына
Латгалія

Якая з нашых страваў можа быць больш нашай, чым бульбяная бабка? Згатаваная ў печы, зь мясам і прысмакамі, са смятанай альбо з халодным малаком на запіку? Але карэньні гэтае спрадвечнае беларускае страва маюць куды больш старажытнае паходжаньне, чым сама бульба. Піша Сяргей Харэўскі.

Народжаная на Ёсходзе

У выглядзе запяканкі з драбнёнай — дранай альбо шатаванай — гародніны з дадаткамі мукі й яек, страва паходзіць з Блізкага Ёсходу. Жыды рабілі яе ў біблейскія часы, і па-іхнаму яна завецца *кугель*. Гэта старажытная сьвяточная страва на Пэйсах. Натуральна, пачаткова кугель — гэта запяканка з гародніны й з калівам мукі. У ейных складніках звычайна былі гарбузы, кабачкі, морква. Сьвежыя кроп, зялёная цыбуля й часнык таксама былі распаўсюджанымі элемэнтамі. У кухні жыдоў-сэфардаў падсмажаны на аліўкавым алеі кугель з хрумсткай скарынкаю быў абавязкова шчодро запраўлены шпінатам і цукіні. А вось у персыдзіх і турэцкіх жыдоў страва гэтая была немагчымаю без цыбулі-парэю. Падаваўся кугель на сьвяты з запечанай курыцай ці з малочнымі прадуктамі. Хоць у пост можна было абысціся й выключна расьліннымі інгрэдыентамі.

Клясычны сьвяточны кугель дзе-небудзь у Міжземнамор'і робіцца прыкладна гэтак:

На 6—8 порцый бярэцца 6 ст. лыжак аліўкавага алею, 2 буйныя пёры цыбулі-парэю, паўкілі прамытага шпінату, 1 кабачок, надраны на буйнай тарцы, 3 дробна нашаткаваныя зубкі часныку, пару шчолюў меленай кукумы, 3 ст. лыжкі мукі з мацы, пару лыжак нарэзаннага зялёнага кропу, 3 яйкі, соль, чорны й духмяны перац, доўкі лімону для прыгажыці.

Моцна разгарэць печ ці духоўку да 200°C. Тамака на алеі ў патэльні падсмажыць цыбулю. Пасьля выняць, дадаць абшпараны кінем шпінат, нашаткаваны кабачок і перамяшаць з цыбуляю. Дадаць часнык, зялёную цыбулю, кукуму, соль зь перцам.

Дадаць у гародніну ўдосталь мукі, каб атрымалася густое цеста. Дадаць ва ўзбытыя яйкі зялёны кроп і зьмяшаць зь цэстам. Пасьля выкладзіць у тую ж патэльню і запекчы. Па гатовасьці падсыпаць рэштаю дробна нарэзаннага зялёнага кропу, прысунуць лімонным сокам і ўпрыгожыць ягоньмі долькамі. Надаюцца масьліны.

Заваяваньне стала ліцвінаў

У нашых краёх рэцэпт пераможы немаля зьмены. Перадусім праз бульбу, што стала асноўным інгрэдыентам кугелю. XIX ст. стала часам поўнай бульбяной перамогі на палатках. Калі ў Гарадзенскай губэрні ў 1822 г. было сабрана 7,1 тыс. чвэрцяў (1 чвэрць — 101,7 кг. — «НН»), то ў 1827 г. ужо ў 100 разоў болей! У справаздачак Менскай ды Віцебскай губэрняў за 1828 г. адзначалася, што «бульба зьяўляецца памочнікам да харчаваньня, роліць выдатна, з посьпехам паўсюль тут разводзіцца».

Па-другое, празь зьбядненьне беларускага габрэйства за расейскім часам, у страву дадавалі адно тое, што выстала пад уласнымі вокнамі. Нават перац быў прыметаю раскошы.

Бэз-Карніловіч пісаў пра тыя часы: «...габры бедыня да скраінасьці. Зазвычай на іхных сталах адзінай ежаю ёсьць кугель. І то не заўсёды...». То бок, кугель, ці ўжо бабка, былі амаль сынонімамі галечы.

Калі верыць нашым кразнаўцам, кугель, які сёньня мы заўбем бабкаю, яшчэ ў сярэдзіне XIX ст. яна трапіла на сталы бела-

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЕЎСКАГА

Бабка — сястра кугеля

русаў. Але супольная нястача хутка зьмяшала традыцыі. Да гэтага ж спрычыніўся і татальны распаўсюд бульбы ў нашым краі. На мяжы XIX—XX ст. беларускае бульбаводзтва было найлепшым і адным з наймацнейшых у межах Расейскай імперыі. На 1913 г. прыпадае пік дарэвалюцыйнай беларускай бульбяной вытворчасці — пасяўная плошча складала 583,3 тыс. га, ураджайнасьць — 6,4 т/га, валавы збор — 4 мільёны тонаў! Спажыўная, простая й смачная страва з бульбы напачатку XX ст. стала, урэшце, звычайнаю на сталах і габрэяў, і беларусаў, і летувісаў, і ўкраінцаў. Літоўцы нават не парупіліся вынаходзіць уласнае слова й завуць гэтую страву блізу па-жыдоўску — *кугеліс*. Робіцца ён прыкладна гэтак:

Каля тузіна бульбінаў, 1 ст. лыжка шмалцу, ці сьвежага свёнаго тлушчу, 70 г сала, 1—1,5 яйка, 2 цыбуліны, 2 вялікія лыжкі сьмятаны, соль, перац.

Абабраную бульбу надраць на тарцы, дадаць соль, перац, яйка, добра перамяшаць.

На нагрэтую патэльню ці працывіню, шчодро змазаную сьвіным тлушчам, раскласці бульбяную масу слоём у 3—5 см, зьлёгка перамяшаць яе з зашквараным салом. Выпekaць у гарачай духоўцы, пакуль не заруыніцца верх. Гарачы кугеліс разрэзаць на чатырохвугольныя кавалкі, асобна падаць падсмажаную на сале цыбулю са шкваркамі, зьмяшаную са сьмятанай.

Відавочна, *кугеліс* — родны брат беларускае *бабкі*. І літоўцы ім надзвычай ганарыцца. Яны таксама часам кладуць у кугеліс сьвіныя падвэнджаныя рулькі альбо, у пост, закладаюць у сярэдзіну сыяжнік тварог. Як бачыце, такую кухню назваць постанай альбо дыетычнай не павернецца язык.

Наш ідэал смакаты

Але адкуль пайшло беларускае найменьне гэтае жыдоўска-ліцвінскае стра-

Бабка самая-самая

Кіляграм бульбы, 60 г сушаных ці сьвежых грыбоў (белых ці лісісчак), 150 г сьвіное выразкі, 2 цыбуліны, вялікая лыжка мукі, столькі ж маргарыну, 50 г шкваранага сала, паўшкляны сьмятаны, соль, духмяны й чорны перац, лаўровы ліст, календра, кмен.

Загадзя падрыхтаваны (замочаны, калі сухія) грыбы зварыць, нарэзаць саломкаю. Сьвініну нарэзаць кубікамі, папярчыць.

Грыбы зь мясам абсмажыць на сале, дадаць сьмятану, соль, патушыць 5—10 хвілінаў.

Бульбу абабраць, надраць на тарцы, дадаць растоплены маргарын, грыбы й сьвініну з цыбуляй, перцы, тоўчаную календру з кменам, лаўровы ліст, перамяшаць. Падрыхтаваную масу выкладзіць ў чыгунок ці глыбокую патэльню, папярэдне змазаную тлушчам, і запекчы ў духоўцы ці ў печы. Пры канцы зьверху прысунуць ці тапленым маслам ці тлушчам. Ізноў заставіць у печ літаральна на колькі хвілінаў.

Зрабіць сьмятанны соўс, пагрэўшы сьмятану ў той самай патэльні, дзе смажылі грыбы й мяса з цыбуляю, дадаўшы шчодро драбнотка нарэзаннага зялёнага кропу, пятрушкі, салеры й зялёнае цыбулі. У якасьці гарніру надаюцца маласольныя гурочки з кропам.

Запіваць бабку сама лепей вельмі халодным малаком, можна й кіслым. На здароўе!

Бабка — ства ўнівэрсальная. Варта дадаць той ці іншы прадукт — і яна стане сьвяточнай ці поснай, цалкам насквай альбо зусім экзатычнай. Варта толькі замест сьвінаго тлушчу скарыстацца аліўкавым алеем, альбо замест грыбоў дадаць чарнасьліваў, морквы й курагі ці замест скварак зь мясам дадаць ласасіны. Ці шчодро дадаць розных гатункаў сыру замест скварак. Таму экспэрымэнтуйце й каштуйце, разважаючы пра глыбіню нацыянальных традыцый і парадоксы іхнаго паходжаньня.

Гэты нахітры рэцэпт нагэтулькі трывала ўвайшоў у беларускі побыт, што безь яго немагчыма было сабе ўявіць нават беларускага савецкага *абшчыны*.

«Вячэрні Мінск» у 1973 г. паведаміў такую навіну: «Дні беларускіх нацыянальных страваў адбываюцца на прадпрыемствах трэсту сталовых Першамайскага раёну па чацьвяргах і пятніцах. У гэтыя дні вы зможаце пакаштаваць беларускі боршч, малочную запірку, бульбяны суп з салом, малочны суп з бульбянымі клёцкамі, мачанку з блінамі, бульбяныя піражкі з капустай, драпікі, *бульбяную бабку*...». І гэта было праўдаю! Ці ня ў кожнай сталовы часоў БССР хоць раз на тыдзень ды была бабка. Нацыянальны ідэал смакаты й ужэнасьці.

Насамрэч бабка — страва ўнівэрсальная. Варта дадаць той ці іншы прадукт — і яна стане сьвяточнай ці поснай, цалкам насквай альбо зусім экзатычнай. Варта толькі замест сьвінаго тлушчу скарыстацца аліўкавым алеем, альбо замест грыбоў дадаць чарнасьліваў, морквы й курагі ці замест скварак зь мясам дадаць ласасіны. Ці шчодро дадаць розных гатункаў сыру замест скварак. Таму экспэрымэнтуйце й каштуйце, разважаючы пра глыбіню нацыянальных традыцый і парадоксы іхнаго паходжаньня.

іграў Адамовіч»

Антон Адамовіч у прытулку для састарэлых у Нью-Ёрку. Апошні прыжыццёвы здымак.

мяркоўваў з Адамам Бабарэкам ідэю новага артыкулу, гэтым разам аб творчасці Максіма Лужаніна. Аднак найбольшы Адамовічаў твор часу з'яўляўся і высылкі пра іншае. Гэта — інфармацыйна насычаная расейскамоўная аўтабіяграфія, напісаная ў 1935 г. адмыслова для «органаў» і не прызначаная для друку. Яна дазваляе глыбей зазірнуць ува ўнутраны свет дваццацішасцігадовага ссыльнага.

Аўтабіяграфія паказвала, што яе аўтар раскаўся ў сваіх памылках і ўхілах, перавыхаваўся, засвоіў правільны лад мыслення і не ўяўляе небяспечкі савецкай сыстэме. Каб засведчыць сваё ідэйнае перараджэнне, Адамовіч выкарыстоўваў моўныя знаходкі тагачаснай савецкай прапаганды, ацэньваў творчасць зняволеных пісьменьнікаў у пралетарскім духу, доўга ды пакутліва каяўся (часам не без іроніі) — «мы ўсе, наслядоўчы парадам Пушчы яго сабаку, насцяржана ставіліся да ўсёго расейскага»).

У той час пажадана было

рабіць даносы, і Адамовіч іх рабіў. Упершыню ён данёс на свайго калегу на высылцы, былога студэнта педагагічнага факультэту БДУ, Змітра Дунька начальніку раённага аддзялення НКУС у 1934 г. У аўтабіяграфіі ёсць звесткі, якія маглі паламаць лёс Паўлу Тараймовічу, жонцы Ф. Купрэвіча і асабліва Кандрату Сяледчыку, даносам на якога тэкст завяршаецца (той, маўляў, параўноўваў палітыку савецкай улады з калініяльнай палітыкай Мікалая І).

Тое, што гэтыя паводзіны амаральныя і заслугоўваюць самай суровай ацэнкі, ясна кожнаму сьведому чалавеку. Значна цікавей, аднак, паразважаць, што падштурхнула Адамовіча да гэтага падзення.

У субкультуры беларускай савецкай інтэлігенцыі 1930—1940-х г. данос успрымаўся як натуральны арыбут жыцця. Паўліна Мядзёлка даносіла на Янку Купалу, Алесь Дудар — на Міхася Зарэчкага, Язэп Лёсік падчас сьледства аб «Саюзе вызвалення Беларусі» каго

толькі не абгаворваў. Верагодна, нечы данос зламаў жыццё й самому Антону Адамовічу. Мікола Ўлашчык у 1944 г. жыў разам з супрацоўнікамі Беларускай акадэміі навук у маскоўскай гасцініцы «Якар», пастаянна баючыся даносу: «Я ведаў, што сустракацца з мянчанамі ня трэба, самае лепшае, каб ніхто ня ведаў, што я ў Маскве, інакш хто-небудзь скажа каму-небудзь і г.д.». Тое ж самае іншымі словамі падкрэсьліваў Адамовіч у «Аўтабіяграфіі»: «Побач з гэтым настроем невінаватасці вельмі характэрны й настрой боязі аднаго, боязі правакацыі і даносу».

Ня чым іншым, як публічным даносам, нельга назваць і калектыўныя звароты беларускіх пісьменьнікаў з патрабаваннямі суровага пакарання сваім зняволеным калегам. Ужо ў лістападзе 1930 г. засталы на волі сябры «Ўзвышша» (Кандрат Крапіва, Максім Лужанін, Пятро Глебкі і г.д.), каб адхрысьціцца ад сваіх зняволеных калегаў (Адама Бабарэкі, Уладзімера Дубоўкі, Ан-

тона Адамовіча і інш.), ухвалілі такі публічны данос. Пры канцы 1930-х свае подпісы пад падобнымі дакументамі давядзешца ставіць і Колас з Купалам.

Такім чынам, мы маем справу з калектыўнай паталёгіяй у асяродзьдзі нацыянальнай эліты, для якой шырока вразуметы данос стаў спосабам барацьбы за існаванне.

Гэтую «субкультуру» матывацыю можна назваць суб'ектыўнай. Існавала яшчэ і аб'ектыўная матывацыя, якую ўдала сфармуляваў ізноў-такі Адамовіч у «Аўтабіяграфіі»: «Прычыны... ува ўстаноўцы, што разглядае нас усіх як ворагаў грамадства. Усякі данос можа дзеяць толькі тады, калі той, на каго даносіць, ужо і падазраваны, і вывучаны з пункту гледжання гэтай устаноўкі, і, такім чынам, данос можа толькі аформіць або фарсаваць паводзіны таго, неабходнасьць чаго ўжо вядомая і без даносу».

Тым самым да ранейшай высновы аб даносе як спосабе барацьбы за існаванне трэба да-

даць істотнае ўдакладненне: ...у варунках таталітарнай дзяржавы, якая плянамерна ўжывае тэрор супраць сваіх грамадзянаў для дасягнення бягучых палітычных мэтай. Нацыянальна арыентаванаму інтэлектуалу ў такой сытуацыі застаецца або прыняць правілы гульні, створаныя сыстэмай, або фізічна згінуць.

І апошняе тут. Хаця дакладна невядома, хто ці што паспрыяла вызваленню Адамовіча з менскай турмы НКУС у 1938 г., але гэта было б немагчыма без найбавейшага ўдзелу самога вязьня, яго вострага інтэлекту і крайняга апартунізму. Гэтая якасць будзе напоўніць запатрабаваная і пры чарговым крутым віражы Адамовічавага лёсу.

Ідэолаг беларускай калябарацыі

Для менскай інтэлігенцыі замена ў 1941 г. аднаго таталітарнага рэжыму другім, мала менш жорсткім, прывяла да зьменаў у гераіі сымбалю і нарацыяў, але не манеры мыслення. У такіх абставінах Адамовічава здольнасьць да інтэлектуальнай мімікры прыдалася як найлепей і вывела яго на пазыцыю ідэолага беларускай калябарацыі. (Да свайго ад'езду ў 1943 г. у Бэрлін ён быў фактычным рэдактарам тагачаснага менскага афіцёзу — «Менскай (Беларускай) газэты».)

Пра ідэі, погляды, рыторыку і г.д. тагачаснага Адамовіча найлепш дае ўяўленне яго тагачаснага публіцыстыка. За яе ў гэтае выданьне ўвайшло колькі тэкстаў. Нягледзячы на вялізныя часам купоры, яны перадаюць дух свайго часу.

І савецкі, і нямецкі (да 1945 г.) этапы творчасці не былі асабліва прадукцыйныя для Адамовіча. Творы гэтага часу займаюць другараднае месца ў заданым выданні. Куды больш плённым быў уласна эміграцыйны перыяд, на які і прыпадае росквіт яго крытчнага таленту. Гэта выявілася найперш у галіне якасці, г.зн. у набліжэнні да заходняга стандарту літаратурнаўчага дасьледаваньня. (Хаця ранейшай абмежаванасьць што да аб'екту дасьледаваньня так і не ўдалося пераадолець.) Акурат гэты, найбольш несавецкі даробак, быў такім правакацыйным для Сачанкі. Як тут не сказаць пра дабраворны ўплыў лібэральнай дэмакратыі на дасьледаваньні беларускай літаратуры!

Эўрапейскі гуманітарны ўнівэрсытэт у Вільні апублікаваў умовы прыёму абітурыентаў на наступны навучальны год

Эўрапейскі гуманітарны ўнівэрсытэт у Вільні (Літва) апублікаваў умовы прыёму абітурыентаў на вочную форму навучаньня на праграмы бакаляўраўскага і магістарскага ўзроўня на 2005/

2006 навучальны год.

Унівэрсытэт плянуе набраць 170 студэнтаў на бакаляўраўскія праграмы на наступных кірунках: паліталёгія (эўрапейскія дасьледаваньні); філязофія (гісторыя філязофіі, філязофская антрапалёгія і этыка, філязофія і сацыяльная тэорыя, філязофія і тэорыя культуры); візуальны дызайн, культурная спадчына і турызм, сучаснае мастацтва і камунікацыя; права (міжнароднае права); гісторыя і культуры

антрапалёгія (беларусістыка); мас-мэдыя, культура і грамадства.

На магістарскія праграмы па практычнай філязофіі, візуальных і культурных дасьледаваньнях, гендэрных дасьледаваньнях, эўрапейскіх дасьледаваньнях, міжнародным і эўрапейскім праве, адміністрацыйным грамадзкіх арганізацый будзе залічана 90 абітурыентаў.

Выпускнікі атрымаюць літоўскі дыплём, які прызнаюць краіны Эўрапейскага Зьвязу.

Заняткі ва ўнівэрсытэце будуць вёсьціся на расейскай, беларускай і іншых эўрапейскіх мовах.

Навучаньне па ўсіх праграмах будзе ажыццяўляцца бясплатна за кошт грантаў, што выдзяляюцца замежнымі фондамі і некамэрцыйнымі арганізацыямі грамадзянам Беларусі.

Правілы прыёму і падрабязная інфармацыя для абітурыентаў зьмешчаныя на сайце ўнівэрсытэту www.ehu-international.org.

Сум па дому Твайму нішчыць мяне

Зычавая крокі:
Лякарні, душы, брамы.
Таёмныя вырокі,
Расквечаныя крэмы.

Пустыя калідоры —
Адчужана прастора.
Бальсанавай норы
Вялебнага сабору.

Нязбыўна, назаўсёды,
Адчайна, гожа, шэра:

Самотных вулак лёды
І цішыня, і вера.

* * * (сказала: хадзем, хадзем)

сказала: хадзем, хадзем
там, дзе раскінута пасыўца неба пад сном
валажарэў
дзе пастухі і авечкі разгорнуты на старонцы
дзевяць
дзе сэрца ціха пульсуюць

вечар
за акіянам

АНДРЭЙ ПІКЕВІЧ

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕУ

* * *

Дыялёг для нечага.

— Праз тое, што ёсць сэмты, ёсць ан-
тэсэмты. Так?.. Калі ж ёсць сэмты і ан-
тэсэмты, дык павінны быць...

— Ну-ну... Хто?

— А хто яго ведае!.. Праз тое, што ёсць
сэмты і антэсэмты, няма шмат чаго
іншага, што павінна было б быць.

* * *

Пра дзіця можна сказаць: «Цела малое,
а душа ж уся». Даўно гэта наву — і ніку-
ды не устаўляецца. Мусіць, дастатковае

само па сабе.

* * *

Ён любіў слухаць музыку, лежачы...
Так слухаў і ў троне.

* * *

Захапляемся: як слаўна ўсё, госпадзе,
наладзіў ты ў сьвеце!.. І не адчуваем: як?
Вось для каго грань на пахаванні?
Хіба для нябожчыка, які ня чужо?.. Не. Зна-
чыць, іграюць для жывых. Тады чаму гэ-
так сумна?.. Гэта ж радасць: ён ужо там,
а мы яшчэ тут!

Жыццё, уладкаванае людзьмі, якраз і

не дае адчуць яго так, як яно ўладкаванае
Богам.

* * *

Сыс прычапіў: «Адай мне тэлевізар!
Ты ўсё адно яго не ўключаш, а я футбол
пабачу...»

Адаў яму тэлевізар.

Праз пару дзён звоніць: «Ты нашто мне
даў тэлевізар такі гаўняны! Я лёг гля-
дзець, а нашы прайгралі!»

Пытаюся (бо размова пра чэмпіянат
Эўропы, дзе беларусаў не было): «Якія
нашы?»

«Рускія!»

Во табе і нацыяналіст. «У расейцаў
шэлі касыя, у расейцаў вочы Батыя...» І
гэтакі нацыяналізм доўжыцца ў Беларусі
ўжо больш за тры стагоддзі. Ад Тры-
наццацігадовай вайны, у якой нашы (ужо
і ня ўчміць, якія?) прайгралі. У чым пас-
прыялі таксама нашы: украінскія казакі,
якія выступілі супраць Валікага Княства
Літоўскага на баку маскоўскага цара. І ў іх
таксама былі «шэлі касыя».

Скрозь нашы — і ўсе нашы прайгра-
юць.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЕДАКЦЫЮ

Bumblauskas, Alfredas.
Senosios Lietuvos istorija
1009—1795. — Vilnius: R.Paknio
leidykla, 2005. — 486 p. [Бумблаў-
скас, Альфрэдас. Гісторыя
старажытнай Літвы, 1009—
1795.]

Ілюстраваная гісторыя ВКЛ —
1200 ілюстрацый. Падобны візу-
альны жанр цяпер вельмі папуляр-
ны, і можна казаць, што кніга вы-
расла з цыкло, тэлевійзійных пера-
дач, якія А.Бумблаўскас веў разам з
патрыярхам літоўскай гістарыя-
графіі Э.Гудавічусам і якія былі па-
будаваны паводле канонаў шоу.
Парадаксальныя думкі агучваліся
аўтарам як на тэлебачанні, так і ця-
пер у кнізе.

Lietuvos archeologija. T.28:
Skiriama Vytauto Urbanavičius
— 70-mečio jubiliejui. — Vilnius:
Dietmedžio leidykla, 2005. — 238 p.
[Літоўская археалёгія. Т.28: У
адзнаку 70-годдзя Вітаўтаса
Ўрбанавічуса.]

Найноўшы том сэрэйнага вы-
дання «Літоўскай археалёгіі»
ўшаноўвае юбілей выдатнага
літоўскага археолага Вітаўтаса
Ўрбанавічуса — вядомага даслед-

чыка Ніжняга замку ў Вільні. Адпа-
ведна падобрана і тэматыка тому —
збольшлага артыкулы пра замкі. Вар-
та адзначыць, што аўтарству Ўрба-
навічуса належыць таксама фанта-
стычная інтэрпрэтацыя прыступкавай
канструкцыі, знойдзенай у сутэрэ-
нях Віленскай арцыкатэдры. Пры
адсутнасці надзейна датаванага ма-
тэрыялу, рэшткі першай катэдры за-
лічваюцца да сярэдзіны XIII ст. Гэта
зьяўляецца з хростам Міндоўга,
вяртаннем Літвы ў паганства і новым
хростам у 1387 г. Рэшткі паганска-
кага капішча і лічацца дзье лесьві-
цы невядзмага прызначэння, зной-
дзеныя ў паўночнай нава катэдры.
Паводле меркаванняў прыхільнікаў
віленскай канцэпцыі каранацыі
Міндоўга, на гэтым месцы знаходзі-
ліся прыступкавыя паганскія аўтары.
Гэтыя аўтары нібыта былі ўзведзе-
ны на версе разбураных кален пер-
шай катэдры, на якія і мусілі абалі-
рацца застаны лесьвіцы. У 1387 г.
на тым жа падмурку нібыта дабуда-
валі верхнюю частку, і капішча зноў
ператварылася ў катэдру. У такім
выпадку ўжо зусім не патрэбны На-
ваградка, а таксама траціць сваю ак-
туальнасць легенда пра заснаванне

Вільні Гедымінам. Згаданая канцэп-
цыя выклікала ў Літвы цікавасць,
але таксама скептычныя водгукі
спэцыялістаў.

Mindaugo knyga. Istorijos
šaltiniai apie Lietuvos karalių /
Lietuvos istorijos institutas; parengė
ir i lietuvių kalbą išvertė Darius
Antanavičius, Darius Baronas, Artūras
Dubonis (atsakomasis redaktorius),
Rimvydas Petrauskas. — Vilnius:
Lietuvos istorijos instituto leidykla,
2005. — 424 p., iliustr.

[Міндоўгава кніга. Гістарыч-
ныя крыніцы пра літоўскага ка-
раля / Інстытут гісторыі Літвы;
Падрыхтавана і перакладзена на
літоўскую мову Дарусам Антанаві-
чусам, Дарусам Баронасам, Артура-
сам Дубонісам (адказны рэдактар),
Рымвідасам Пятраўскасам.]

У кнізе зьмешчаны ўрыўкі з гіста-
рычных крыніц XIII—XVII ст., у якіх
апавядаецца пра караля Міндоўга.
Тэксты крыніц паддадзены ў перак-
ладзе на літоўскую мову, арыгіналы
не друкуюцца. Актыўна выкарыста-
ны беларускі ілюстрацыйны матэ-
рыял. Так, на вокладку кнігі выне-
сены бурштняныя крыжы, узяты з
кнігі «Краіна Беларусь» (2003),

ілюстраваная частка якой падрыхта-
вана мастаком З.Герасімовічам.

Pirmasis Lietuvos Statutas ir
epocha: straipsnių rinkinys / Vilniaus
universitetas (sudarė Irena Valikonytė ir
Lirija Steponavičienė). — Vilnius:
Vilniaus universiteto leidykla, 2005. —
302 p.

[Першы Літоўскі статут і эпо-
ха: зборнік артыкулаў / Віленскі
універсітэт; Укл. Ірэна Валіканітэ і
Лір'я Сцяпанавічэ.]

Зборнік складаецца матэрыялы,
агучаныя на аднайменнай канферэн-
цыі, якая адбылася ў Віленскім уні-
версітэце ў верасні 2004 г. і была
прысьвечана 475-годдзю ўнікаль-
нага помніка права ВКЛ. Месца пра-
вадзеньня канферэнцыі не было вы-
падковым. У Вільні ўжо складалася ста-
лая традыцыя даследавання пы-
таньняў права эпохі ВКЛ, і можна га-
варыць нават пра ўтварэнне адпа-
веднай гісторыка-прававой школы.
Тэксты аўтараў друкуюцца ў арыгіна-
ле: на літоўскай, беларускай, польскай,
украінскай, расейскай, нямецкай мо-
вах — так, як даследчыкі выступалі на
канферэнцыі.

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучасьнікі

2005. Маша і домработніца

Пра размову домработніцы з Машаю
расказала Машына мама — Кася. Яна
мае дом на беразе возера, заможнага
мужа, сына — брытанскага студэнта і
домработніцу. Кася яшчэ шмат чаго
мае, але тое не істотна для гэтай
гісторыі. Аднойчы Кася пачула, як
домработніца ўшчытвае дзесяцігадовую
Машу: «Ты раскідваеш рэчы, а я іх за
табою збіраю. А некалі даўно, Маша,
калі я была такою, як ты, у майго таты-
генэрала быў вялікі дом, у тым доме
працавала домработніца. Я, як і ты,
раскідвала рэчы абы-дзе і абы-як
абыходзілася са сваёю вопраткаю і
сваім абуткам. Домработніца
прыбірала за мною, а потым сказала,
што надыдзе іншы час, калі я сама
буду прыбіраць чужое. Вось я
прыбіраю чужое, але не хачу, каб ты,
Маша, праз нейкі час апынулася на
маім месцы і пачала за кімсьці
прыбіраць. Лепей ты паслухай мяне і
навучыся прыбіраць сама за сабою».
На Машу навука работніцы ніякага
ўражання не зрабіла — як раскідвала
рэчы, так і раскідвае, — а вось на
Касю падзейнічала. «Сапраўды, так
хутка прывыкаеш і да садоўніка, і да
шофэра, і да той жа домработніцы, што
забываешся пра зьменлівасць
жыцця, забываешся, што з гаспадыні
можаш у адно імгненне ператварыцца
ў работніцу, у самую звычайную
домработніцу, і толькі калі табе зноў
моцна пашанцуе, ты апынешся ў
вялікім і сьветлым доме».

2004. Пятроў і ўзнагароды

Жыў у Менску генэрал Васіль
Пятроў, а я сябраваў з генэральскім
сынам, таксама Васілём. Сын-Васіль
не любіў дэтэктываў, не любіў
вайскоўшчыны, не любіў мілітарызму.
Сын-Васіль любіў музыку, пазію
любіў. Таму і сябраваў я з сынам, а не
з генэралам. А калі генэрал Пятроў
выправіўся ў незваротную вандроўку,
да мяне пачалі зьвяртацца людзі, якім
карцела пазнаёміцца з Васілём-
малодшым, каб купіць у яго бацькавы
ўзнагароды. Варта сказаць, што
ўзнагарод засталася поўная шафа.
Генэрал Пятроў пражыў доўгае баявое
жыццё, перамогі змяняліся паразамі,
але перамогі, пазначаныя дзяржаўнымі
ўзнагародамі, было шмат. Я нікога не
пазнаёміў з малодшым Васілём, бо не
хацеў удзельнічаць у гандлі чужымі
мэдалямі і ордэнамі. І яшчэ мяне
здзівіў кантынгент людзей, якія
цікавіліся такой спадчынай. У
большасці сваёй гэта былі людзі, што
служылі разам з генэралам Пятровым,
людзі, якія маглі б, як генэрал,
атрымаць падобныя ўзнагароды —
маглі б, а не атрымалі і вырашылі іх
папросту прыдаць. Дзіўнавата яшчэ й
тое, што яны ўсе як адзін тлумачылі
прыдачы ўзнагарод тым, што сын-
Васіль ня варты таго, каб мець тыя
мэдалі. Праз гэта я нікога і не знаёміў
зь ім.
Р.С. Ад бацькі ў нашай сям'і застаўся
ордэн. Ня буду казаць, што ён для мяне
зьяўляецца рэзлівай, але і прадаваць
яго ня стану, бо ўсе патэнцыйныя
пакупнікі ордэнаў апырыюцца горшыя за
іх першых гаспадароў.

ADz

Багемныя «загоны» Барыса ды Антона

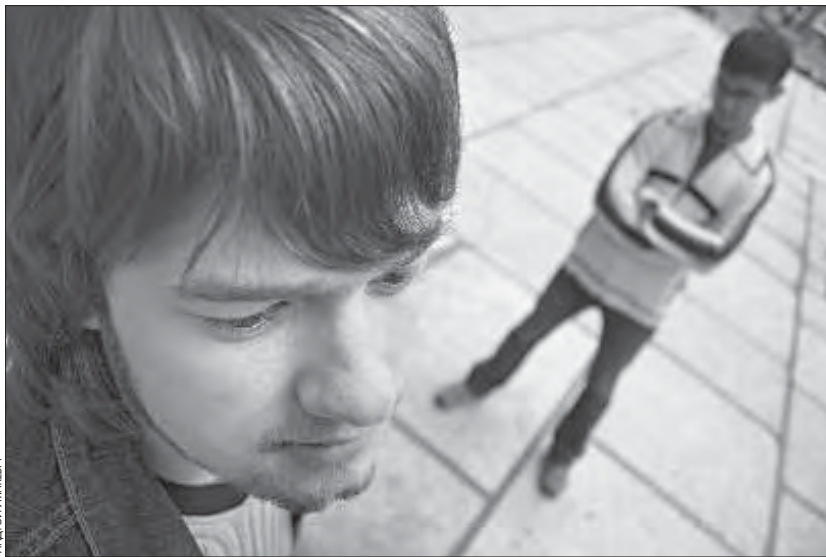
Багемны стыль жыцця
заразны. Піша Тэда Лі.

Менская празнасць

Антон і Барыс, хоць і паасобку жыюць, перажываюць самыя істотныя моманты разам. На размову яны таксама прыходзяць разам і радасна апавядаюць пра свой багемна-лайдачы, па-нахаб-наму бездаказны і гэтым вельмі заразны стыль жыцця.

Антон Кашлікаў — ужо амаль што вядомы пісьменнік. Зь нядаўніх часоў беларускі. Катацца на іржах беларускамоўнай творчасці яго навучыў менавіта Барыс, які аднойчы завёў яго ў рэдакцыю часопісу «Студэнцкая думка». Антон хварэе на сучасную літаратуру, асабліва літаратуру для маладых, напісаную маладымі. Ён трэці год вучыцца на журфаку, шансе прыгожых паненак і піша мыльныя апавяданні зь мядова-рамантычным пачаткам, беларускімі рэаліямі і па-жыццёваму абломным канцом. Апавяданні чытае ўвесь факультэт, але Антон не баіцца крытыкі і не саромеецца сябе самога.

Барыс Мікалайчык жыве па нестыгмачальным графіку. Робіць што хоча. Кінуўшы журфак на першым курсе, ён зноў вярнуўся ў шэрагі сёлётных першакурснікаў, тры гады адпрацаваўшы «чорнаробочым». Дзеля вопыту працы, дацэнентаў і «досведу быцця лузэрам». Казалі нават, што некаторы час ён збіраў алюмін на бабюліных градках ды вёз яго ў Расею. Іншыя расказвалі, што самі бачылі, як ён пасвіў горных казлоў на Алтаі. Паводле слоў Антона (прамоўленых прыглушаным ад зайздрысці голасам), Барыс вельмі лёгка сыходзіцца з людзьмі, а тыя яму давяраюцца. Адным словам, сапраўдны «журок». Ужывае слова «пярэць» бясконную колькасць разоў.

Антон Кашлікаў (на прыездзім пляне) і Барыс Мікалайчык.

Сыквэл

Улетку Антон напісаў бульварны раман па-расейску. Сам кажа, што, нягледзячы на тое, што пісаў раман яго вельмі «перла» і сам працэс вельмі захапляў, усё ж гэта была праца дзеля грошай. Нейкае піцёрскае выдавецтва ўжо зацікавілася Антонай працай, і цяпер Кашлікаў нэрвова пацірае далонькі ў чаканні свайго першага выдання. Антон лічыць, што ні ў Расеі, ні тым больш у Беларусі сёння няма таленавітых маладых пісьменнікаў. А калі і ёсць, то іх ніхто не чытае і ня ведае. «Проста іх ніхто не піярэць», — дадае Барыс.

Антон паспрабаваў заняць кавалак гэтай нішы ў Расеі і заадно вывезці адтуль пару сотняў (тысяч, сотняў тысяч?) дзеля свайго росквіту. Барыс, пачытаўшы твор, як і належыць сябру, пахваліў першыя дзве часткі і шчыра незалежыў апошняю. Антон кажа, што ў жыцці кожнаму

творцу патрэбен свой Барыс, які выклікае давер і ніколі ня склусіць.

Праўдз некаторы час хлопцы збіраюцца заняцца зусім іншымі справамі. У іх плянах — раман «Сыквэл». Барыс не бяз гонару прызнаўся, што раман выйдзе тарашкевіцай. Канцэпцыя наступная: раман апіша нашу Бацькаўшчыну праз 30 год, сыцёбу і сыцёбных рэалій там будзе настолькі шмат, наколькі гэта патрэбна, каб атрымаць славу, аплядысменты ды прызнанне не маладога чытача. Абодва рыхтуюць сябе да таго, што, апроч духоўных узнагарод, з раману нічым узабагаціцца ня выпадзе. Але на тое і ёсць «старэйшая сястра».

Мандарыны і салодкі пах халавы

Барыс і Антон часта наведваюцца на прэс-канфэрэнцыі, дзе ёсць халавыя пірожныя, бутэрброды, напой. У самы апошні

раз Антон частаваўся на фуршэце ў гонар прэзэнтацыі першай песьні гімнасты Натальі Пальчэўскай, якая, адсыпваючы праграму, у адзіноце паядала мандарыны. Пасля яны з Барысам наведліся на прэзэнтацыю новага кампакта гурту «Куклы». «Толькі не халыва дзеля халавы, — у два галасы крычаць хлопцы. — Менавіта так збіраецца новы матэрыял. Апроч таго, калі ты галодны, ты не павінен ісьці ў кавярню і траціць грошы. Заўсёды можаш завітаць і пасьціць, заадно наладзіць патрэбнай інфармацыі».

Мандарыны вабяць хлопцаў, але альтэрнатывы шмат, і, калі падвернецца якая цікавая прапанова, абодва ня супраць паспрабаваць сябе ў розных сферах дзейнасці. «Існуе думка, што варта выбіраць ношу па сабе, — філзафствуе Антон. — Але гэта поўная лажа, бо браць трэба як мага больш і цягнуць як мага далей. Калі гэта будзе звальцацца

зь цябе, то так яно і трэба. Нешта ўсё роўна дацягнеш да канца». Барыс больш паспрабаваў за жыццё, і яго не палохае ніякая праца. «Кліч, калі што-небудзь падвернецца. Нам усё цікава».

У краіне пад шэрым небам

Барыс называе Беларусь «краінай забароненых учынкаў», паколькі забараняецца так шмат, што не парушаць забарон не выходзіць і ў тых, хто хоча іх не парушаць. У прынцыпе, хлопцы ня чыняць аніякага крыміналу. Піць гарэлку ў нас у краіне можна (модна?), а калі яна яшчэ й дапамагае зрабіць інтэрвю на пару градусаў шчырэшым, дык увогуле цаны ёй ня знойдзецца. У журналістыцы шчырасць — гэта вельмі важна, і яшчэ важна — правакацыя. Нягледзячы на тое, што забаронаў больш за дазволы, правакаваць трэба і трэба ўмець.

«Ці збіраецеся вы лinyaць адсюль, хлопцы?» — пытаюся я.

Не, яны не збіраюцца. Ні на захад, ні на ўсход. Маўляў, што мы там забылі... Ім утульна тут.

Антон кажа, што трэба ўсяго дасягнуць дома, а пасля ўжо можна кудысьці ехаць, глядзець на інакшы свет. Дасягнуць — гэта значыць прыядычна выдавацца і атрымліваць нармальныя грошы за гэта. Зарабляць тым, што табе ў радасць. Так банальна і так слушна.

Сваім розумам

Антон не зусім сябруе з роднай мовай. Пішучы артыкул, адным вокам сядзіць у слоўніку. Гэта ўсё сьмешна і кранальна. Таму што рана ці позна гэты чалавек панасівае модных бэстсэлераў, і мы перастанем пакутаваць ад нэрвовага ціку, праходзячы міма беларускіх стэляжоў у кнігарні.

Барыс сталее незалежна ад органаў сталення. Ён набіраецца таго вопыту, які яму цікавы, які сам лічыць патрэбным. Калісьці ён марыў працаваць у «CD», а цяпер піша для гэтага часопісу. Цяпер ён таксама шмат пра што марыць. І праз нейкі час мы пра гэта пачнем.

Адзінае незвычайнае ў гэтых хлопцах — гэта жаданне жыць сваім розумам. Гэта і ёсць самая забароненая рэч, якую яны робяць. Вы ж разумееце, сёння «жыць сваім розумам» — гэта ўжо цэлы стыль жыцця.

СПОРТ СЬЦІСЛА

Бялькевіч сыходзіць са зборнай

Паўзабаронца кіеўскага «Дынама» Валянцін Бялькевіч вырашыў больш не выступаць за нацыянальную зборную ды папрасіў галоўнага трэнэра Анатоля Байдачнага не выклікаць яго на кастрычніцкія матчы адборачнага турніру чэмпіянату свету супраць Шатляндыі і Нарвэгіі. 32-гадовы футбаліст пракамэнтаваў рашэнне

ў інтэрвю газэце «Прэсбол»: «Я прыняў рашэнне, што ў наступным адборачным раўндзе выступаць за зборную ня буду. Калі ён пачнецца, мне пойдзе 34-ты год. Галы. А раз так, ня бачу ніякага сэнсу ўдзельнічаць у заключных матчах за зборную ў гэтым кваліфікацыйным цыклі, якія ўжо нічога не вырашаюць. Прыйшоў час саступіць дарогу маладым». За нацыянальную

зборную Валянцін Бялькевіч правёў 56 матчаў, забіў 10 галоў.

Кацюгу дыскваліфікавалі

15 верасня дысцыплінарная камісія Міжнароднага саюзу канькабежцаў распаўсюдзіла заяву: у допінг-пробе беларускі Анжалікі Кацюгі падчас фіналу Кубка свету ў галандскім Гэрэвэне былі знойдзены забароненыя прэпараты — тэстэраён і

нандрагестэрон. Кацюга дыскваліфікавана на два гады: яна прапусьціць Зімовую алімпіяду ў Турynie і пазбаўлена залатога мэдала, заяванага на дыстанцыі 500 м на Кубку свету па канькабежным спорце. Спартоўка абскардзіла вердыкт.

«Тарпэда-СКА»: вяртаньне

Менскі футбольны клуб «Тарпэда-СКА» датэрмінова, за пяць

тураў да фінішу, заваяваў пунцёўку ў першую лігу беларускага чэмпіянату. У мінулыя выхадныя «аўтазаводцы» перамаглі ў гасяцях «Палесся» з Мазырскага раёну. Яшчэ летась «Тарпэда» гуляла ў вышэйшай лізе айчыннага чэмпіянату, але празь юрыдычныя і фінансавыя цяжкасці мусіла пачаць сэзон у другой лізе.

Скураны мяч

Каманда са Стоўпцаў перамагла на

агульнанацыянальных спаборніцтвах сярод дзяцей і падлеткаў «Скураны мяч». Фінальныя спаборніцтвы праходзілі ў Воршы, на гарадскім стадыёне. Другое месца заняла каманда «Прыёманскі», трэцяе — «Крышталь» (Менск). Спаборніцтвы «Скураны мяч» наладзілі ў СССР 40 гадоў таму і карысталіся шалёнай папулярнасцю. AP; football.by, pressball.by.

ІНФАРМАТАР

Менскія хімчысткі

АДЗЕНЬНЕ

«Альтарэс»
вул. Герасіменкі, 28
238-38-71
вул. Прытыцкага, 23
216-91-02
пр. Ракасоўскага, 79
238-38-71

Белхімчыстка

№1 — зав. Альшэўскага, 12
254-10-74
№2 — вул. Сухарэйскага, 26
213-32-13
№3 — вул. Адаіцова, 36
258-89-37

№21 — вул. В. Харужай, 24/1
234-59-47

№70 — пр. газеты «Правда», 20
272-50-90/21
вул. Гага, 6
213-95-55

«Гестыя»

пр. Ф. Скарыны, 131/1

«Ілія»

зав. Паўночны, 17

«Халінка»

№8 — вул. Майкоўскага, 158

221-90-83

№53 — пр. Ракасоўскага, 17/1

248-35-40

вул. Тухачэўскага, 9

245-43-14/21-02

«На Кальварыйскай»

вул. Кальварыйская, 1

220-07-48

«Самас»

№45 — пр. Ф. Скарыны, 40а

284-88-39

№65 — вул. Русіянэва, 11

260-81-22

№66 — вул. Сурганава, 40

232-96-44

вул. Бяляніцкага, 5

266-25-32

«Сатурн-экспрэс»

Хімчыстка «Тайдзі» на праспекце Машэрава.

вул. Кульман, 5
232-50-21
пр. Любімава, 26/3
272-23-90
вул. М. Танка, 30/2
223-12-09
пр. Пушкіна, 41
216-90-06
пр. Ф. Скарыны, 54
(ЦУМ «Менск»)
вул. Якубоўскага, 32а

«Тайдзі»

пр. Машэрава, 1, 6-ты

паверх

226-99-56

«Гіфон»

№3 — вул. Ташкенскага, 7

240-54-61

№38 — вул. Жукоўскага, 10/1

229-51-15

№58 — пр. Партызанскі, 147

243-34-91

вул. Маскоўская, 120

222-20-62

«Унівэст»

вул. Бурдзейнага, 13

268-92-37

вул. Гамарніка, 22

261-12-32, 289-72-83

вул. Лажынская, 21

265-78-76

вул. Машэрава, 75/1

250-18-56

вул. Кастрычніцкая, 19

227-45-01

вул. Прытыцкага, 56

253-62-19

вул. Прытыцкага, 76

258-03-10

«Чыстае адзеньне»

вул. Мэлыкайта, 2

223-27-31

вул. Ясеніна, 6/1

пр. Машэрава, 89

ХІМЧЫСТКА ДЫВАНОЎ

«Сунічнае акенца»

вул. М. Багдановіча, 66

283-24-14, 234-91-75

«Каніе»

вул. Надзежінская, 2

221-70-23

Сэрвіс-служба

Лягоўскі тракт, 34/1

248-93-91

«Гіфон»

вул. Жукоўскага, 10/1

229-51-15

«Чыстае сьвятло»

пр. Ф. Скарыны, 68-114

284-03-84/85

ХІМЧЫСТКА ВЫРАБАЎ З ФУТРА ІСКУРЫ

«Альтарэс»

вул. Герасіменкі, 28

238-38-71

вул. Прытыцкага, 23

216-91-02

пр. Ракасоўскага, 79

238-38-71

«На Кальварыйскай»

вул. Кальварыйская, 1

220-07-48

«Зьзяненне»

пр. Машэрава, 41

223-93-04

«Гайдзі»

пр. Машэрава, 1

226-99-56

«Гіфон»

вул. Жукоўскага, 10/1

229-51-15

«Унівэст»

вул. Бурдзейнага, 13

258-92-37

вул. Гамарніка, 22

261-12-32, 289-72-83

вул. Лажынская, 21

265-78-76

пр. Машэрава, 75/1

250-18-56

вул. Кастрычніцкая, 19

227-45-01

вул. Прытыцкага, 56

253-62-19

вул. Прытыцкага, 76

258-03-10

ХІМЧЫСТКА ВЫРАБАЎ З ПЕР'Я І ПУХУ

вул. Гага, 6

288-96-44

Шчучын: ня «домам польскім» адзіным...

Пад канец жніўня горад паміж Лідай і Горадні жыве традыцыйным «святкам кветак» ды выправамі на лепшча. З 16 тысяч жыхароў шахматы тут мала каму да галавы. Тым ня менш, карэспандэнт «НН» удалося згуляць колькі партый са шчучынскімі шахматыстамі.

Галоўным апірышчам тутэйшых прыхільнікаў Каісы — багіні шахмат — служыць раённая дом культуры. Тамака, праз адсутнасць клубу, яны збіраюцца ледзь не штодзённа — у аддаленым закутку па суседстве з «пакоём для маладых». Побач ЗАГС, дыскатэка, рэстаран.

Віктар Гардзеў, чэмпіён гораду, аграном з вайскавай паставы, вядзе гурток для пачаткоўцаў. Увосень яму даводзіцца папыхаць на школах, каб завабіць вучняў «на шахматы». Некалькі год у Шчучыне ладзіцца фестываль «Шчучынская вясяна», дзе можна выйграць радыёпрыёмнік «Акія» або «Гораднія», ня кажучы пра пекныя сувенірыныя вырабы лідзкага шклозаводу. Аднак — што далей?

18-гадовы Дзьмітры Жвацель, пераможца сёлётай «Вясны», прызнаецца, што пасля памятнага турніру ў красавіку чатыры месяцы нідзе не гуляў. Магчыма сьць уздулю ў вераснёўскай спартакіядзе работніку культуры

яго не захапляе: перспэктыўны першаразгляднік збіраецца грызці навуку ў Горадні. Пакрысе зьяжджаюць з мясцічка і іншыя маладыя гульцы. Таму сп. Гардзеў гаворыць пра «зьмену пакаленьняў», а да таго ж скардзіцца на страты, незваротныя для шчучынскіх шахмат. Пазалетаў памёр апантаным гулец Мікалай Будзько, год таму — Андрэй Сяргей, бліскучы арганізатар. Кваліфікаваных кадраў у мясцічку бракуе, таму выходзіць, што пэнсіянэр Гардзеў — і швец, і жнец... Шахматыст з 55-гадовым стажам, асабіста знаёмы з Бранштэйнам і Тайманавым, ён гуляе праз перапіску ў Кубку Беларусі, піша ў райгазету пра арганізаваны ім самім спартоўніцтва ды яшчэ лабіруе ў мясцовым «Чырвоным доме» адкрыцьцё ў Шчучыне сапраўднага шахматна-шашачнага клубу. Без асаблівага поспеху: некалькі багаты раён цяпер лічыцца «датацыйным».

Да абласной дый нацыянальнай фэдэрацый шахмат сп. Гардзеў ставіцца стрымана: мы, маўляў, і бязь іх можам запрасіць на нашы імпрэзы шахматыстаў з Горадні, Сморгоні, Ліды, Ваўкавыску. Самастойнасьць — рэч добрая, аднак ці падмацавана яна матэрыяльна? Добра яшчэ, што грошы на турнір-

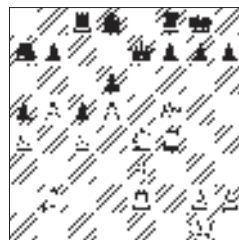
ныя прызы часам падкідваюць знакаміды «Аўтапровад», маслосырзавод, прыватныя прадпрыемствы.

Як для райцэнтру, у Шчучыне шахматы бадай квітнеюць. Як для рэгіянальнага флігману — сілаў тут малавата. Аптымізму дадае хіба тое, што кагдэ ў ня надта далёкіх Васілішках адкрыўся шахматны гурток пры прафсаюзным спартовым клубе, а ў вёсцы Ракавічы былы настаўнік Віктар Пракаповіч самахоць выкладае дзецям правілы гульні. Значыць, сьцяжына да культуры шахмат застанеца пратапанай.

ВР

Як бы вы згулялі?

М. Доўгі — І. Сокур, Шчучын, 2003. Ход белых.

Лічба: 1. Крh3, 2. Крg4, 3. Крf5, 4. Крe6, 5. Крd7, 6. Крc8, 7. Крb9, 8. Крa10, 9. Крz11, 10. Крy12, 11. Крx13, 12. Крw14, 13. Крv15, 14. Крu16, 15. Крt17, 16. Крs18, 17. Крr19, 18. Крq20, 19. Крp21, 20. Крo22, 21. Крn23, 22. Крm24, 23. Крl25, 24. Крk26, 25. Крj27, 26. Крi28, 27. Крh29, 28. Крg30, 29. Крf31, 30. Крe32, 31. Крd33, 32. Крc34, 33. Крb35, 34. Крa36, 35. Крz37, 36. Крy38, 37. Крx39, 38. Крw40, 39. Крv41, 40. Крu42, 41. Крt43, 42. Крs44, 43. Крr45, 44. Крq46, 45. Крp47, 46. Крo48, 47. Крn49, 48. Крm50, 49. Крl51, 50. Крk52, 51. Крj53, 52. Крi54, 53. Крh55, 54. Крg56, 55. Крf57, 56. Крe58, 57. Крd59, 58. Крc60, 59. Крb61, 60. Крa62, 61. Крz63, 62. Крy64, 63. Крx65, 64. Крw66, 65. Крv67, 66. Крu68, 67. Крt69, 68. Крs70, 69. Крr71, 70. Крq72, 71. Крp73, 72. Крo74, 73. Крn75, 74. Крm76, 75. Крl77, 76. Крk78, 77. Крj79, 78. Крi80, 79. Крh81, 80. Крg82, 81. Крf83, 82. Крe84, 83. Крd85, 84. Крc86, 85. Крb87, 86. Крa88, 87. Крz89, 88. Крy90, 89. Крx91, 90. Крw92, 91. Крv93, 92. Крu94, 93. Крt95, 94. Крs96, 95. Крr97, 96. Крq98, 97. Крp99, 98. Крo100, 99. Крn101, 100. Крm102, 101. Крl103, 102. Крk104, 103. Крj105, 104. Крi106, 105. Крh107, 106. Крg108, 107. Крf109, 108. Крe110, 109. Крd111, 110. Крc112, 111. Крb113, 112. Крa114, 113. Крz115, 114. Крy116, 115. Крx117, 116. Крw118, 117. Крv119, 118. Крu120, 119. Крt121, 120. Крs122, 121. Крr123, 122. Крq124, 123. Крp125, 124. Крo126, 125. Крn127, 126. Крm128, 127. Крl129, 128. Крk130, 129. Крj131, 130. Крi132, 131. Крh133, 132. Крg134, 133. Крf135, 134. Крe136, 135. Крd137, 136. Крc138, 137. Крb139, 138. Крa140, 139. Крz141, 140. Крy142, 141. Крx143, 142. Крw144, 143. Крv145, 144. Крu146, 145. Крt147, 146. Крs148, 147. Крr149, 148. Крq150, 149. Крp151, 150. Крo152, 151. Крn153, 152. Крm154, 153. Крl155, 154. Крk156, 155. Крj157, 156. Крi158, 157. Крh159, 158. Крg160, 159. Крf161, 160. Крe162, 161. Крd163, 162. Крc164, 163. Крb165, 164. Крa166, 165. Крz167, 166. Крy168, 167. Крx169, 168. Крw170, 169. Крv171, 170. Крu172, 171. Крt173, 172. Крs174, 173. Крr175, 174. Крq176, 175. Крp177, 176. Крo178, 177. Крn179, 178. Крm180, 179. Крl181, 180. Крk182, 181. Крj183, 182. Крi184, 183. Крh185, 184. Крg186, 185. Крf187, 186. Крe188, 187. Крd189, 188. Крc190, 189. Крb191, 190. Крa192, 191. Крz193, 192. Крy194, 193. Крx195, 194. Крw196, 195. Крv197, 196. Крu198, 197. Крt199, 198. Крs200, 199. Крr201, 200. Крq202, 201. Крp203, 202. Крo204, 203. Крn205, 204. Крm206, 205. Крl207, 206. Крk208, 207. Крj209, 208. Крi210, 209. Крh211, 210. Крg212, 211. Крf213, 212. Крe214, 213. Крd215, 214. Крc216, 215. Крb217, 216. Крa218, 217. Крz219, 218. Крy220, 219. Крx221, 220. Крw222, 221. Крv223, 222. Крu224, 223. Крt225, 224. Крs226, 225. Крr227, 226. Крq228, 227. Крp229, 228. Крo230, 229. Крn231, 230. Крm232, 231. Крl233, 232. Крk234, 233. Крj235, 234. Крi236, 235. Крh237, 236. Крg238, 237. Крf239, 238. Крe240, 239. Крd241, 240. Крc242, 241. Крb243, 242. Крa244, 243. Крz245, 244. Крy246, 245. Крx247, 246. Крw248, 247. Крv249, 248. Крu250, 249. Крt251, 250. Крs252, 251. Крr253, 252. Крq254, 253. Крp255, 254. Крo256, 255. Крn257, 256. Крm258, 257. Крl259, 258. Крk260, 259. Крj261, 260. Крi262, 261. Крh263, 262. Крg264, 263. Крf265, 264. Крe266, 265. Крd267, 266. Крc268, 267. Крb269, 268. Крa270, 269. Крz271, 270. Крy272, 271. Крx273, 272. Крw274, 273. Крv275, 274. Крu276, 275. Крt277, 276. Крs278, 277. Крr279, 278. Крq280, 279. Крp281, 280. Крo282, 281. Крn283, 282. Крm284, 283. Крl285, 284. Крk286, 285. Крj287, 286. Крi288, 287. Крh289, 288. Крg290, 289. Крf291, 290. Крe292, 291. Крd293, 292. Крc294, 293. Крb295, 294. Крa296, 295. Крz297, 296. Крy298, 297. Крx299, 298. Крw300, 299. Крv301, 300. Крu302, 301. Крt303, 302. Крs304, 303. Крr305, 304. Крq306, 305. Крp307, 306. Крo308, 307. Крn309, 308. Крm310, 309. Крl311, 310. Крk312, 311. Крj313, 312. Крi314, 313. Крh315, 314. Крg316, 315. Крf317, 316. Крe318, 317. Крd319, 318. Крc320, 319. Крb321, 320. Крa322, 321. Крz323, 322. Крy324, 323. Крx325, 324. Крw326, 325. Крv327, 326. Крu328, 327. Крt329, 328. Крs330, 329. Крr331, 330. Крq332, 331. Крp333, 332. Крo334, 333. Крn335, 334. Крm336, 335. Крl337, 336. Крk338, 337. Крj339, 338. Крi340, 339. Крh341, 340. Крg342, 341. Крf343, 342. Крe344, 343. Крd345, 344. Крc346, 345. Крb347, 346. Крa348, 347. Крz349, 348. Крy350, 349. Крx351, 350. Крw352, 351. Крv353, 352. Крu354, 353. Крt355, 354. Крs356, 355. Крr357, 356. Крq358, 357. Крp359, 358. Крo360, 359. Крn361, 360. Крm362, 361. Крl363, 362. Крk364, 363. Крj365, 364. Крi366, 365. Крh367, 366. Крg368, 367. Крf369, 368. Крe370, 369. Крd371, 370. Крc372, 371. Крb373, 372. Крa374, 373. Крz375, 374. Крy376, 375. Крx377, 376. Крw378, 377. Крv379, 378. Крu380, 379. Крt381, 380. Крs382, 381. Крr383, 382. Крq384, 383. Крp385, 384. Крo386, 385. Крn387, 386. Крm388, 387. Крl389, 388. Крk390, 389. Крj391, 390. Крi392, 391. Крh393, 392. Крg394, 393. Крf395, 394. Крe396, 395. Крd397, 396. Крc398, 397. Крb399, 398. К

ФАН-КЛЮБ

23 верасня, у пятніцу, адбудзецца адкрыццё фан-клубу беларускай музыкі па адрасе вул.Варашані, 8, Менск. Пачатак а 18-й. У праграме — сустрэча з музыкантамі.

ВЫСТАВЫ

Свет упакуюкі

З 27 да 30 верасня ў павільёне НВЦ «Белэспас» (вул. Я.Купалы, 27) пройдзе выстава «Свет упакуюкі». Падчас яе правядзення адбудуцца спэцыялізаваныя сальны «Сучасная эрыкетка» і «Палімеры і шкло ва упакуюкі».

Беларускі Леанарда

З 28 верасня да 1 кастрычніка ў Палацы мастацтваў (вул.Казлова, 3) адбудзецца I міжнародны конкурс маладых архітэктараў «Леанарда-2005».

Чорна-белы Шагала

З 26 верасня да 1 лістапада ў Музеі гісторыі і культуры Беларусі (вул.К.Маркса, 12) будзе працаваць выстава «Марк Шагала. Колер у чорна-белым». У Менску ўпершыню будучы дэманстраваць рэпрадукцыі вятражоў Шагала з царквы сьв.Шэфана ў Майнцы.

Паляровы сусвет

У выставачнай залі Менскага абласнога цэнтру народнай творчасці (вул.Гігалы, 4) да 2 кастрычніка дзейнічае I рас-публіканская выстаўка майстроў выцінанкі «Паляровы сусвет». На выстаўцы — пано, фіранкі, сурэзкі, кампазіцыі, паштоўкі, ілюстрацыі да кніг, афішы, шахматы і сывальнічкі, а таксама арыгамі.

Нашы кацяняты

З 24 да 25 верасня ў Палацы культуры прафсаюзаў (пр.Скарыны, 25) пройдзе выстаўка катю і кацяняў. Выстаўка працуе з 11-й да 18-й гадзіны.

ТЭАТРЫ

Іркуцкі абласны тэатр юнага гледача імя А.Вампілава

24 (сб) — «Развітанне з Мацэрай» (у Палацы Рэспублікі і Тэатры юнага гледача).
25 (ндз) — «Трыбунал» (у

Тэатры беларускай драматургіі).
28 (ср) — «Шлюб па разьліку» (у Тэатры юнага гледача).

Опера

27 (аўт) — канцэрт «Штраус-Гала» ў Вялікай залі філярмоніі (пр.Скарыны, 50).

Балет

26 (пн) — «Страсцы (Рагнеда)».

28 (ср) — «Баядэрка».

Купалаўскі тэатр

22 (пт) — «Смак яблыка».

23 (пт) — «Каханьне ў стылі барока».

24 (сб) — «Дзіўная місіс Сэвідж».

25 (ндз) — «Парфён і Аляксандра».

26 (пн) — «Я не пакіну цябе».

28 (ср), 30 (пт) — «Таполевая зялёна».

Малая сцена

30 (пт) — «Дзікае палаванне караля Стаха».

Тэатр беларускай драматургіі

22 (чц), 24 (сб) — «Майстар галадзьяны».

23 (пт) — «Адэль».

Тэатр Горкага

22 (чц) — «Адзіны спадчынік».

23 (пт) — «Анджэла і іншыя».

24 (сб) — «Перад захадам сонца».

25 (ндз) — «Опера жабракоў».

27 (аўт) — «Дзядзька сон».

28 (ср) — «Амфітрыён».

29 (чц) — «Ад'ютант-Ка Яго Вялікасьці».

СПОРТ

Футбол

Чэмпіянат Беларусі. 21-шы тур

25 верасня (нядзеля)

«Тарпэда» (Жодзіна) — БАТЭ (Барысав).

«Зорка-ВА-БДУ» — «Дынама» (Менск).

«Нафтан» (Наваполацк) — «Гомель».

«Дарыда» (Ждановічы) — «Шахтар» (Салігорск).

«Дынама» (Берасце) — «Дняпро-Трансмаш» (Магілёў).

«Нёман» (Горадня) — МТЗ-РІПА (Менск).

«Лякаматыв» (Менск) — «Славія» (Мазыр).

Хакей. Адкрыты чэмпіянат Беларусі

25 верасня (нядзеля)

«Юнацтва» (Менск) — «Берасце». Парк імя Горкага.

«Хімаваліон» (Магілёў) — «Нёман» (Горадня).

«Гомель» — «Керамін» (Менск).

«Віцебск» — «Рыга-2000».

«Хімік-СКА» (Наваполацк) — «Мэталюрг» (Ліепая).

Пачатак матчаў а 13-й.

Пам'яці Дубка

З 28 да 30 верасня ў Верцялішскай Гарадзенскай вобласці адбудуцца Адкрыты кубак імя А.Дубка па пераадоляванні перашкодаў.

КЛУБНАЕ ЖЫЦЦЁ

Madison (219-00-10)

22 (чц), 22.00 — «Lady's Thursday».

Тэатральны сезон аўкцыёнаў

16 верасня ў Тэатры беларускай драматургіі прайшоў перадпродажны паказ калекцый жывапісу і срэбра. Аўкцыён мае прайсці 25 верасня. Піша Сяргей Харэўскі.

Для аўкцыёна-антыкварнага дому «Paragis» падобныя акцыі сталі традыцыйнымі. Мінуты аўкцыён прыцягнуў да сябе ўвагу скандалу вакол карціны М.Шагала. Палатно прадалі за 650 тыс. дзялару пры стартвым кошце 250 тыс. Тады ў нашчадкаў мастака і некаторых адмыслоўцаў узніклі прэтэнзіі наконот сапраўднасці карціны. Каб развязаць скандальны флер, «Paragis» зноў выстаўляе на аўкцыён творы занага віцэлініна, гэтым разам з сэртыфікатам музэю «Мэтраполітан». На выставе можна ўбачыць дзве досыць вядомыя каларыя Шагалавы літаграфіі.

Выстаўлены на аўкцыён маленькія афарты Дзюкара і Сэзана. Твор клясыка французскага рамантызму, на якім выяўлены ляжачы тыгр, мае, хутчэй, мэмарыяльную каштоўнасць. Непадрыхтаваны глядач будзе расчараваны — гэта досыць няглыбкі шкід мазнага памеру, таму і стартвы кошт невялікі — 800 у.а. Затое графічны аркушкі Поля Сэзана «Партрэт мастака Гіена Армана» 1873 г. куды даражэйшы — вядома ўсяго сем Сэзанавых афортаў. Стартвае афорта «Гіена Армана» — калія \$3—4 тыс.

Уласна жывапіс прадстаўлены творами беларускіх клясыкаў Селешчука і Савіча, палотнамі гумарыста Губарава ды пейзажыста Ціханава і Несьцерава. Таксама можна ўбачыць і пры жаданні набыць выдатны этюд 1932 г. польскага клясыка Юліюша Косакана, на якім адлюстраваны афіцэр-кавалерыст з канём. Багата і рэзач са срэбра вырабы XVIII—XX ст. Філатэлісты маюць магчымасць аналізаваць са слаўнымі маркіма Асобнага атраду БНР, выпушчанымі на тэрыторыі Латвіі ў 1919—1920 г. аўтарства Рыхарда Царынса.

У будучых плянах «Paragis» — экспазыцыі «Паліўнічы аўкцыён»

«Paragis» будзе прадаваць жывапіс, срэбра і мэблю.

у кастрычніку ды «Жывапіс і нумізматыка» ў лістападзе.

На жаль, нашы дзяржаўныя музэйшчыкі не выяўляюць цікавасці да аўкцыёнаў «Paragis». Брак грошай. Але хіба не цікава паглядзець на прыгожыя рэчы, ня кажучы пра тое, што варта было б адсочваць далейшы лёс помнікаў нацыянальнае культуры... Ці не таму ўжо сёння антыкварныя крамы ды аўкцыённыя выставы глядзяцца куды салідней за экспазыцыі дзяржаўных музэяў? Але добрыя весткі ўсё ж ёсць. Прададзеная на мінулым аўкцыёне карціна Шагала засталася ў Беларусі. І яе цяперашні ўладальнік марыць пра стварэнне прыватнага музэю ў Менску, які будзе бясплатным для наведвальнікаў.

23 (пт), 23.00 — dj Nice.
24 (сб), 22.00 — dj Nice.
25 (ндз), 23.00 — «Staff party».

Bronx (288-10-61, GSM «Velcom»: 103 і 105)

22 (чц), 23.00 — dj Kulikoff.

23 (пт), 22.00 — жывая музыка: «Flat» / dj Bergamo.

24 (сб), 23.00 — dj Arseni Tchourpina.

25 (ндз), 17.00 — нядзельны кінасаз.

Izom (206-66-18)

22 (чц), 23.00 — «Izom-RNB»: «Taste it V.I.P. party» — dj York.

23 (пт), 19.00 — жывая музыка / dj LP aka Al Palione, dj Lexa.

24 (сб), 22.00 — «Fusion dance»: dj Lexa.

25 (ндз), 21.00 — жывая музыка / dj Jerry B.

X-Ray (223-93-55)

23 (пт), 23.00 — закрыццё летняй тэрасы: dj Pole Folder (Бэдрок, Вялікабрытанія).

24 (сб), 22.00 — dj-bar.

25 (ндз), 21.00 — жывая музыка: «Apple tea».

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253-33-60)

«Мужчына па выкліку-2»*** (прэм'ера): 23 (пт) 17.00, 19.00, 21.00; 24, 25 (сб, ндз) 15.00 (ін), 17.00, 19.00, 21.00.

«Красуні»: 23 (пт) 16.10, 18.30, 20.50; 24, 25 (сб, ндз) 13.40 (ін), 16.10, 18.30, 20.50.

«Берасце» (272-87-91)

«Ключ ад усіх дзвярэй»***: 23—25 (пт—ндз) 18.50, 21.00.

«Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3D»: 23 (пт) 14.30, 16.30; 24, 25 (сб, ндз) 12.00 (ін), 14.30, 16.30.

«Дом кіно» (266-35-26)

«Перакладніца» (прэм'ера): 23—25 (пт—ндз) 17.00, 19.15, 21.30.

«Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3D»: 23 (пт) 15.00 (ін); 24, 25 (сб, ндз) 15.00.

«Дружба» (240-90-13)

«Марыць ня шкодна»***: 23, 24 (пт, сб) 16.30 (ін), 21.00; 25 (ндз) 16.30, 21.00.

«Вайна сусветаў»: 23, 24 (пт, сб) 19.00; 25 (ндз) 19.00 (ін).

«Кастрычнік» (232-93-25)

«Мужчына па выкліку-2»*** (прэм'ера): 23 (пт) 14.00, 15.50, 17.40, 19.30, 21.30; 24, 25 (сб, ндз) 14.00 (ін), 15.50, 17.40, 19.30, 21.30.

«Масква» (203-14-48)

«Мужчына па выкліку-2»*** (прэм'ера): 23 (пт) 17.00, 19.00, 21.00; 24, 25 (сб, ндз) 15.00 (ін), 17.00, 19.00, 21.00.

«Мір» (288-22-33)

«Марыць ня шкодна»***: 23—25 (пт—ндз) 16.00, 18.00, 20.00.

«Ключ ад усіх дзвярэй»***: 23 (пт) 19.00, 21.00; 24, 25 (сб, ндз) 17.00, 19.00, 21.00.

«Мадагаскар»: 23 (пт) 15.00, 17.00; 24, 25 (сб, ндз) 13.00 (ін), 15.00 (ін).

«Перамога» (203-77-66)

«Птушкі-2: падарожжа на краі свету»: 23 (пт) 14.40 (ін); 24, 25 (сб, ндз) 13.00 (ін), 14.40 (ін).

«Харысты»***: 23 (пт) 16.20; 24, 25 (сб, ндз) 16.20 (ін).

«Бункер»***: 23—25 (пт—ндз) 18.30.

«Ключ ад усіх дзвярэй»***: 23—25 (пт—ндз) 21.20.

«Піанэр» (227-64-87)

«Востраў» (2с): 23 (пт) 12.20, 16.30, 21.00; 24, 25 (сб, ндз) 16.30, 21.00.

«Ля мора»: 23 (пт) 18.50; 24, 25 (сб, ндз) 13.20, 18.50.

«Цэнтральны» (200-34-16)

«Мадагаскар»: 23 (пт) 12.00; 24, 25 (сб, ндз) 11.00.

«Востраў» (2с): 23 (пт) 15.50, 18.30; 24, 25 (сб, ндз) 13.00 (ін), 15.40, 18.20.

«Марыць ня шкодна»***: 23 (пт) 14.00, 21.10; 24, 25 (сб, ндз) 21.10.

(2с) — кінафільм падоўжанай працягласці

(ін) — ільготны сэанс (сідка 50% для ўсіх гледачоў)

Рэйтынгавыя абмежаваны:

*** — дзеці да 16 гадоў не дапускаюцца;

**** — дарослым з 18 гадоў.

ЮНАМУ ГЛЕДАЧУ

Тэатр

Іркуцкі абласны тэатр юнага гледача імя А.Вампілава

27 (аўт) — «Дзюймовачка» (у Тэатры юнага гледача).

1 (сб) — «Прынцэса Кру».

Балет

30 (пт) — «Сьпячая прыгажуня».

2 (ндз) — «Шчаўкунок».

Тэатр лялек

2 (ндз) — «Чырвоны каптур».

Кіно

«Аўрора»

«102 далматынцы»: 23 (пт) 14.30; 24, 25 (сб, ндз) 12.50.

«Дружба»

«Богус»: 23 (пт) 12.00; 24 (сб) 13.00.

«Бовачка»: 23 (пт) 14.30; 25 (сб) 13.00.

Мультиборнік: 24, 25 (сб, ндз) 11.00.

«Масква»

«Гары Потэр і вялені Азкабана»: 25 (ндз) 12.00.

«Піанэр»

«Вялікія: птушчыны спэцназ»: 23 (пт) 10.40; 24, 25 (сб, ндз) 10.00, 11.30.

«Гонар маю»: 23 (пт) 14.30.

КІНО НА DVD

«Master Records»

«Повар-злодзея»

Крымiнальная камедыя. Ня-меччына—Аўстрыя, 2004, рэж. Пэпэ Данкварт.

У ролях: Гэры Хюбхэн, Морыц Бляйбтрой.

Оскар — мафіёзі. А яшчэ ён выдатны повар-гурман і, насу-перак сваёй «галоўнай» прафэсіі, зьбіраецца выдаць кнігу сваіх сакрэтаў...

Менск, Кісялёва, 12, 643-21-08

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Жахі Новага Арлеану

«Ключ ад усіх дзвярэй» («Skeleton Key»)

ЗША, 2005, каларыя, 104 хв.

Жанр: містыка.

Адзнака: 5,5 (з 10).

Сумленная мэдыстра Караліна (Кейт Гадсан) з Новага Арлеану наймаецца сядзелкай да паралоўнага старога. Бурклявая жонка хворага дае герані ключ ад усіх дзвярэй, і на гарышчы цікавай Караліна знаходзіць патэны пакой з прадметамі магічнага культу. Хворы (Джон Герт) дае зразумець, што стаў ахвярай злых сілаў, і геранія распа-чынае вышук...

Рэжысэр Ян Софлі акуратна ўнаўляе ў карціне прыметы старажытнага месца. Стары дом, багністыя сажалкі Лузіяны, шэры дождж, рэчы, укрытыя пылам, гіёныне, забавоны і нагрэцкая магія. Актрысы

Кейт Гадсан і Джына Роўландс (старая гаспадыня дому) ствараюць прафэсійны тандэм. Гаспадыня фан-бэрыстая, з падціснутымі вусамі, абыякавая, ветлівая і злая; геранія — заклікатная, сумленная, ма-ладала.

Але карціна заставалася б вялай стужкай, калі б не энэргічная, нечаканая і непалітарная канцэ-ка, трапна прыдуманая сцэнарыстам Эрнан Круге-рам (драматург амерыканскіх «Званкоў» і «Крыку-3»). Старыя байкі набываюць жыццё, калі ключы, якія даюць, аказваюцца ключом ад пасткі.

Андрэй Радзінскі

She will be reading Sunday September 25th, at 8 PM at the Cloister Cafe, 238 East 9th St. along with poets Ange Mlinko and Anne Boyer and Monday, September 26th, 2005 at 7:30 PM at the KGB Bar, 85 East 4th St. along with Eva Salzman.

«In the searing work of Valzhyna Mort, marvelously different in form and in delivery...dazzled all who were fortunate to hear her translations, and to be battered by the moods of the Belarus language which she is passionately battling to save from obscurity.» — The Irish Times

Valzhyna Mort,

Лукашэнка ў ААН

Калі другога полюсу няма, яго трэба стварыць. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Адзін полюс добра, паўтара лепш. Выступ «нашага» на саміце ААН нарабіў шуму. Тыраду «Спадзяюся, гэта зразумоўна і моцныя гэтага сьвету» шмат хто ўспрыняў як рэзэйк фразы «Мы вас пахаваем» і чачоткі, якую Хрушчоў «збачаў» знятым з нагі красоўкам на трыбуне ААН.

Мяне ў «Адкрытым поглядзе на сучасны сьвет» (так «Саўбелка» назвала выступ свайго працадаўца) зацікавіў фрагмэнт пра перавагу двухпалярнага сьвету над аднапалярным. Па лёгіцы Менску, каб вярнуць сусьветную стабільнасьць, трэба адрадыць на плянэце другі геапалітычны

полюс. Раней тут халтурыла Масква. Аднак савок, а за ім і ўвесь другі полюс скапыліся. Калі гэтае аднапалярнае бязмежа так і пакінуць, чалавечтва чакаюць жудасныя вынікі: усіх дзяцей і жанчын загоняць у рабства, а астатніх дастануць тэарысты.

Было б вельмі прыкольна, калі б ААН пагадзілася зь беларускім лідэрам, прызнала неабходнасьць альтэрнатыўнага ЗША полюсу і вынесла на разгляд сэсіі адпаведны праект: «У мэтах дасягненьня сусьветнай гармоніі стварыць альтэрнатыўны ЗША геапалітычны полюс у выглядзе краіны Х, выдаць ёй атамную бомбу і іншыя прычыналы геапалітычнага полюсу. Палове краін сьвету стаць сатэлітамі краіны Х у фармаце блёку, які можна назваць «Блёк другіх палярнікаў». Хто

«за»? Аднагалосна.

Застаецца чыста тэхнічнае пытаньне: знайсці гэты самы другі полюс. Але як і па якіх крытэрах? Прываенне, напрыклад, Кітаю ганаровага тытулу «другі полюс» было б несправядлівым у дачыненні да Індыі і наадварот. Па справядлівасьці было б абвясціць сярод краін глябальны конкурс на тытул «краіны — другога полюсу». Гэта было б супэр-шоў!

Аднак баюся, што карумпаванасьць ААН зноў дасць аб сабе знаць. Кофі Анан не ўтрымаецца, возьме на лапу і ў фінальным пуле пачае выбіраць за выкананьне нацыянальных танцаў Пуціну 2,1 бала, а нейкаму Мёзку з багатай на алмазы ПАР — 9,9.

Таму геапалітычным Амундсэнам трэба ісьці іншым румбам, кіруючыся здаровымі лягчынымі сылямі. Відавочна,

што полюс, альтэрнатыўны ЗША, павінен ляжаць па той бок амэрыканскіх каштоўнасьцяў, эканамічнага ладу і палітычных нормаў. Сапраўды, не прызначаць жа на ролю другога полюсу Канаду, хай сабе тая па вайсковым патэнцыяле, можа, амаль і не саступае ЗША. Карысьці ад такога «полюсу», як ад саюзу Беларусі і Расеі. Трэба татальны антыпод ЗША. Знайсці яго няма: паглядзець, якая краіна ў індэксе чалавечага разьвіцьця займае тое самае месца, што і ЗША, аднак з адваротнага канца сьпісу. Глядзім — Гандурас.

Вось вакол каго мусяць яднана ўсе прагрэсуйныя гомы сапінсы. Тэўссыгальна (сталіца Гандурасу) — трэці полюс, а чацьвэртаму не бываць!

АБВЕСТКІ

Беларускі калегіум

Прапануе дадатковае навучаньне па спецыялізацыях:

- журналістыка;
- найноўшая гісторыя;
- філэзофія / літаратура.

Запрашаюцца студэнты старшых курсаў альбо асобы з вышэйшай адукацыяй. У асобных выпадках прымаюцца і студэнты маладых курсаў. Навучэнцам БК можа быць толькі той, хто пастаянна альбо на час навучаньня пражывае ў Менску.

Навучальныя праграмы БК арыентаваны на выкладаньне найноўшых фрагмэнтаў сучаснай веды і не дублююць існуючыя праграмы дзяржаўных і недзяржаўных унівэрсытэтаў. Сэртфікат Калегіюму не замяняе дыплём аб вышэйшай адукацыі. Навучаньне ў БК — бясплатнае. Пачатак заняткаў з 3 кастрычніка.

Запіс на сумоўе — да 27 верасня. Абавязковай умовай запрашэньня на сумоўе зьяўляецца падача да пазначанай вышэй даты аднаго альбо некалькіх уласных тэкстаў памерам ня меней 5000 знакаў. Тэкстамі лічацца як друкаваныя, так і недрукаваныя матэрыялы (журналістыка, паэтычныя ці празаічныя тэксты, тэксты дасьледніцкага, рэфэратыўнага ці іншага характару, эсэ на вольна абраную тэму і г.д.). Фармуляваная ўмова ня тычыцца спецыялізацыі «Найноўшая гісторыя».

Даведкі і запіс на тэл. 264-66-27 з 14.00 да 18.00 штодня, акрамя суботы і нядзелі. Дадатковую інфармацыю пра БК можна знайсці на сайце: www.bk.baj.ru.

Пачаўся сэзон Дажынак. Модна стала сумяшчаць гэты ўшанаваньні калгаснае працы зь сярэднявечнымі фэстамі а-ля Вялікае Княства. На фота: у Лідзе камбайнэраў віталі рыцары.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ШУКАЕМ ФЛЕЙТЫСТА

Гурт «Стары Ольса» абвешчае конкурс на месца флейтыста/флейтыста для сталой працы ў складзе гурту. Вітаецца вопыт і веданьне гісторыі музыкі. Адукацыя значэньня мае, неабходна валоданьне блэк-флейтай. Зьяўкі і прапановы прымаюцца на тэл. 401-70-01 (Ляля)

ФЭСТЫВАЛЬ

Талькаўскі фэстываль запрашае сяброў 2 кастрычніка а 12-й гадзіне ў мясцовы Дом культуры

КАНТАКТЫ

Пазнаёмся! Ігар, 36 гадоў. Т.: 692-14-22
Сьціплы і сямютны хлопец здыме пакой. Т.: 8-029-251-25-31
«Малады фронт» з Беларусі! Далучайце! Т.: 755-69-90, 509-00-62. <http://mfront.net>

КНІГІ

Кнігі з хатняй бібліятэкі па беларусістыцы і літваністыцы. Вышло спіс кніг. Закажце: e-mail: viktoraskaributas@yahoo.com або праз тэл.: 388-48-46, 400-45-91

Эцэнікляды: «Архалогія і этнічнасьць Беларусі», «Этнаграфія Беларусі», «Сьветлікі й мысліцелі Беларусі» часопісы, CD, значкі, майкі на Румянцава, 13 (ТБМ). Панадэлак — пятаціца (15.00—19.00). Т.: 707-40-01

Кнігабэнз: 753-91-96
Прадаж кніг: «Слоўнік беларускай мовы I» Навічана 1870 г., факсім. выд., «Статут ВКЛ I 1588 г.», падручнікавы выд. 1989 г., «Беларуска-расейскі слоўнік Байкова і Некрашэвіча, факсім.

выд. 1926, «Абарончыя абудаванні заходніх зямель Беларусі XIII—XVIII ст.» М.Ткачова ды шмат іншых, багаты выбар кніг. Т.: 753-70-05

Прадаж кніг: «Тэўтонскі ордэн», «Беларускі кнігазбор»: Ян Баршчэўскі, «Летапісы і хронікі», К.Каліноўскі, «Філіяты і філіярыты», «Армія Краёва на Беларусі», Л.Геніюш, С.Грахоўскі, «Сапраўднае аблічча Энона», «Пан Тадэвуш», «Наша доля», факсім. выд. 1906 г. ды шмат інш. Т.: 753-70-05

ПРАЦА

Яксна выканаю пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьяўртацца загадзя пасля 17-й. Т.: 235-18-72. Юры

САЛОМКА

Беларусе! Калі ты сапраўды патрыёт, дык мусяць умець плесці з саломі. Помні! «Як топіцца, дык і за саломінку ўхопіцца». Запэкі на Кірава, 14 (НЦТДМ). Чацвер, пятніца 16.00—20.00, субота 13.00—17.00. Уваходь вольны. Выхад — наўрад ці. Т.: 250-98-67. Пані Валенціна

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Я.З. зь Вилейкі. Рэшта — афэктавана-нецізнэрная. Трымайцеся.

Кацярына З. зь Менску. «НН» выходзіць т.зв. класічным правапісам беларускай мовы — такім, які існаваў да «рэформы правапісу», праведзенай з мэтамі русіфікацыі камуністычнымі ўладамі.

Паўлу Л. з yahoo.co.uk. Дзякуй за ідэі. Яны няпростыя ў рэалізацыі. Заўважце, што нямала цікавага для сябе ў гэтым сэне Вы знойдзеце ў часопісе «ARCHE».

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

Г. Стары Быхаў, Maril, губ.

2 серпня тутэйшы спраўнік паехаў на паляваньне на зайцоў, узляўшы ў помач сабе двух стражнікаў. Але быў, значыць, нешчаслівы дзень: спраўнікаў конь, убачыўшы зайца, з пуду падняўся на дыбы, і спраўнік рынуўся на зямлю. Да небаракі на ратунак кінуўся стражнік. Толькі стаў ён падымцаць спраўніка, як стрэльба спраўнікава выстрэліла і адарвала на назе стражніка пальцы з ляджэскамі.

Саўка

Жарты

— Ай, куме, састарэў ужо ваш сабака, ледзь ногі валочыць. Пэўна, дужа стары!
— Гэ-гэ, куме, як бы вы яшчэ так гаўкалі, як ён! Добра было б.

1910 г., № 35.

ЗАПРАШАЕМ У ПАДАРОЖЖА

2 кастрычніка (нядзеля)

па маршруце:

Менск—Беніца—Крэва—Баруны—Гальшаны—Вішнева—Дзясятнікі—Валожын—Менск.

Т.: 232-54-58, 622-57-20 (Зьміцер)
264-12-38, 776-24-35 (Павал)

Наша Ніва

незалежная газэта

заснавальнік 1906, аднаўленцаў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласав (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,
У.Зямлянінскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратар рэдакцыі Наста Бахшынская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Андрэй Лява
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537
Тел/факс: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спаліла на «Нашу Ніву» абавязкова, 12 палос фарматат А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларусь» Дом друку. Менск, пр. Ф. Скарны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабоды. Паслядчайнае аб рэгістрацыі прыдчынага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г. выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Сьведчанне аб рэгістрацыі: Менск, вул. Калетарная, 20а, 2а. Р/р 301521200012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3345. Газэта выдэцца 48 разоў на год.

Нумар падпісанні ў друк 20.00 21.09.2005.

Занова №5443.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калетарная, 20а/2а